

Rizik od siromaštva na primjeru studentske populacije

Pušić, Marijan

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:845893>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**RIZIK OD SIROMAŠTVA NA PRIMJERU
STUDENTSKE POPULACIJE**

MARIJAN PUŠIĆ

Split, 2023.

Odsjek za sociologiju
Diplomski sveučilišni studij Sociologija
Istraživački rad 3

**RIZIK OD SIROMAŠTVA NA PRIMJERU STUDENTSKE
POPULACIJE**

Student:
Marijan Pušić

Mentorica:
prof.dr.sc. Sanja Stanić

Split, srpanj, 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Određenje siromaštva	4
2.1. Općenito o siromaštvu	4
2.2. Teorije siromaštva	6
2.3. Profil i linije siromaštva	7
3. Vrste siromaštva	8
3.1. Apsolutno siromaštvo	8
3.2. Relativno siromaštvo	8
3.3. Subjektivno siromaštvo	9
3.4. Nastanak novog siromaštva	10
4. Uzroci siromaštva	14
4.1. Strukturni uzroci siromaštva	14
4.2. Globalizacija kao uzrok siromaštva	15
5. Posljedice siromaštva	16
5.1. Društvene nejednakosti	16
5.2. Utjecaj siromaštva na akademski uspjeh tijekom školovanja	18
6. Termin socijalne isključenosti	19
6.1. Povijesni pregled	19
6.2. Definiranje termina socijalne isključenosti	20
7. Siromaštvo u Hrvatskoj	22
7.1. Primjeri istraživanja siromaštva u Hrvatskoj	22
7.2. Statistički pokazatelji siromaštva u Hrvatskoj u 2021. godini	23
8. Socijalne politike	26
8.1. Ekonomski pogledi na socijalne politike	26
8.2. Uloga socijalnih država u ekonomskim krizama	27
8.3. Programi i mjere socijalne zaštite	29

9.	Metodološki pristup	32
9.1.	Predmet istraživanja	32
9.2.	Ciljevi istraživanja	32
9.3.	Istraživačke hipoteze	32
9.4.	Uzorak i način provođenja anketnog istraživanja	33
9.5.	Istraživačka metoda: anketa	33
10.	Analiza i interpretacija rezultata	36
10.1.	Strukturna obilježja ispitanika	36
10.2.	Percepcija osobne ugroženosti od siromaštva	43
10.3.	Uzroci siromaštva	47
10.4.	Posljedice siromaštva	48
10.5.	Socijalno isključeni	50
10.6.	Socijalne politike	51
10.7.	Neophodnost proizvoda, usluga i aktivnosti za život	57
10.8.	Percepcije budućnosti	59
10.9.	Mjere za smanjenje siromaštva	64
11.	Zaključak	69
12.	Literatura	72
	Sažetak	76
	Abstract	77
	Prilozi	78

1. Uvod

U teorijskom dijelu rada govorimo o siromaštvu; njegovim negativnim učincima na pojedince i društvo u cjelini, koji su uzroci nastanka siromaštva i koje su njegove posljedice. Siromašni su često odbačeni i diskriminirani od društva. Da bi se suzbilo daljnje širenje siromaštva i umanjile njegove negativne posljedice, ključno je da najodgovorniji u društvu poduzmu određene mjere.

Na početku govorimo općenito o siromaštvu; definiranju tog termina. Siromaštvo je problem raznih društava, u nekim manje, a u nekim društvima je znatno više prisutan. Siromašni se nalaze na marginama društva; živeći često u nesigurnom okruženju, ugroženijeg zdravlja od drugih.

Postoje različite teorije koje objašnjavaju proces nastanka siromaštva, uzroke i posljedice života u siromaštvu. Jedna od njih je teorija deprivacijskog kruga, prema kojoj siromaštvo stvara siromaštvo i prenosi ga s generacije na generaciju. Siromaštvo se transgeneracijski prenosi, prema teoriji o obiteljskom začaranom krugu. Prema teoriji kulture ili supkulture siromaštva, pojedinci razvijaju ponašanja, vrijednosti kulture u kojoj žive, a oni nisu nužno krivi jer su žrtve svoje disfunkcionalne kulture ili supkulture. Prema teoriji situacijske prisile, za razliku od teorije kulture siromaštva, pojedinci koji žive u siromaštvu se ponašaju na određeni način zbog određenih životnih okolnosti, poput nezaposlenosti, bolesti, niskih primanja.

Različiti su pristupi siromaštva; apsolutno, relativno siromaštvo. Prema apsolutnom siromaštvu, pojedinci koji žive ispod općeg standarda, siromašni su, bez obzira na dob, fizičko stanje, mjesto stanovanja. Relativno siromaštvo se povezuje s kulturološki definiranim siromaštvom. Prema tom pristupu, ljudske potrebe se razlikuju unutar društva i među društvima. Pojam subjektivnog siromaštva se odnosi na subjektivnu procjenu pojedinca ili obitelji o tome jesu li siromašni, a ne odnosi se na objektivna mjerila. Pojmom novog siromaštva skreće se pozornost na sve nesigurniji i neizvjesniji način života, od povećavanja nezaposlenosti srednjeg sloja, zaduživanja pa sve do ekstremnih oblika siromaštva, poput beskućništva.

Uzroci siromaštva mogu biti strukturni, poput diskriminacije na temelju spola, rase ili klase. Diskriminacija na temelju spola je posljedica patrijarhalnog društva. Diskriminacija crnaca je vidljiva, primjerice u nejednakim plaćama crnaca i bijelaca, a više klase su često u povlaštenijem položaju od nižih. Isto tako, globalizacija može biti uzrok siromaštva, poput

nehumanog utjecaja multinacionalnih korporacija. Uz uzroke, bitno je naglasiti i posljedice siromaštva. Siromaštvo dovodi do stvaranja društvenih nejednakosti na mnogim životnim poljima. Neke od tih nejednakosti su nejednake raspodjele materijalnih resursa među pojedincima i društvima, nejednake mogućnosti pristupa obrazovanju, zdravstvu. Time se stvara jaz između bogatih i siromašnih.

Govorimo o terminu socijalne isključenosti, njegovoj povijesti nastanka, ideološkoj upotrebi tog termina te njegovom definiranju. Siromašni su često socijalno isključeni, odnosno ne mogu sudjelovati u aktivnostima u kojima bi željeli sudjelovati. Socijalno isključeni su u nepovoljnom položaju jer mogu biti isključeni iz, primjerice procesa obrazovanja, zapošljavanja.

Govorimo i o siromaštvu u Hrvatskoj, provedenim istraživanjima siromaštva u Hrvatskoj. Vidljivi su i noviji statistički podaci o siromaštvu, socijalne politike, programi i mjere socijalne zaštite koje su ključne za suzbijanje i smanjenje siromaštva i njegovih negativnih učinaka.

U metodološkom dijelu rada je predstavljeno istraživanje koje je provedeno *online* anketom, na uzorku od tristo studenata Filozofskog fakulteta u Splitu. Cilj je bio istražiti mišljenja i stavove o eventualnom riziku od siromaštva, uzroke i posljedice siromaštva navedene populacije studenata Filozofskog fakulteta u Splitu.

U analitičkom dijelu je vidljivo da je rezultatima istraživanja potvrđeno svih šest hipoteza. Najviše ispitanika se osjeća ugroženim od siromaštva, a manje je učestalo mišljenje o osobnoj neugroženosti. Time se potvrdila postavljena hipoteza (H1) kojom je to očekivano. Prevladavajuće je mišljenje da su životne okolnosti (nezaposlenost, bolest, niska primanja...) uzrok siromaštva. Time se potvrdila postavljena hipoteza (H2). Potvrdila se i postavljena hipoteza (H3) kojom je očekivano prevladavajuće mišljenje da je slaba prehrana posljedica siromaštva. Najviše ispitanika ima pozitivno mišljenje o politici oporezivanja bogatih u korist siromašnih, a manje ih ima negativno mišljenje o takvoj politici. Time se potvrdila postavljena hipoteza (H4). Ispitanici imaju pesimistična viđenja budućnosti kada je u pitanju siromaštvo i njegove posljedice. Time se potvrdila postavljena hipoteza (H5). Ispitanici većinu mjera smatraju potrebnima za smanjenje siromaštva te se time potvrdila i posljednja hipoteza (H6) kojom je to očekivano.

Zaključno, rezultati su općenito pokazali postojanje rizika od siromaštva kod studenata. Prevladalo je mišljenje kako su životne okolnosti (nezaposlenost, bolest, niska primanja...) uzrok siromaštva, a slaba prehrana posljedica siromaštva.

2. Određenje siromaštva

2.1. Općenito o siromaštvu

Siromaštvo je moguće razumjeti kao vid ili oblik deprivacije, a pojam deprivacije se koristi kad se govori o nepodmirenim ili nezadovoljenim ljudskim potrebama. Siromaštvo se najčešće svodi na nedostatak financijskih sredstava, odnosno na materijalnu deprivaciju. Siromaštvo podrazumijeva nedostatak resursa za izbjegavanje deprivacije, odnosno osiguranje životnih uvjeta koji su prihvatljivi u određenom društvu (Šućur, 2006, 132).

Tri su područja primjene pojma „siromaštvo”, „siromašan”, u svakodnevnom govoru. Prvo područje je siromaštvo kao materijalna dimenzija, u smislu posjedovanja malo sredstava za život. Drugo područje je siromaštvo kao opće-preneseno značenje, u smislu posjedovanja nečega manje, nekakav nedostatak, a treće područje je siromaštvo u smislu metafore, „nesretan, jadan čovjek” (Koprek, 2012, 226).

Riječ siromaštvo implicira društveni problem, nepoželjno društveno stanje. Siromaštvo upućuje na to da, kako bi se promijenilo njihovo stanje, treba pomoći pojedincima i skupinama koji su siromašni. U svijetu je siromaštvo neravnomjerno raspodijeljeno. Siromaštvo prožima sve dijelove svijeta, u većem ili manjem opsegu. Postoje različiti načini očitovanja siromaštva, među kojima su: nedostatak sredstava i dohotka potrebnih za osiguranje održive egzistencije, neuhranjenost i glad, slabo zdravlje, ograničena dostupnost ili nedostupnost u obrazovanju, neodgovarajući stambeni uvjeti i beskućništvo, društvena diskriminacija i izolacija, nesigurno okruženje, povećana smrtnost, uključujući smrtnost od bolesti i gladi. Ljudi na društvenoj margini su siromašni. Nemogućnošću preuzimanja kontrole nad vlastitim životom, mnogi siromašni opisuju svoje stanje. Ljude gura siromaštvo u ropski položaj. Siromaštvo i glad, u kojem god obliku da se pojavljuju, izazivaju slabljenje motivacije, isključenje iz aktivna života, osjećaj poniženosti i tjeskobe, osjećaj srama i gubitka ljudskoga dostojanstva i društvenu marginalizaciju (Musa, 2019, 61/62).

Postoji širok raspon čimbenika koji su usko povezani sa siromaštvom, koji će se vjerojatno pojaviti u okolnostima u kojima su ljudi siromašni. Neki od tih čimbenika su ozbiljni nedostaci fizičke udobnosti, koji mogu uključivati: skloništa koja ne pružaju odgovarajuću zaštitu od, primjerice, prljavštine, glad, vrlo neugodno susjedstvo, vrlo neugodnu okolinu na poslu, odjeću koja ne pruža odgovarajuću zaštitu od vremenskih neprilika. Ozbiljni nedostaci zdravlja mogu uključivati: veliku vjerojatnost kratkog životnog

vijeka, česte bolesti, kroničnu bolest, trajan tjelesni ili mentalni invaliditet. Nesigurno stanovanje, nesigurno susjedstvo, nedostatak zaštite od većeg gubitka imovine, nesigurno radno okruženje, nesiguran zrak ili voda, nedostatak zaštite od velikog pada realnog dohotka, elementi su koje ozbiljni nedostaci sigurnosti i zaštite mogu uključivati. Ozbiljni nedostaci vrijednosti blagostanja mogu uključivati: osobno neprihvatljiv omjer zarađenog i ukupnog prihoda, osobno stigmatizirajući oblik financijske ovisnosti, nesposobnost obavljanja društveno vrijedne funkcije, nedostatak kvalitetnog obrazovanja, neposjedovanje simbola srednje visokog društvenog statusa, vrlo nepovoljno samopoimanje, niske težnje ili beznađe u vezi s mogućnošću društveno-ekonomskog uspona, mobilnost, tešku obiteljsku nestabilnost. Stroga ograničenja ekonomskih i društvenih mogućnosti i aktivnosti, isključenje iz sudjelovanja u političkom procesu, žrtva nepravde u procesu provođenja zakona, neposjedovanje društveno cijenjenih vještina, nedostatak kvalitetnog obrazovanja, društveno stigmatizirajući oblik financijske ovisnosti, neposjedovanje simbola srednje visokog statusa, elementi su koje ozbiljni nedostaci vrijednosti poštovanja mogu uključivati (Baratz i Grigsby prema Spicker, 1993, 12/13).

Neki autori, s fenomenom siromaštva, identificiraju fenomen društvene isključenosti. Pojmovi siromaštva i isključenosti se najčešće poklapaju ako se društvena isključenost analizira isključivo na materijalnome planu. René Lenoir smatra da društveno isključivanje obuhvaća osobe koje osjećaju da ih društvo odbacuje ili su na bilo kojoj osnovi odbačene te odbacuje ideju po kojoj se, na ekonomsko siromaštvo, svodi društvena isključenost (Musa, 2019, 62).

2.2. Teorije siromaštva

Teorija deprivacijskog kruga polazi od teze da siromaštvo stvara, odnosno rađa siromaštvo te da prenosi svoje posljedice s generacije na generaciju. Siromaštvo se može opisati kao krug u kojem nema početka i kraja (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011, 8). Stigma od strane ostalih članova društva, prema Waxmanu je ključni element siromaštva, što dovodi do toga da se, u „začaranom krugu”, nalaze ljudi koji žive u siromaštvu, a gdje negativan stav prema njima dovodi do ograničavajućih prilika za njih od strane društva (Waxman prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011, 8). Seebohm Rowntree je začetnik pristupa o obiteljskom začaranom krugu prema kojem se siromaštvo transgeneracijski prenosi (Dewlidge prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011, 9).

Ovaj pristup, kasnije je bio često kritiziran kao statičan, normativan, deskriptivan i nefleksibilan (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011, 9).

Američki antropolog Oscar Lewis, pedesetih godina prošlog stoljeća, cjelovito je razradio jednu od osnovnih socioloških teorija siromaštva, a to je teorija kulture ili supkulture siromaštva. Zagovornici teorije kulture ili supkulture siromaštva smatraju da je siromaštvo najčešće rezultat devijantnih vrijednosti i morala, neprihvatljivih oblika ponašanja, koje ih razlikuje od dominantnog društvenog i kulturnog okruženja (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011, 9). Pojedinci nisu nužno krivi jer su žrtve svoje kulture ili supkulture, koja je disfunkcionalna. Kultura siromaštva je supkultura siromašnih ljudi u društvenim kontekstima, siromašnim regijama ili getima, gdje razvijaju zajednički skup normi ponašanja, vrijednosti i uvjerenja, koji su odvojeni od dominantne kulture u društvu, ali su ugrađeni u nju. Teorija kulture ili supkulture siromaštva objašnjava kako, ljude koji manipuliraju politikom i ostaju na socijalnoj pomoći, nagrađuju vladini programi za borbu protiv siromaštva (Bradshaw, 2007, 9/10). „Zlobno kružna „kultura siromaštva”, zarobila je siromašne (Asen, 2002, 50).”

Najznačajniji predstavnik teorije situacijske prisile je Liebow. Za razliku od teorije kulture siromaštva, teorija situacijske prisile objašnjava ponašanje ljudi koji žive u siromaštvu kao reakciju na okolnosti. Ljudi koji žive u siromaštvu se ponašaju na određeni način jer ih na to navode životne okolnosti kao što su nezaposlenost, bolest, niska primanja, a ne specifična kultura. Ako se eliminiira situacijska prisila, prema ovoj teoriji, ljudi bi bez većih poteškoća promijenili svoje ponašanje, a takvo ponašanje je posljedica prisile. Pojednostavljenost pri tumačenju ljudskog ponašanja, značajan je nedostatak ove teorije. S obzirom na okolnosti, neka se ponašanja relativno lako mijenjaju. Međutim, postoje i rezistentni oblici ponašanja koji se generacijski prenose te ne treba isključiti mogućnost stvaranja trajnijih vrijednosnih orijentacija i obrazaca ponašanja od strane siromaštva (Šućur prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011, 9).

2.3. Profil i linije siromaštva

Uvid u to, koliko ima siromašnih i kakav je sastav siromašnih, koje su skupine stanovništva rizičnije s aspekta siromaštva te kakvi su, u usporedbi s nesiromašnima ili ukupnim stanovništvom, životni uvjeti siromašnih, omogućuje profil siromaštva. Podaci o sastavu siromašnih pomažu oblikovanju mjera socijalne politike koje bi mogle, najbrojnijim skupinama siromašnih, utjecati na život. Za utvrđivanje čimbenika ili obilježja povezanih sa

siromaštvom, važna je spoznaja o rizičnim skupinama. Podaci o životnim prilikama siromašnih pomažu pri procjeni u kojoj mjeri siromašni mogu prevladati siromaštvo vlastitim snagama i što se, u vremenskoj perspektivi, s njima događa (Šućur, 2006, 243).

Razinom dohotka ispod koje se osobe ili kućanstva smatra siromašnima, naziva se linija siromaštva. Tri su funkcije linije siromaštva. Prva je da služi kao temelj za procjenu stope siromaštva, odnosno kao standard koji pomaže empirijski utvrditi je li neko kućanstvo siromašno ili nije i koliko ima siromašnih kućanstava. Druga funkcija je da je nužna da bi se pratila dinamika ili kretanje siromaštva u određenom vremenskom razdoblju, primjerice je li se siromaštvo u nekom razdoblju smanjilo ili se povećalo. Posljednja funkcija je da je potrebna za identifikaciju sastava siromašnih i za relativni rizik siromaštva (Šućur, 2006, 239).

Ne postoji jedinstvena niti općeprihvaćena linija siromaštva. Može se razlikovati pet vrsta linija siromaštva, ovisno od toga je li se polazi od relativnog ili apsolutnog koncepta te subjektivnih ili objektivnih mjerila. Njih pet su: linije siromaštva dobivene budžetskom metodom, statističko-relativne linije siromaštva, pravno-političke (službene) linije siromaštva, subjektivne linije siromaštva te linije siromaštva koje su utemeljene na indeksima ili standardima deprivacije. Ovisno o korištenoj liniji siromaštva, uvelike variraju procjene o broju siromašnih, a to znači da su stope siromaštva znatno osjetljivije na izbor linije siromaštva, nego što su osjetljive na sastav siromašnih (Šućur, 2006, 239).

3. Vrste siromaštva

3.1. Apsolutno siromaštvo

Jedno od dva različita pristupa siromaštva, kojima sociolozi daju prednost prilikom definiranja vrsta siromaštva, apsolutno je siromaštvo. Na ideji preživljavanja, temelji se apsolutno siromaštvo, a to su osnovni uvjeti koje se mora zadovoljiti za održavanje fizički zdrave egzistencije. Oni za koje se kaže da žive u siromaštvu, ljudi su koji nemaju zadovoljene temeljne potrebe ljudske egzistencije, primjerice, nemaju dovoljno hrane, odjeću, sklonište. Univerzalno primjenjivim se smatra pojam apsolutnog siromaštva. Za sve ljude iste dobi i fizičkog stanja, bez obzira gdje žive, više-manje istim se smatraju standardi za ljudsko preživljavanje. Ako netko živi ispod općeg standarda, može se reći da živi u siromaštvu (Giddens, 2007, 311).

Odrediti granicu siromaštva prema cijeni osnovnih dobara potrebnih za preživljavanje u određenom društvu, uobičajena je metoda za mjerenje apsolutnog siromaštva. Za pojedince ili kućanstva s dohotkom ispod te granice, kaže se da žive u siromaštvu. Primjena jednog kriterija siromaštva može biti problematična zato što takve definicije zanemaruju različite ljudske potrebe unutar i među društava. Cijena osnovnih potrepština se razlikuje ovisno o regiji pa je puno skuplje, primjerice, živjeti u nekim područjima zemlje nego u drugima. Isto tako, primjerice, vjerojatno će veće prehrambene potrebe imati pojedinci koji rade fizičke poslove na otvorenom od uredskih službenika koji provode dan sjedeći. Jedan kriterij siromaštva može značiti da će za neke pojedince biti procijenjeno da žive iznad određene granice siromaštva, a u stvarnosti im dohodak nije dostatan ni za osnovne potrebe (Giddens, 2007, 311).

3.2. Relativno siromaštvo

Drugo od dva različita pristupa siromaštva, relativno je siromaštvo. Ne prihvaćaju svi mogućnost identificiranja takvog standarda. Oni tvrde kako se, pojmom relativnog siromaštva, primjerenije koristiti. Pojam relativnog siromaštva povezuje siromaštvo s općim standardom života koji prevladava u određenom društvu. Da je siromaštvo kulturološki definirano i da se ne može mjeriti prema univerzalnom standardu lišenosti (deprivacije), smatraju zagovornici pojma relativnog siromaštva. Ljudske potrebe se razlikuju unutar društva i među društvima, a pogrešno je smatrati da su ljudske potrebe svugdje iste. U nekom društvu se može smatrati

luksuzom ono što se u nekom drugom društvu smatra nužnim. Primjerice, za ljude koji žive bez vodovoda, redovite prehrane voćem i povrćem, što se u većini industrijaliziranih zemalja smatra osnovnim potrebama zdravog života, može se reći da žive u siromaštvu. Mjeriti siromaštvo prema postojanju ili nepostojanju tih potreba, ne bi imalo smisla u mnogim društvima u razvoju jer im to nije standardno za većinu stanovništva (Giddens, 2007, 311).

S vlastitim složenostima, povezan je pojam relativnog siromaštva. Jedna od glavnih činjenica je da se shvaćanje relativnog siromaštva također mijenja s razvojem društva. Standardi relativnog siromaštva se postupno povisuju kako društva postaju bogatija. Primjerice, automobili, telefoni, centralno grijanje i hladnjaci, u određenom su se trenutku smatrali luksuznom robom, ali danas se u većini industrijaliziranih društava smatraju nužnim za cjelovit i aktivan život. Neki su kritičari upozoravali da uporaba pojma relativnog siromaštva može zanemariti činjenicu da su i najmanje imućni pripadnici društva znatno imućniji nego siromašni u prijašnjim vremenima (Giddens, 2007, 311).

3.3. Subjektivno siromaštvo

Na subjektivnu prosudbu pojedinca ili obitelji o tome doživljavaju li svoj socijalni položaj siromašnim, odnosi se pojam subjektivnog siromaštva. Postojanje subjektivnog siromaštva se procjenjuje na osnovi osjećaja i procjene onih osoba čije se socijalno stanje želi utvrditi. Kod tog tipa siromaštva, riječ je o subjektivnoj procjeni pojedinca ili obitelji, a ne o objektivnim mjerilima na osnovi kojih se utvrđuje broj subjektivno siromašnih (Malenica, 2011, 69). Sociolog Hallerod se slaže s jednom tvrdnjom, a to je da biti siromašan ne ovisi o tome kako se osjeća da se živi, već o tome kako se živi (Ringgen prema Hallerod, 1995, 115).

Moguće je da neki ljudi, zbog takvog načina definiranja subjektivnog siromaštva, sebe smatraju siromašnima iako nisu prema objektivnim mjerilima siromaštva. Takav slučaj može biti kod nekoga tko je silazno pokretljiv i čiji su se životni uvjeti pogoršali u odnosu na prijašnje razdoblje. Obrnuta situacija, isto tako je moguća, odnosno da neki ljudi sebe ne smatraju siromašnima iako ulaze u skupinu siromašnih, prema objektivnim mjerilima. Pojava tog osjećaja je moguća kod dijela umirovljenika (Malenica, 2011, 69).

3.4. Nastanak novog siromaštva

Krajem 1970-ih godina je došlo do usporavanja ekonomskog rasta, nepovoljnih trendova na tržištu rada, rasta siromaštva i ekonomskih nejednakosti te je to, sredinom 1980-ih godina, rezultiralo pojavom koncepta „novog siromaštva”. U Europi i Americi se, tijekom 1990-ih, moglo naći niz publikacija i radova u kojima se raspravlja o različitim formama i uzrocima novog siromaštva. Pojam novog siromaštva je, unatoč nastojanjima, ostao sve do danas sadržajno širok, nejasan, višeznačan i kontroverzan. Pojam novog siromaštva se nekada koristio s namjerom ukazivanja na problem širenja siromaštva među skupinama koje su se, s rizikom siromaštva, dotada rijetko suočavale, poput srednjih slojeva ili nekih slojeva radništva. Nekada se pojmom novog siromaštva označavalo pojavu povećanja broja siromašnih u zapadnim društvima ili širenja ekstremnog i apsolutnog siromaštva, poput beskućništva (Šućur, 2014, 582).

Restrukturiranja gospodarstva, sužavanje djelovanja socijalne države ili transformacije nekih ključnih društvenih institucija, kao što je obitelj, procesi su s kojima se uglavnom povezuju uzroci novog siromaštva. U nekoliko se značenja koristi pojam novog siromaštva. Nastanak novih formi siromaštva se povezuje s nezaposlenošću i promjenama na tržištu rada i u ekonomiji. Na dohodak slabije obrazovanih i nekvalificiranih segmenata radničke klase, prvo počinju negativno utjecati promjene u načinu proizvodnje (transformacija ekonomije dobara prema uslužnoj ekonomiji), deindustrijalizacija i znanstveno-tehnološka revolucija. Posljedica masovne i dugotrajne nezaposlenosti tih slojeva radništva, izraženi je pad njihova dohotka. Donji slojevi radništva se suočavaju s prijetnjom stalne nezaposlenosti jer su nove tehnologije učinile njihova znanja i vještine nepotrebnima i zastarjelima u proizvodnom procesu. Nezaposlene radnike koji primaju privremenu pomoć od poduzeća ili države ili dugotrajno nezaposlene koji imaju male ili nikakve šanse ponovno se zaposliti, uključuju novi siromašni (Šućur, 2014, 582/583). Relativno velike šanse da budu otpuštene, imaju starije osobe, pogotovo kada tvrtke smanjuju broj zaposlenih, ako su slaboga zdravlja, ako nemaju visoke kvalifikacije (Kerovec prema Matković, 2008, 493).

Pripadnici srednje klase koji su doživjeli pad kupovne moći, počinju se ubrajati u nove siromašne, širenjem nezaposlenosti i na srednje slojeve. Mladi ljudi koji prvi put ulaze na tržište rada, a posebice mladi s nižim obrazovanjem, susreću se s problemom nezaposlenosti (Šućur, 2014, 583). Snažan porast stope nezaposlenosti mladih, bio je kasnih devedesetih godina, u vremenu krize (Matković, 2008, 492).

Drugim važnim čimbenikom nastanka novih oblika siromaštva, smatraju se promjene u strukturi kućanstava i transformacije obitelji. Samačka kućanstva i jednoroditeljske obitelji, dva su tipa životnog aranžmana rizična s aspekta siromaštva. Evidentan je, u europskim i zapadnim zemljama, rast udjela oba tipa kućanstva. Povećava se broj samaca, rastavljenih i samohranih roditelja koji žive ispod granice siromaštva i traže neke oblike državne pomoći. U razdobljima visoke nezaposlenosti, ranjivije su jednoroditeljske obitelji (Šućur, 2014, 583). Istraživanja pokazuju da su, kod ove skupine obitelji, stope siromaštva prilično visoke (Ajduković, 2008, 405). Nove socijalne podjele i marginalizirane skupine u društvu, nastaju kao rezultat slabljenja starih socijalnih i obiteljskih struktura te tradicionalnih oblika solidarnosti. Primjerice, porast udjela jednoroditeljskih obitelji prati infantilizacija i feminizacija društva (povećanje broja djece i žena među siromašnima). Za bivše socijalističke zemlje, poput Bugarske, Rumunjske, Slovačke i Latvije, za južnoeuropske i mediteranske zemlje, poput Italije, Španjolske i Malte, karakterističan je trend infantilizacije siromaštva u sklopu EU-a. Većom participacijom mladih u visokom obrazovanju i visokom nezaposlenošću, može se objasniti juvenilizacija siromaštva, odnosno visoka razina siromaštva među mladima. Tijekom 1990-ih godina, u nekim su zemljama mladi zamijenili starije osobe kao skupina s najnižim dohodovnim primanjima (Šućur, 2014, 583).

Pojmom novog siromaštva neki ukazuju na trend povećanja broja kućanstava koja se nalaze u stanju zaduženosti i/ili kasne platiti stanarine, režije ili druge uobičajene troškove. Velik je broj kućanstava s teškoćama u vraćanju stambenih kredita. Broj onih koji gube i ponovno stječu pravo vlasništva nad stambenim objektima u kojima žive se povećao. Broj onih koji se suočavaju s prijetnjom da će im biti isključena voda, struja ili plin se, isto tako, povećao, iako mnogi od njih nisu siromašni. Puno većem broju građana i kućanstava, nego ranije, postao je dostupniji život na kredit. Mnoga kućanstva se ne snalaze u takvim situacijama jer se nikada prije nisu borila s niskim primanjima niti su živjela u siromaštvu. Dio građana je prisiljen smanjivati izdatke za kulturne potrebe, slobodno vrijeme ili odijevanje, zbog prevelikih dugova i financijske neizvjesnosti, smanjene kupovne moći zarada i socijalnih naknada. Ovdje se pojam novog siromaštva odnosi na financijsku nesigurnost i relativno siromaštvo, što može rezultirati stvarnim siromaštvom (Šućur, 2014, 584).

Pojam novog siromaštva, koristio se u SAD-u, s namjerom isticanja pojave silazne mobilnosti među pripadnicima afroameričke srednje klase, ali ponajprije s namjerom naglašavanja problema rasijalizacije siromaštva i pojave koncentriranog siromaštva, odnosno

socijalne i prostorne segregacije siromašnih. Na problem američke potklase, koja se vezuje uz urbano siromaštvo i strukturne promjene urbanog siromaštva među etničkim manjinama, poput crnaca i Latinoamerikanaca, uglavnom su fokusirane rasprave o novom siromaštvu. Uzroke nastanka potklase, liberalni intelektualci vide u strukturnim čimbenicima, poput gubitka poslova za niskokvalificiranu radnu snagu zbog prelaska od industrijske ekonomije na postindustrijsku ekonomiju. Individualno-kulturalističkim čimbenicima, neokonzervativni autori daju primat, poput devijantne kulture siromašnih i kulture socijalne ovisnosti koja ne potiče osobnu odgovornost i rad. Novim pojmom potklase željelo se naglasiti da je koncentrirano urbano siromaštvo povezano i s mnoštvom socijalnih poremećaja, poput visokog stupnja ovisnosti o socijalnim davanjima, visoke stope kriminaliteta, visokog udjela siromašnih koji prijevremeno ispadaju iz obrazovanja ili su isključeni iz radne snage, a ne samo s velikim brojem siromašnih među rasnim manjinama (Šućur, 2014, 584/585).

Pojam novog siromaštva neki autori koriste za ukazivanje na osiromašivanje srednjih slojeva ili na njihove specifične probleme. Novim siromašnima su smatrani oni koji nisu uspijevali zadovoljiti postmaterijalističke potrebe ili nove potrebe, primjerice potrebe za samoaktualizacijom, za društvenim odnosima, kulturne potrebe, sposobnost uživanja u slobodnom vremenu. Oni koji ne žive u materijalnom siromaštvu, svrstani su među nove siromašne, odnosno oni koji su riješili probleme osiguranja materijalnih aspekata života, ali nisu zadovoljili potrebe za društvenim odnosima, psihološke ili kulturne potrebe. Takvo korištenje pojma novog siromaštva, mnogi su kritizirali, smatrajući da nikakve veze sa siromaštvom nemaju nove potrebe i da se time skreće pozornost s tradicionalno siromašnih i njihova stvarnog siromaštva (Šućur, 2014, 585).

Polazeći od toga da se u zapadnim zemljama, između donjih i gornjih slojeva društva, produbljuju dohodovne nejednakosti, neki autori nastoje pokazati da novo siromaštvo podrazumijeva i kvalitativne promjene siromaštva, a ne samo rast broja siromašnih. Kvalitativne promjene siromaštva uključuju ograničavanje životnih šansa, porast socijalne i političke izolacije i promjene statusa siromašnih, socijalnih odnosa i očekivanja. Novi siromašni su od 1980-ih, zbog stezanja socijalne sigurnosne mreže i pooštravanja uvjeta za ostvarivanje socijalnih naknada, više izloženi birokratskim procedurama prilikom traženja svojih socijalnih prava, propituju se njihove moralne vrijednosti, poput spremnosti na rad, seksualnog ponašanja i poštenja, što dovodi u pitanje njihov punopravni građanski status i dostojanstvo. Socijalnu distancu rađa velika dohodovna distanca, a to znači da se, kvaliteta života siromašnih, pogoršala. Čak i uz pomoć socijalnih mjera vlade, neke se socijalne

skupine percipiraju kao društveno izgubljene te imaju vrlo male šanse za ostvarenje jednakosti u dohodovnoj sferi ili sferi zapošljavanja. U ovom značenju, pojmu socijalne isključenosti, koji je postao središnji koncept EU-a u socijalnoj domeni, u 1990-im godinama, sličan je pojam novog siromaštva (Šućur, 2014, 585/586).

Pojam novog siromaštva se nekim istraživačima čini pogodnim za skretanje pozornosti na ponovnu pojavu vidljivih i ekstremnih oblika siromaštva, primjerice beskućništva i života na ulici ili nekim drugim javnim mjestima. Upadljivim oblikom novog siromaštva koji okuplja novosiromašne i tradicionalno siromašne, promatra se beskućništvo (Šućur, 2014, 586).

Empirijsko mjerenje novog siromaštva otežavaju široke i višeznačne definicije. Oko toga je li novo siromaštvo uistinu stvarno siromaštvo, spore se mnogi autori, jer često, situacije u kojima obitelj ili kućanstva nisu u stanju održati dotadašnju razinu životnoga standarda, taj pojam označava. Prelaze iz relativno sigurnog života u neizvjesnost, s kojom se dotada nisu toliko susretali. Novo siromaštvo uglavnom nije vidljivo. Posve uobičajeno, kao obitelji koje nemaju većih problema, mogu izgledati obitelji pogođene novim siromaštvom. Jedni smatraju da su kratkoročne, ne tako ozbiljne i subjektivne, posljedice novog siromaštva, a drugi smatraju da je novo siromaštvo znatno grublje, aludirajući na ponovno javljanje onih formi apsolutnog i ekstremnog siromaštva, karakterističnih za razdoblje prije Drugoga svjetskog rata. Preko pojma novog siromaštva, neki su htjeli ukazati na strukturne promjene koje stvaraju rupe u tradicionalnom sustavu socijalne sigurnosti i time, među siromašne guraju sigurne dijelove stanovništva. Drugi su bili više zaokupljeni vidljivim i spektakularnim manifestacijama siromaštva, primjerice beskućnicima koji žive na ulicama velikih gradova (Šućur, 2014, 586).

4. Uzroci siromaštva

4.1. Strukturni uzroci siromaštva

Većina siromaštva se može pratiti unatrag do strukturnih čimbenika koji su svojstveni gospodarstvu i/ili nekoliko međusobno povezanih institucionalnih okruženja koja favoriziraju određene skupine u odnosu na druge skupine, na temelju spola, rase ili klase (Jordan, 2004, 22).

Diskriminacija na temelju spola stvara prepreke, od raznih institucionalnih okruženja koja teže održavanju mnoštva ekonomskih prepreka različitim skupinama. Kao posljedica patrijarhalnog društva, može se promatrati nerazmjerno visoka stopa siromaštva među ženama (Abramovitz prema Jordan, 2004, 22).

Kada se pogledaju podaci o prosječnom dohotku bijelaca i crnaca, jasno se vide dokazi ekonomskih razlika uzrokovanih suvremenom i povijesnom diskriminacijom crnaca. Razumljivo je da će smanjivanje razlika između prosječnog dohotka bijelaca i crnaca, radom na iskorjenjivanju diskriminacije i rasizma, pozitivno utjecati na siromaštvo (Jordan, 2004, 22). Massey i Denton su tvrdili da je institucionalni rasizam ključni uzrok ozbiljnog siromaštva u crnačkoj zajednici na strukturnoj razini. Segregacija je uzela maha, tako što su crnačke zajednice reagirale stvaranjem kulture koja obezvrjeđuje rad, školovanje i brak te naglašava ponašanja i stavove koji su suprotni širem okruženju (Massey i Denton prema Jordan, 2004, 22). Wilson je naveo „društvenu izolaciju” kao glavnog krivca zbog siromaštva crnačke zajednice. Suvremene prepreke gospodarskom uspjehu crnačke zajednice, postavio je povijesni rasizam. Patili su od urbane nezaposlenosti, niskih plaća, relativno loših socijalnih i obrazovnih usluga, nejednake raspodjele bogatstva i resursa (Wilson prema Jordan, 2004, 22).

Dilulio je tvrdio da postoji malo istraživanja koja upućuju na to da, znatno drugačije poglede na posao i obitelj od opće populacije, imaju ekstremno siromašni. Većina siromašnih su marljivi i dobronamjerni ljudi čiji je potencijal za pozitivno djelovanje vrlo ograničen strahom od okoline i društvenom stigmom (Dilulio prema Jordan, 2004, 23).

4.2. Globalizacija kao uzrok siromaštva

Uobičajeno se, za početak globalizacije, uzima druga polovica 19. stoljeća. Ekonomski aspekt globalizacije čine multinacionalne kompanije koje utječu na tijek svjetskih gospodarskih procesa te tako integriraju svjetske ekonomije. One nadziru tehnologiju, resurse i kapital poslujući kao da ne postoje političke i gospodarske barijere. Na uključivanje država u međunarodne ugovore, zajednice i organizacije koje vrše pritisak na njihove vlade te time ograničavaju mogućnost njihovog samostalnog vođenja gospodarskih politika, odnosi se političko-pravni aspekt globalizacije. Kulturalni aspekt globalizacije obuhvaća stvaranje globalne kulture i proces amerikanizacije (Kvartuč, 2021, 231).

Činjenično stanje u kojem nacionalna država u kontekstu globaliziranoga tržišta više nije najviši autoritet, predstavlja rastući utjecaj multinacionalnih korporacija. Posljedica njihovog djelovanja stvara ekonomske nejednakosti prisiljavanjem država da se podrede ekonomskim odlukama izvana, a to stvara dodatne nejednakosti unutar i između država i povećava socijalnu isključenost. Putem mehanizama međunarodnih organizacija, globalizacija donosi veću korist srednjem i gornjem sloju, a šteti siromašnima, odnosno najugroženijima (Kvartuč, 2021, 232).

Joseph Stiglitz piše o dvojabama koje izaziva globalizacija, tako što se osvrće na razdoblje krajem 20. stoljeća, u vrijeme kada svijet potresaju burni događaji, poput istočnoazijske financijske krize (1997.-1998.) i tranzicije istočnoeuropskih gospodarstava na tržišni način privređivanja. Pozitivne i negativne posljedice globalizacije te sve intenzivniji otpori prema globalizaciji, sve više dolaze do izražaja u takvim uvjetima. Stiglitz kritički progovara o načinu rada i pristupu najvažnijih međunarodnih organizacija, koji su, u samom procesu upravljanja globalizacijom, bitni akteri, a to su: Međunarodni monetarni fond, Svjetska banka i Svjetska trgovinska organizacija. Stiglitz okrivljuje njihove jednoobrazne programe i odluke, a to se posebno odnosi na politike Međunarodnog monetarnog fonda, čije je djelovanje usko povezano s američkim Ministarstvom financija i politikom financijskog sektora. Stiglitz smatra da od globalizacije ne treba odustati, već djelovati u smjeru da bude pravedna i humana (Stiglitz prema Pavlišić, 2016, 223).

5. Posljedice siromaštva

5.1. Društvene nejednakosti

Siromaštvo se može naći u svim ljudskih zajednicama kroz povijest pa i danas te je ono povijesna konstanta. S pukim fizičkim preživljavanjem, ono je bilo povezano u prvim ljudskim zajednicama. Siromaštvo se tijekom povijesti konceptualno i sadržajno mijenjalo, poput svojega opsega i intenziteta. Odnos društva prema siromašnima se također mijenjao. Stvaranju društvenih nejednakosti, vodio je porast materijalnoga bogatstva. Time se izdvajala manjina, neopterećena svakodnevnim preživljavanjem, i većina koja se svakodnevno borila za svoju egzistenciju. Siromaštvo se počinje, s pojavom prvih klasnih društava koja su poznata po ekstremnim nejednakostima, promatrati patološkom pojavom. Ambivalentne su bile reakcije javne vlasti i građana na siromaštvo. Uz to što je postojala spremnost za pomaganje siromašnim skitnicama, postojao je i prezir prema siromašnima kao pojedincima koji nisu u potpunosti ljudska bića (Musa, 2019, 57).

Veliki broj ljudi je, u srednjem vijeku, bio osuđen na prosjačenje, milostinju i lutanje. U tom je vremenu dominirala „ekonomija spasa”. Društvom i spasom ljudi je upravljala crkvena vlast te prikupljala i dijelila dobra. Institucije poput bolnica, sirotišta i azila kojima je bio cilj pomaganje bolesnima, siromašnima, djeci i starima, utemeljene su u 11. i 12. stoljeću (Musa, 2019, 57/58).

Moderno društvo je industrijsko društvo, a uzrok najsnažnijih promjena je industrijalizacija. U Europi u kojoj se stvarala nova kultura, nove vrijednosti i nov način života, te su promjene imale najsnažniji učinak. Čovjek je, u modernoj epohi, postao gospodar samoga sebe i svijeta u kojem živi. Dobru je većinom služio napredak znanosti, intelektualne i materijalne moći, tehnologije, iako su, za destruktivne ciljeve, ovi elementi često bili zloupotrebjavani ili su bili upotrebljavani s namjernim i katastrofalnim posljedicama (Musa, 2019, 58).

Svjatovna vlast, u novome vijeku, počinjala je preuzimati nadzor i skrb nad siromašnima. Onu ulogu koju je ranije imala Crkva, sve su više preuzimale društvene zajednice i država. To je vrijeme izražene represije prema siromašnima, ali i kada se oblikovala ideja da siromašni imaju pravo zarađivati za život, da njihova djeca imaju pravo rasti u svome zavičaju i domu i izučiti svoj zanat ili posao. Velik broj europskih zemalja je, krajem 19. i početkom 20. stoljeća, ustanovio državno socijalno osiguranje kao branu siromaštvu i drugim

velikim rizicima. Ekstremno siromaštvo se, u drugoj polovici 20. stoljeća, sve više analizira u kontekstu ljudskih prava. Siromaštvo je prestalo biti predmet interesa političara i znanstvenika na Zapadu neposredno nakon Drugoga svjetskog rata. To se može objasniti socijalno-ekonomskim trendovima toga razdoblja. To je bilo razdoblje ekonomskoga prosperiteta u većini zapadnih zemalja. Vrlo niske su bile stope nezaposlenosti, a do poboljšanja standarda većine stanovništva je doveo ekonomski rast. U tom je razdoblju nastajalo „društvo obilja”, u kome su, optimističke prognoze u pogledu ublažavanja i čak potpunoga dokidanja siromaštva, potakli realni indikatori. Do „ponovnoga otkrića” siromaštva u modernim društvima, dolazilo je u 1960-im godinama, zbog povećanja svijesti o dohodovnim razlikama i socijalnim nejednakostima, a ne zbog općega trenda osiromašivanja društva. Većina razvijenih zemalja, u 1970-im godinama, prolazila je kroz određenu ekonomsku recesiju, što je dovelo do povećanja nezaposlenosti i opadanja ili stagniranja ekonomskoga rasta. Tada se, odnos prema siromašnima i nezaposlenima, donekle mijenjao. Nastojalo ih se okriviti za vlastitu situaciju i za nastale nacionalne i ekonomske probleme. Znatno veće dijelove populacije razvijenih zemalja, siromaštvo je počelo pogađati u 1980-im godinama. Brzo se povećavao broj siromašnih. Nove kategorije ljudi koje do tada nisu bile siromašne, počeo je obuhvaćati (Musa, 2019, 58/59).

Siromaštvo se u prošlosti promatralo kao „posebno i nepromjenjivo” stanje, odnosno ako je netko jednom siromah, uvijek će biti siromah. U novije vrijeme se govori da „siromaštvo ima više lica”. Siromaštvo nema statički karakter. Sveprisutan je pojam „jaz” u istraživanjima siromaštva i društvenih nejednakosti, još od posljednjega desetljeća dvadesetoga stoljeća. Taj pojam naglašava neravnomjernu raspodijeljenost dobitaka i bogatstva što ih donose znanje i nove tehnologije. Spektakularno bogat svijet je stvoren s jedne strane, a zabrinjavajuće osiromašen svijet u kome dominira užasna neimaština i strašno siromaštvo je stvoren s druge strane. Danas je podijeljen taj svijet nejednakosti i raznolikosti (Musa, 2019, 59/60). Siromašni su u opasnosti od isključenja, gubitka društvenog statusa i identiteta (Mood i Jonsson, 2016, 636).

5.2. Utjecaj siromaštva na akademski uspjeh tijekom školovanja

Djeca koja su odgajana u siromaštvu možda nisu naučena biti pristojna i možda nisu ljubazna (Jensen prema McKenzie, 2019, 21). Na prijelazu iz obveznog u srednje obrazovanje, snažno se očituju socijalne nejednakosti, a u pristupu i završavanju visokog obrazovanja se opaža najveća nejednakost (Bilić, 2016, 103). Djeci možda nedostaje sposobnost suosjećanja s drugima pa im to otežava raditi u grupama u školi. Često učenici postaju neželjeni sudionici u grupama, zbog nemogućnosti dobre suradnje s kolegama, što rezultira odustajanjem od zadataka prije nego što ga uspješno obave. Smanjenje akademskog uspjeha mogu uzrokovati loše društvene vještine (McKenzie, 2019, 21/22).

Djeca koja žive u siromaštvu su suočena s kroničnim stresorima, uključujući roditelje koji primaju minimalnu plaću što uzrokuje financijski pritisak na obitelj, nesigurne četvrti u kojima vlada visoka razina kriminala. Isto tako, uključuju roditelje koji su razvedeni ili razdvojeni, braću i sestre koji žive u različitim kućanstvima i kućanstva koja su prenapučena (Johnson i dr. prema McKenzie, 2019, 22). Svi ovi uzroci stresa, u životima djece koja su odrasla u siromaštvu, stvaraju prazninu. Ti uzroci stresa rezultiraju problemima u obrazovanju i ponašanju u školi (Jensen prema McKenzie, 2019, 22). Kronični uzroci stresa mogu rezultirati slabijim rezultatima učenika u školi, odustajanjem ili nezainteresiranošću učenika (Jensen prema McKenzie, 2019, 22).

Kako bi se prevladali akademski izazovi s kojima se suočavaju djeca koja su odrasla u siromaštvu, učitelji trebaju razviti snažne odnose s učenicima, u svojim interakcijama s učenicima ugraditi poštovanje, u nastavu ugraditi društvene vještine, promicati inkluzivne razrede. Učitelji trebaju prepoznati znakove siromaštva, mijenjati učionička okruženja, osnažiti učenike. Osjećaju osnaženosti učenika može pomoći dopuštanje učenika da budu uključeni u donošenje odluka u učionici. Razvijanje društvenih vještina može pomoći djeci koja su odgojena u siromaštvu, da učinkovitije rade u situacijama grupnog učenja (McKenzie, 2019, 22/23).

6. Termin socijalne isključenosti

6.1. Povijesni pregled

Za Francusku i francusko govorno područje, poglavito je vezan termin socijalne isključenosti. U tom području, taj koncept igra značajnu ulogu u sociološkim raspravama, političkom govoru i državnom intervencionizmu. Političari, novinari i znanstvenici, još šezdesetih godina prošlog stoljeća u Francuskoj, upotrebljavaju termin „isključeni”, označavajući njime prvenstveno siromašne društvene grupe i slojeve. Taj termin postaje predmet rasprava osobito osamdesetih godina. Otad se stalno redefinira kako bi obuhvatio nove socijalne probleme i skupine. (Šućur, 1995, 224).

Termin „isključeni” se pripisuje *Reneu Lenoiru*. On je smatrao da isključeni čine do jedne desetine francuskog stanovništva. Među njih je ubrajao mentalno retardirane, fizički neprilagođene, odnosno hendikepirane i invalide i socijalno neprilagođene, a to su: zlostavljana djeca, ovisnici, delinkventi, nezaposleni i osobe s nedovoljnim primanjima, alkoholičari, ljudi skloni samoubojstvu, psihijatrijski bolesnici, marginalne i asocijalne osobe (Lenoir prema Šućur, 1995, 224).

Francuska ljevica sedamdesetih godina počinje razlikovati objektivnu i subjektivnu isključenost. Alijenaciju i gubitak osobne autonomije u razvijenom kapitalističkom društvu, podrazumijevala je subjektivna isključenost (Šućur, 1995, 224). Diskurs se, naglašavanjem subjektivne isključenosti, udaljio od političkih izraza klasnog sukoba prema borbama masovnih urbanih i društvenih pokreta. Isključenost je značilo tretiranje kao stanje koje se moglo primijeniti na gotovo svaku grupu ili pojedinca (Verdes-Leroux prema Silver, 1994, 532). Isključenost se sedamdesetih godina mogla nedvosmisleno primijeniti na one koji nisu sudjelovali u ekonomskom rastu i razvoju, usprkos ideološkoj upotrebi tog termina. Tako se u tom razdoblju u isključene prvenstveno ubrajaju oni koje je ekonomski rast „zaboravio” (Šućur, 1995, 224).

Političke borbe u drugoj polovici osamdesetih godina, svakako su pridonijele popularizaciji termina „isključenosti”. Francuska vlada je posegnula za terminom „isključenosti” kada je desna i komunistička opozicija počela optuživati socijalističku vladu za rast nezaposlenosti i za pojavu novog siromaštva. Taj termin „isključenosti” se odnosio i na rastuću nestabilnost socijalnih veza, a ne samo na rast dugotrajne i cikličke nezaposlenosti. Time, osim materijalne, isključenost dobiva duhovnu i simboličku dimenziju. Niz problema

vezanih za nacionalno-političku i prostornu dimenziju, obuhvatio je termin „isključenosti”. Razne skupine imigranata, etničke i rasne grupe, čija su prava ograničena na neki način, svrstavaju se u isključene. Stanovnici perifernih gradskih četvrti, poglavito nakon porasta nasilja u tim dijelovima grada, svrstavaju se u isključene, s prostornog aspekta (Šućur, 1995, 224).

Rasprava o isključenosti, iz Francuske se vrlo brzo proširila i na ostale europske zemlje koje stvaraju institucije za borbu protiv socijalne isključenosti (Šućur, 1995, 224/225). Vijeće ministara za socijalna pitanja tadašnje Europske zajednice, 1989. godine je donijelo rezoluciju za borbu protiv socijalne isključenosti i za poticanje integracije i „Europe solidarnosti” (Silver, 1994, 535). Termin je bio prisutan i u govorima američkih političara, prvenstveno kada je riječ o unutrašnjim problemima gradova (Šućur, 1995, 225).

6.2. Definiranje termina socijalne isključenosti

Burchardt, Le Grand i Piachaud su ponudili često citiranu definiciju socijalne isključenosti, prema kojoj se u socijalno isključene ubrajaju oni članovi društva koji ne mogu participirati u normalnim aktivnostima građana tog društva, a koji bi željeli participirati. Tu participaciju im onemogućuju čimbenici izvan njihove kontrole. Naglasak je na konceptu („normalnih”) aktivnosti, u toj definiciji, i želji autora da razgraniče, od dobrovoljnog povlačenja ili samoisključenosti, nedobrovoljnu isključenost. Prema toj definiciji, oni koji se dobrovoljno povlače iz društva neće biti smatrani isključenima. Ograničenje termina socijalne isključenosti samo na nedobrovoljnu isključenost, čini se sasvim logičnim (Burchardt i dr. prema Šućur, 2004, 46). Graham Room socijalno isključenima definira pojedince koji pate od općeg nepovoljnog položaja u smislu obrazovanja, osposobljavanja, zaposlenja, financijskih izvora, stanovanja (Room prema Abrahamson, 1995, 124).

Barry je pokazao da nije jednostavno kazati je li neki čin dobrovoljan ili nije, primjerice ako se netko samoisključio u situaciji kada je bio suočen s neprijateljskim stavovima i diskriminacijom. Barry smatra da su isključeni sve skupine ili pojedinci koji nemaju mogućnosti sudjelovanja u društvenim aktivnostima, bez obzira je li žele sudjelovati ili ne žele, a da nisu isključeni samo oni koji žele participirati, a spriječeni su u tome faktorima na koje ne mogu utjecati (Barry prema Šućur, 2004, 46/47).

Problematična i loša za šire društvo može biti i dobrovoljna isključenost jer dovodi u pitanje socijalnu pravdu i solidarnost, kao dvije ključne društvene vrijednosti. Vrlo bogati

članovi društva koji žive u svojim segregiranim zajednicama i koji su orijentirani na privatne usluge i siromašni građani koji stvaraju alternativne sustave potpore i odbacuju državnu intervenciju, ugrožavaju društvenu solidarnost (Šućur, 2004, 47).

Europska unija je često naizmjenično koristila termine siromaštva i isključenosti, implicirajući da su ta dva termina ista (Bhala i Lapeyre prema Abrahamson, 1995, 123). Vrlo teško je dati preciznu definiciju termina isključenosti, zbog širine i obuhvatnosti tog termina. Definicije koje nastoje odrediti isključenost navođenjem okolnosti koje mogu dovesti do isključivanja, ne mogu biti potpune (Šućur, 2004, 47).

7. Siromaštvo u Hrvatskoj

7.1. Primjeri istraživanja siromaštva u Hrvatskoj

Caritas i Centar za promicanje socijalnog nauka Crkve su proveli 2004. godine istraživanje siromaštva. Rezultati istraživanja su pokazali da je stopa relativnog siromaštva, u usporedbi s većinom zemalja EU, u Hrvatskoj visoka (oko 27%). Između subjektivne i objektivne linije siromaštva te između različitih modela za mjerenje subjektivnog siromaštva, postojala je velika razlika. Nekada su značajno manje, a nekada značajno veće, stope subjektivnog siromaštva od stopa objektivnog siromaštva. Hrvatski građani su percipirali siromaštvo prvenstveno u relativnom smislu, čak i onda kada se, za koncept apsolutnog siromaštva, koriste karakteristični izrazi, poput spajanja kraja s krajem, minimalnog dohotka, osnovnih potreba (Šućur, 2006, 238/253).

U radu „*Život obitelji s djecom u uvjetima siromaštva iz perspektive roditelja*”, detaljno se opisuje provedeno istraživanje, kojem je za cilj bio dobiti uvid u perspektivu i mišljenje roditelja o učinku ekonomske krize na dobrobit i kvalitetu života djece i obitelji. Isto tako, cilj je bio i dobiti uvid o mogućnosti ublažavanja učinaka siromaštva djece. Na kvalitativnoj metodi prikupljanja i analize podataka, temeljio se istraživački nacrt. U istraživanju je sudjelovalo četrnaest roditelja srednjoškolaca koji žive u uvjetima siromaštva. Metodom fokusnih grupa su prikupljeni podaci (Družić Ljubotina i dr., 2017, 248).

Roditelji djece koja žive u uvjetima siromaštva su naveli nekoliko područja problema s kojima se njihove obitelji suočavaju, a koje vide kao posljedicu ekonomske krize. To se odnosi na osnovne životne uvjete koji su potrebni za preživljavanje djece i obitelji. Naveli su da oskudijevaju u hrani, obući, odjeći, podmirivanju troškova stanovanja i naglašavaju neke elemente pada životnog standarda, primjerice, nemogućnost odlaska na ljetovanje. Brojne probleme vezane uz nezaposlenost i tržište rada, koji su istaknuti kao ključni problemi koji su povezani s dubinskim siromaštvom, roditelji su istaknuli. Istaknuli su i problem zapošljavanja mladih. Roditelji su naveli kako, izlaz u odlasku u inozemstvo, vide njihova djeca, zbog problema nezaposlenosti. Istaknuli su probleme povremenih poslova, koji im donose neizvjesnost i materijalnu nesigurnost. Zbog toga se radije odlučuju ostati u sustavu socijalne skrbi. Ukazali su na problem podmirivanja troškova vezanih za obrazovanje i za troškove, primjerice, interneta i mobitela (Družić Ljubotina i dr., 2017, 266).

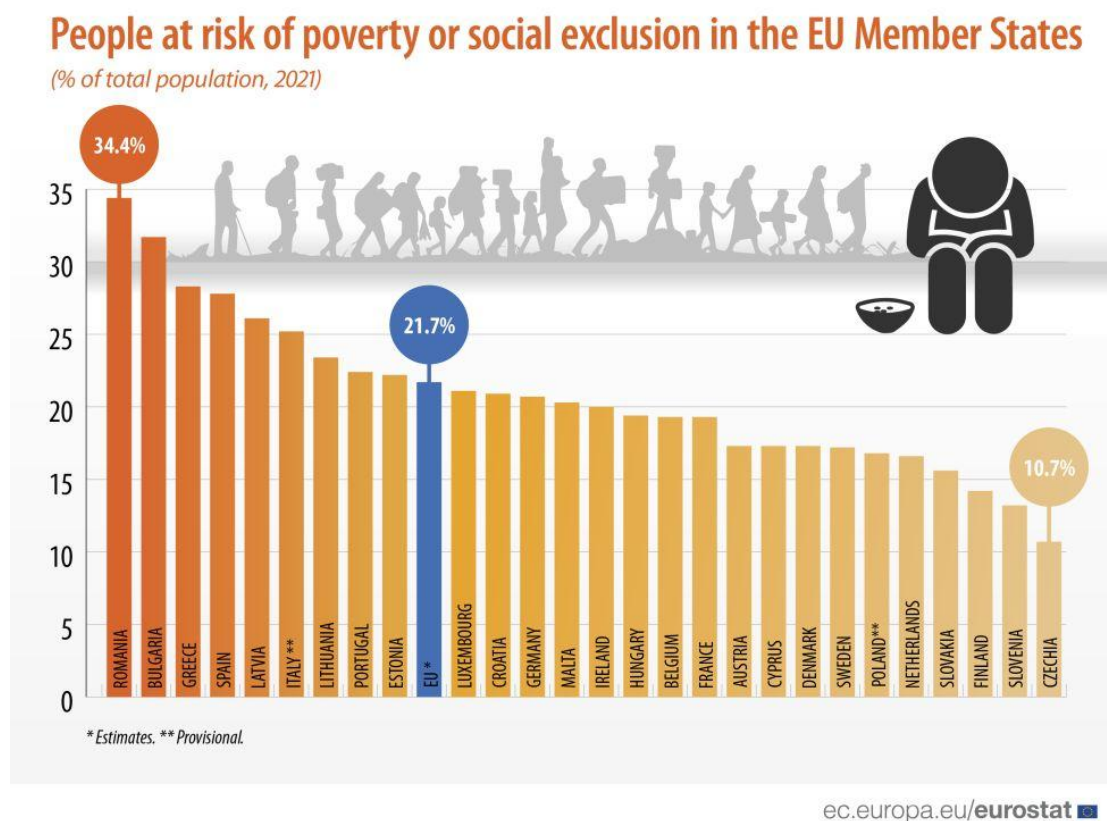
Lajtmotiv je u ovom istraživanju bio problem dostupnosti modernih tehnologija u siromašnim obiteljima s djecom, zbog toga što je bio posebno istaknut kroz gotovo sve tematske cjeline. Problem nerazumijevanja nastavnika zbog nedostupnosti računala i interneta, ukazivan je od strane roditelja. Djelatnici u sustavu socijalne skrbi su ovu potrebu djece i mladih smatrali luksuzom te, novčanu pomoć za podmirenje takvih troškova, nisu odobravali. Od roditelja se doznalo da i djeca doprinose svojim radom obiteljskom budžetu, osim što se roditelji bave povremenim poslovima (Družić Ljubotina i dr., 2017, 266/267).

7.2. Statistički pokazatelji siromaštva u Hrvatskoj u 2021. godini

Izračun pokazatelja siromaštva i socijalne isključenosti za Republiku Hrvatsku, temelji se na anketnom istraživanju Državnog zavoda za statistiku, o dohotku stanovništva. Stopa rizika od siromaštva je osnovni pokazatelj, odnosno to je postotak osoba koje imaju, ispod praga rizika od siromaštva, raspoloživi ekvivalentni dohodak. Stopa rizika od siromaštva pokazuje koliko osoba ima dohodak ispod praga rizika od siromaštva, a ne koliko je osoba stvarno siromašno. Na 60% od srednje vrijednosti ekvivalentnoga raspoloživog dohotka svih osoba, postavljen je prag rizika od siromaštva (DZS, 2022).

Stopa rizika od siromaštva u 2021. godini, prema podacima ankete, iznosila je 19,2% (DZS, 2022). To je povećanje u odnosu na prethodnu godinu, kada je iznosila 18,3% (DZS, 2021). Za 2021. i 2020. godinu, stope rizika od siromaštva su niže u Hrvatskoj, nego u Europskoj uniji, 21,7% u 2021. godini, a 21,6% u 2020. godini (Eurostat, 2021/2022). Za jednočlano kućanstvo, prag rizika od siromaštva u 2021. je iznosio 36 461 kunu na godinu, dok je 76 568 kuna na godinu, iznosio za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece mlađe od 14 godina. Prema pokazatelju osoba u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za 2021., u Republici Hrvatskoj je u takvom položaju bilo 20,9% osoba. Taj pokazatelj se odnosi na one osobe, odnosno postotak osoba u populaciji koji je u riziku od siromaštva ili u teškoj materijalnoj i socijalnoj deprivaciji ili osobe koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada. Prema pokazatelju osoba koje žive u kućanstvima s vrlo niskim intenzitetom rada, u takvom je položaju bilo 7,5% osoba. Taj pokazatelj se odnosi na osobe (u dobi od 0 do 64 godine) koje žive u kućanstvima čiji je intenzitet rada manji od 0,2% (DZS, 2022).

Tablica 1. Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti u državama članicama EU

IZVOR: Eurostat (2022) Službena stranica Europske unije

U osoba u dobi od 65 ili više godina, u 2021. je najviša bila stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu, a iznosila je 32,4%. Razlika prema spolu je najveća u toj dobnoj skupini. Stopa rizika od siromaštva u žena je iznosila 37%, a u muškaraca 25,9%. U osoba u dobi od 25 do 54 godine, najniža je bila stopa rizika od siromaštva, a iznosila je 13,1%. U muškaraca te dobi, stopa je iznosila 13,9%, a u žena 12,3% (DZS, 2022).

Za kategorije kućanstva bez uzdržavane djece i s uzdržavanom djecom, izračunana je stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva. Najviše stope rizika od siromaštva u 2021., u kućanstvima bez uzdržavane djece, bile su u jednočlanim kućanstvima, 55,3%, i to u onima koje čine osobe u dobi od 65 ili više godina, i u onima koje čine žene, 54,3%. Najviše stope rizika od siromaštva, u kućanstvima s uzdržavanom djecom, bile su u kućanstvima koja čine jedan roditelj s uzdržavanom djecom, 37,5%, i u kućanstvima s dvije odrasle osobe s troje ili više djece, 22,8% (DZS, 2022).

Za kategorije kućanstva bez uzdržavane djece i s uzdržavanom djecom za osobe u dobnoj skupini od 0 do 59 godina, izračunana je stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva. Najviša stopa rizika od siromaštva, bila je za kućanstva s vrlo niskim intenzitetom rada i za kućanstva s uzdržavanom djecom, 79,6%. Za kućanstva bez uzdržavane djece je iznosila 66,6%. Na situaciju u kojoj osobe žive u kućanstvima u kojima nitko ne radi ili radi vrlo malo, odnosi se vrlo niski intenzitet rada (DZS, 2022).

Na pokazatelje koji upućuju na materijalne uvjete koji utječu na kvalitetu života osoba i kućanstava, odnosi se materijalna i socijalna deprivacija. Postotak osoba koje žive u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti adekvatno grijanje u najhladnijim mjesecima, bio je 5,7%, a 42,1% osoba koje žive u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti tjedan dana godišnjeg odmora za sve članove svoga kućanstva, izvan kuće. Osoba koje žive u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti obrok koji sadržava meso, piletinu, ribu (ili vegetarijanski ekvivalent) svaki drugi dan, bilo je 5,6%, a 46,5% koje žive u kućanstvima koja ne mogu podmiriti neočekivani financijski izdatak iz vlastitih sredstava. Osoba koje žive u kućanstvima koja su u posljednjih 12 mjeseci zbog financijskih teškoća kasnila s plaćanjem obveza, primjerice, stambenog kredita, računa za režije, najamnine ili potrošačkoga kredita, bilo je 16,6%. U kućanstvima koja vrlo teško spajaju kraj s krajem, bilo je 7,8% osoba, a 19,5% koje žive u kućanstvima koja teško spajaju kraj s krajem. U kućanstvima koja spajaju kraj s krajem s malim teškoćama, bilo je 43,5% osoba. Najmanji postotak osoba bio je u kućanstvima koja vrlo lako spajaju kraj s krajem, njih 1,6%. Stopa materijalne i socijalne deprivacije je iznosila 8,4% (DZS, 2022).

8. Socijalne politike

8.1. Ekonomski pogledi na socijalne politike

U razdobljima kriza, uloga države postaje osobito važna (Šućur, 2016, 10). O ulozi socijalne države i socijalnih izdataka u krizi, dva su suprotstavljena stajališta prema Midgleyu, odnosno politika štednje i politika izdataka. Što se tiče politike štednje, vlasti trebaju ograničiti javne izdatke, smanjiti porezno opterećenje i poduzeti mjere koje bi vratile povjerenje, potaknule ekonomsku revitalizaciju, poduzetništvo i investicije. Što se tiče politike poticaja, vlasti trebaju povećati javne troškove kako bi se stvorila zaposlenost, stimulirala potrošnja i održali dohoci, a ubrzati ekonomski rast i napredak, treba novonastala potražnja za dobrima i uslugama (Midgley prema Šućur, 2016, 10). Posljedica različitih idejnih i ideoloških pristupa o ulozi tržišta i vlasti neke države u ekonomskom razvoju, ova su suprotstavljena gledišta (Šućur, 2016, 10).

Midgley i Blyth u svojim radovima navode kako neoklasični, neoliberalni ekonomisti koji podržavaju ideju samoregulirajućeg tržišta koje samo uspostavlja ravnotežu, protiv intervencije države u ekonomiji, nisu *a priori*, ali smatraju da, mora biti ograničena i podložna politikama štednje i restrikcija, uloga vlasti. Vlast treba osigurati deregulaciju, niske poreze i druge politike koje su usmjerene na kompeticije i poticanje inovacija. Investitorima i poduzetnicima, kroz politiku štednje, država daje signal da ozbiljno radi na ekonomskom oporavku, da neće podizati poreze kako bi podmirila deficit i da će svoje aktivnosti uskladiti s raspoloživim financijskim sredstvima (Šućur, 2016, 10). Harvey definira neoliberalizam kao teoriju političko-ekonomskih praksi, prema kojoj se dobrobit čovjeka najbolje ostvaruje oslobađanjem individualnih poduzetničkih sloboda i vještina unutar institucionalnog okvira koji karakterizira sloboda tržišta i trgovine, pravo na vlasništvo (Harvey prema Lučev i Babić, 2013, 2).

Neoliberalnu paradigmu kritizira keynesijanizam, tako što tvrdi da ekonomske recesije nisu samo privremena odstupanja, već da mogu rezultirati permanentnom ekonomskom stagnacijom. Onima koji tvrde da bi nestala nezaposlenost ako bi se plaće prilagođavale potražnji, suprotstavlja se Keynes. Sve niže plaće bi i smanjile agregatnu potražnju, a ne samo osiromašile radnike. Keynes smatra da se, zbog pada agregatne potražnje uzrokovane prevelikom štednjom i manjkom proizvodnih investicija, javlja kriza, a usporedno s padom investicija, pada proizvodnja i zaposlenost, što vodi recesiji. Iz toga razloga, Keynes brani

anticikličku i proaktivnu ulogu države i vlasti u ekonomskom upravljanju, tvrdeći da je potrebno poticati potražnju kroz fiskalnu i monetarnu politiku kada je ekonomija u recesiji. Što se tiče fiskalne politike, odnosi se na povećanje javnih izdataka i promjenu poreznih stopa, a monetarna politika se, u ovom kontekstu, odnosi na kontrolu inflacije i poticanje rasta. To vodi do poticanja investicija, stimuliranja potražnje i stvaranja zaposlenosti. Na razvoj socijalne politike, utjecao je keynesijanizam, zbog toga što se socijalni transferi i troškovi promatraju s ekonomskog stajališta, odnosno kao podrška održanju potražnje te kao automatski stabilizatori u razdobljima krize (Šućur, 2016, 10).

Barrov model navode Prasad i Gerecke, a nalazi se između neoliberalnog i keynesijanskog pristupa. Barrov model zagovara acikličnu ili neutralnu politiku, odnosno, bez obzira na pad ili rast bruto domaćeg proizvoda, takva politika znači održanje troškova i poreza konstantnim. Tako će porezni prihodi rasti u razdoblju ekonomske ekspanzije, a smanjivat će se u recesiji (Prasad i Gerecke prema Šućur, 2016, 10). Vlade i vlasti rijetko prihvaćaju polarna stajališta, u stvarnosti. Češće kombiniraju politike štednje i poticaja ovisno o socioekonomskim okolnostima i izbornim pritiscima (Šućur, 2016, 10).

Homoeconomicus se, u mikroekonomskoj teoriji, opisuje pomoću tri navoda, a to su: da je pojedinac racionalan, da je egoističan te da se egoizam pojavljuje u obliku ekonomskog samointeresa u usko definiranom pojmu, odnosno najveće osobno bogatstvo nastoji ostvariti *homoeconomicus* (Brennan i Lomansky prema Jones i Cullis, 2003, 252). Ironija je da su takve karakteristike dobile na važnosti u analizama socijalne politike u isto vrijeme kada su, širu motivaciju pojedinaca, opisivali rezultati istraživanja (Jones i Cullis, 2003, 252).

8.2. Uloga socijalnih država u ekonomskim krizama

Često su nužne urgentne reakcije vlasti i države na ekonomske krize i recesije, s obzirom na to da one mogu drastično smanjiti dohodak i materijalni standard stanovništva (Šućur, 2016, 11). Midgley primjećuje da, kako je većina zapadnih zemalja izgradila svoje programe socijalne zaštite nakon Drugoga svjetskog rata, prije velike ekonomske krize iz 1930-ih nije bilo odgovora na recesiju te da se, tek s *New Dealom* i Beveridgeovim reformskim prijedlozima, počinje razvijati sustavni pristup koji nastoji integrirati socijalne i ekonomske intervencije. Cilj toga je ekonomski oporavak i dugoročni rast (Midgley prema Šućur, 2016, 11). Povijesna iskustva različitih zemalja govore o povezanosti ekonomskih kriza i razvoja socijalne politike, ali ključno je pitanje je li velike ekonomske krize vode do supstancijalnih i

iznenadnih reformi socijalnih politika i socijalnih država i onda kada su, konstituirane i visoko razvijene, socijalne države. Krize su prekretnica prema povijesno-institucionalnom pristupu, odnosno šansa da se, u relativno kratkom vremenu, provedu fundamentalne promjene. Mehanizmi nastali u prošlim vremenima, u „kritičnim vremenima” su labaviji i omogućuju provedbu dubljih promjena. S konceptom „prijedenog puta”, povezan je ovaj pristup, prema kojem političke mjere slijede dobro poznate smjernice koje uzimaju u obzir institucionalnu ravnotežu i odjek mjera u javnosti (Šućur, 2016, 11/12).

Krize su i situacije neizvjesnosti, a ne samo situacije prijetnje, tako da ljudi i organizacije prihvaćaju ustaljenost, u vremenima visoke neizvjesnosti, odnosno njihovim ponašanjem upravlja ono što oni najbolje poznaju. Vlasti se okreću dobro poznatim rutinama koje proizlaze iz postojećih socijalnih programa, umjesto novih i neprovjerenih rješenja. Svoje specifične „krizne rutine” imaju pojedine države ili skupine država, primjerice skandinavske zemlje se koriste mjerama aktivne politike tržišta rada, a kontinentalne zemlje ranim umirovljenjem i sličnim rješenjima (Šućur, 2016, 12). Porezima i doprinosima na rad, pretežito se financiraju socijalna prava, koji su u tranzicijskim zemljama uglavnom vrlo visoki s obzirom na dosegnuti stupanj razvijenosti (Šošić, 2005, 80).

Starke, Kaasch i van Hooren dijele odgovore/reakcije socijalne države/politike na krizu u nekoliko tipova. Polaze od dvaju kriterija, a to su smjer promjena i kvaliteta promjena. Prvi kriterij može uključivati ekspanziju ili redukciju programa i izdataka, a drugi kriterij može obuhvaćati raspon od stanja bez većih promjena do transformativnih promjena. Transformativne promjene znače promjene u načelima funkcioniranja programa ili naknada, primjerice promjena od načela osiguranja ili načela univerzalizma prema načelu provjere materijalnog stanja ili obrnuto. Kada nema odgovora na krizu, to znači da nema nikakvih formalnih promjena u programima i naknadama. Postupna ekspanzija označava male modifikacije socijalnih kriterija bez mijenjanja načela funkcioniranja programa, primjerice labavljenje kriterija, produžavanje razdoblja korištenja naknada, podizanje razina naknada. Postupne restrikcije označavaju trend koji je suprotan postupnoj ekspanziji. Transformativne restrikcije i transformativna ekspanzija uključuju duboka restrukturiranja s ciljem sužavanja, odnosno širenja raspona socijalnih prava (Starke i dr. prema Šućur, 2016, 12).

U odgovorima zemalja na ekonomske krize i recesije, postoje značajne varijacije. Tip reakcije često ne objašnjava dubina kriza. O veličini socijalnih država, ovise različite strategije i mjere koje se poduzimaju u krizi. Isto tako, ovise i o drugim čimbenicima, primjerice funkcionalnim i političkim čimbenicima (političkim koalicijama i sastavu vlasti te

potrebama vlasti da, kroz fiskalnu politiku, ostvare stabilizaciju). Automatskim stabilizatorima u procesima fiskalne stabilizacije, u pravilu se koriste razvijene i velike socijalne države, iako i, ako je ekonomski oporavak spor ili odgođen, oni mogu postati teret za javne financije (Starke i dr. prema Šućur, 2016, 13). Često su ekspanzivne, kratkoročne mjere. Dugoročne reakcije mogu biti različite te mogu uključivati rezanja socijalnih troškova. Slabiji je učinak automatskih stabilizatora, što je manja socijalna država (Dolls i dr. prema Šućur, 2016, 13).

Socijaldemokratske i kršćansko-demokratske stranke, sa stajališta političkih ideologija, trebale bi biti sklone širenju socijalnih programa, a rezanju troškova i programa, liberalne i konzervativne stranke. Samo o političkim programima stranaka, ne ovise političke reakcije, nego i o strukturi političkih koalicija ili veličini socijalne države (Šućur, 2016, 13). Vlastitu podršku mora stvoriti pravedan sustav, odnosno takav sustav treba biti uređen tako da u svojim članovima izazove odgovarajući osjećaj za pravednost, učinkovitu želju za djelovanjem u skladu s pravilima. Institucije moraju biti ne samo pravedne, nego i oblikovane za poticanje pravednosti kod onih koji u njima sudjeluju (Rawls, 1999, 230/231).

8.3. Programi i mjere socijalne zaštite

Prema nalaženju putova za eliminiranje ili reduciranje siromaštva, primarno je usmjereno bavljenje siromaštvom. Institucije, mjere te programe usmjerene za iskorjenjivanje ili ublažavanje siromaštva, uključuje politika protiv siromaštva. Životni uvjeti ljudi koji žive u siromaštvu, nastoje se ublažiti putem tih programa te se isto tako nastoje stvoriti pretpostavke za eliminiranje apsolutnoga i ekstremnog siromaštva. Različitim paketima mjera se koriste zemlje u ostvarenju tih ciljeva. Vlastite strategije prevencije i redukcije siromaštva, oblikuje većina zemalja. Različite poglede na pojedine politike protiv siromaštva ovisno o svojim dominantnim političkim ideologijama i tradicijama, imaju pojedine zemlje ili grupacije zemalja (Šućur, 2005, 47).

Ekonomski rast i povećanje mogućnosti zapošljavanja, investicije u razvoj ljudskog kapitala, progresivna porezna politika te socijalni transferi, četiri su temeljna stupa u politici spram siromaštva. U borbi protiv siromaštva je nužan gospodarski rast, ali gospodarski rast ne mora sam po sebi anulirati siromaštvo. Ono može biti rasprostranjeno i u zemljama čije su stope zaposlenosti i rasta visoke. Rezultat skupine čimbenika je utjecaj ekonomskog rasta na redukciju siromaštva. Među tom skupinom čimbenika je potrebno izdvojiti dinamiku

zapošljavanja, mehanizme redistribucije i visinu plaća. Značajan instrument prevencije i redukcije siromaštva na duži rok čine javni izdaci u ljudski kapital siromašnih. Zdravstvena skrb i dobro obrazovanje pomažu siromašnima u stvaranju produktivnijeg života. Vrlo čvrsta korelacija između razine stečenog obrazovanja i siromaštva, pronađena je u empirijskim studijama. Obrazovanje opskrbljuje pojedince potrebnim znanjima i vještinama te samim time utječe na razinu produktivnosti. Viša razina ljudskog kapitala je povezana s višom razinom dohotka. Manja je vjerojatnost da će ljudi živjeti u siromaštvu ako zarađuju veći dohodak. Vladine stipendije i krediti, subvencioniranje troškova stanovanja, prehrane, neke su od mjera usmjerenih na pružanje većih obrazovnih šansi siromašnima. Osim redovitog obrazovanja, sve je važnija i uloga treninga za postizanje povoljne tržišne i dohodovne pozicije, odnosno stjecanja specifičnih znanja i vještina izvan redovitog školskog sustava. Za kompenziranje nedostatnih ponuda radnih mjesta ili visoke kompetitivnosti suvremenoga tržišta rada, nisu dovoljna viša obrazovna postignuća. Drugi čimbenici koji utječu na zapošljavanje, politiku plaća, trebaju pratiti obrazovna postignuća (Šućur, 2005, 47).

Za „kraće” nezaposlene osobe, odnosno za osobe koji čekaju na zaposlenje do dvije godine, obrazovanje i osposobljavanje su najučinkovitiji (Schmid i dr. prema Bejaković, 2018, 38). Najjači utjecaj i najveći socijalni povrat za one s najmanje iskustva na tržištu rada i za one koji su najugroženiji, imaju programi zapošljavanja i osposobljavanja (Björklund i dr. prema Bejaković, 2018, 38).

Putem poreznog sustava, koji ima druge funkcije, ne može se primarno voditi politika prema siromaštvu, ali tip poreznog sustava utječe na razinu siromaštva i nejednakosti. Siromaštvo i nejednakosti u načelu smanjuju progresivni porezni sustavi. Poreznim olakšicama za obitelji koje godišnje zarađuju manje od određene razine dohotka, ostvaruje se direktni utjecaj porezne politike na siromaštvo. Određeni socijalni transferi, poput dječjeg doplatka, primanja osoba s invaliditetom, mogu se izuzimati iz poreza. Obitelji s niskim primanjima se često ne mogu koristiti poreznim povlasticama koje su na raspolaganju drugim poreznim obveznicima jer ne plaćaju porez na dohodak te samim time porezna politika ima ograničen utjecaj na siromaštvo (Šućur, 2005, 47/48).

Politika koja kombinira pružanje zaposlenja s primjerenom dohodovnom potporom, može biti uspješna u borbi protiv siromaštva. Bitno je razviti, osim ekonomskog rasta, socijalnu sigurnosnu mrežu koja će pružati sigurnost pojedincima koji su izloženi pogođenim reformama ili određenim rizicima i strukturnim prilagodbama. Postoje primarna i sekundarna sigurnosna mreža. Primarna se sigurnosna mreža, uz neke univerzalne programe, poput

obiteljskih i dječjih naknada, odnosi na programe socijalnog osiguranja koji omogućuju zamjenu izgubljenog dohotka u točno utvrđenim okolnostima kao što su bolest, umirovljenje, smrt hranitelja, materinstvo, nesreća na radu. Primarna uloga programa socijalnog osiguranja nije neposredno namijenjena ublažavanju siromaštva, već nadoknađivanju dohotka od rada koji su pojedinci izgubili bez svoje krivnje. Ti su programi utemeljeni na uplati doprinosa, što znači da naknade iz tih programa mogu dobiti svi koji ispunjavaju uvjete, poput neprekinute zaposlenosti u određenom razdoblju, dobi, ne uzimajući u obzir razinu njihova dohotka. Znatan broj građana nije obuhvaćen tim programima sustava socijalnog osiguranja, osobito u situacijama smanjene zaposlenosti (Šućur, 2005, 48). „Pasivne” izgledaju naknade za nezaposlenost, ali one pomažu radnicima pronaći novi posao (Esping-Andersen, 2001, 323). Moguće je očekivati veće poteškoće u borbi protiv siromaštva ako je mreža socijalnog osiguranja propusna ili neadekvatna. U nedovoljno razvijenim programima, otežanom pristupu različitim uslugama i niskoj razini naknada, ogleda se neadekvatnost socijalnog osiguranja sa stajališta politike spram siromaštva (Šućur, 2005, 48).

9. Metodološki pristup

9.1. Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja je istražiti mišljenja i stavove studenata Filozofskog fakulteta u Splitu o eventualnom riziku od siromaštva s obzirom na nestabilnu situaciju u svijetu, kako sigurnosnu, tako i ekonomsku te egzistencijalnu; istražiti uzroke i posljedice siromaštva. Bitno je naglasiti mišljenja i stavove studenata o socijalnim politikama, (ne)potrebnosti mjera za smanjenje siromaštva, percepcije budućnosti.

9.2. Ciljevi istraživanja

Temeljni cilj ovog istraživanja je istražiti mišljenja i stavove o eventualnom riziku od siromaštva, uzroke i posljedice siromaštva populacije studenata Filozofskog fakulteta u Splitu.

Posebni ciljevi su istražiti:

1. subjektivnu procjenu ugroženosti od siromaštva
2. mišljenja o uzrocima siromaštva
3. mišljenja o posljedicama siromaštva
4. mišljenja o politici oporezivanja bogatih u korist siromašnih
5. percepcije budućnosti
6. stavove o (ne)potrebnosti mjera za smanjenje siromaštva

9.3. Istraživačke hipoteze

Temeljna hipoteza ovog istraživanja je da očekujemo kako će rezultati istraživanja općenito pokazati postojanje rizika od siromaštva kod studenata. Prevladavat će mišljenje kako su životne okolnosti (nezaposlenost, bolest, niska primanja...) uzrok siromaštva, a slaba prehrana posljedica siromaštva.

U okviru posebnih hipoteza, istraživački nalazi pokazat će:

H1 mišljenje o osjećaju ugroženim kod najviše ispitanika, a manje učestalo mišljenje o osobnoj neugroženosti

H2 prevladavajuće mišljenje o životnim okolnostima (nezaposlenost, bolest, niska

primanja...) kao uzroku siromaštva

H3 prevladavajuće mišljenje o slaboj prehrani kao posljedici siromaštva

H4 pozitivno mišljenje o politici oporezivanja bogatih u korist siromašnih kod najviše ispitanika, a manje učestalo negativno mišljenje o takvoj politici

H5 pesimistična viđenja budućnosti kada je u pitanju siromaštvo i njegove posljedice

H6 ispitanici većinu mjera smatraju potrebnima za smanjenje siromaštva

9.4. Uzorak i način provođenja anketnog istraživanja

Uzorak je neprobabilistički prigodni uzorak; studentice i studenti Filozofskog fakulteta u Splitu; N=300. Anketa je dijeljena preko društvenih mreža; *online* način provođenja anketnog istraživanja u razdoblju od 8. veljače 2023. do 24. veljače 2023.

9.5. Istraživačka metoda: anketa

Milas u radu „*Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*”, govori o anketnoj metodi kao posebnom obliku ne-eksperimentalnog istraživanja. Ona kao osnovni izvor podataka koristi osobni iskaz o stavovima, uvjerenjima, mišljenjima i ponašanju, pribavljen odgovarajućim standardiziranim nizom pitanja. S obzirom na osnovnu svrhu prikupljanja podataka, anketna se istraživanja mogu podijeliti na ona koja teže opisu (opisna), ona koja teže objašnjavanju (eksplanatorna) i na ona koja teže istraživanju (eksploratorna). Na vrsti podataka koji se (primarno) prikupljaju upitnicima, temelji se drugi način razvrstavanja anketnih istraživanja. U pravilu se istim upitnikom prikupljaju svi podaci koji mogu koristiti u objašnjavanju neke pojave, ali se često određuje ono što je pritom najvažnije, a to su: demografska obilježja, društveno ili fizičko okruženje, ponašanje, stavovi i mišljenja (Milas, 2005, 395/396). Tri temeljna svojstva koja Fowler navodi, prema kojima se anketa izdvaja od ostalih istraživačkih metoda su: prikupljanje statističkih podataka koji opisuju neki aspekt proučavane populacije, svrha je istraživanja; pitanja upućena ispitanicima, osnovni su način prikupljanja podataka. Posljednje svojstvo je da se podaci prikupljaju samo na uzorku, odnosno na ograničenom dijelu populacije (Fowler prema Milas, 2005, 397).

Anketa poput svake druge istraživačke metode, da bi ponudila znanstveno prihvatljive i vjerodostojne rezultate, mora slijediti unaprijed zadane standarde. Elementi na kojima počiva planiranje anketnog istraživanja su: ciljevi i problemi kojima se namjerava baviti, sredstva i raspoloživo vrijeme, potrebna preciznost rezultata. Ti elementi zajednički diktiraju koliko će velik biti uzorak, koja će metoda uzorkovanja biti primijenjena, na koji će se način prikupljati podaci i kako će izgledati upitnik. Anketar se služi uzorkovanjem jer nije u mogućnosti, zbog praktičnih razloga, ispitati cjelokupnu skupinu osoba čije nas mišljenje zanima. Parametar ili stvarna prosječna vrijednost populacije se nastoji procijeniti na temelju manjeg, ali pažljivo odabranog skupa osoba, odnosno nastoji se utvrditi okvir unutar kojih se vjerojatno kreće mišljenje šire zajednice iz koje je uzorak izvučen. Populacijom se naziva šira zajednica čije se mišljenje nastoji procijeniti. Nepristranost te preciznost (stabilnost), dva su temeljna zahtjeva koja se postavljaju pred uzorak (Milas, 2005, 397-400).

O dva osnovna pitanja se treba voditi računa pri izboru uzorka, a to su: kako izabrati reprezentativan uzorak te na koji se način može suditi o reprezentativnosti uzorka. Svrha uzorkovanja je pružanje podataka o populaciji. Procedura uzorkovanja obično se kreće utvrđivanjem ciljne populacije, utvrđivanjem okvira uzorkovanja, izborom metode uzorkovanja, određivanjem potrebne veličine uzorka, uzorkovanjem te odlukom o ponderiranju i procjenom utjecaja odbijanja. Metode uzorkovanja mogu biti probabilističke i neprobabilističke. Probabilističke metode su: jednostavni slučajni uzorak, sustavni uzorak, stratificirani uzorak, uzorak klastera i stupnjeviti (višeetapni) uzorak. Neprobabilističke metode su: prigodni uzorak, kvotni uzorak, namjerni uzorak i tehnikom „snježne grude”. Neprobabilistički uzorci se koriste u velikom broju istraživanja zbog objektivnih razloga. U njihovoj ekonomičnosti, jednostavnosti, manjih izdacima što ih iziskuju takva istraživanja i kraćem vremenu u kojem se provode, leži očigledna prednost neprobabilističkih uzoraka. Ako je dio osnovnog skupa zbog određenih razloga dostupniji za istraživanje, naziva se prigodnim uzorkom. Kvotni uzorak je uzorak u kojem se unaprijed odrede potencijalne značajne podgrupe za koje se vjeruje da se razlikuju prema mjerenom svojstvu te se isto tako pazi da budu jednako zastupljene u uzorku kao u populaciji. Namjerni uzorak je uzorak koji se koristi zbog nekih prethodnih spoznaja o populaciji ili sukladno specifičnim istraživačkim ciljevima. Uzorkovanje tehnikom „snježne grude” se koristi kad je uzorkom potrebno zahvatiti malu, ali po nečemu izdvojenju i posebnu populaciju (Milas, 2005, 402-413).

Postojanje znane, nenulte vjerojatnosti izbora svake jedinice iz populacije, temeljno je svojstvo probabilističkih uzoraka. U probabilističkim uzorcima nejednake vjerojatnosti, neke

osobe imaju manju vjerojatnost izbora, a druge veću. Onaj uzorak u kojem svi populacijski elementi (osobe) imaju potpuno jednaku vjerojatnost odabira, naziva se jednostavni slučajni uzorak. Stratificirani uzorak je uzorak u kojem je, prije početka samog uzorkovanja, populacija razdijeljena u skupine. Probabilistička tehnika uzorkovanja je kod koje jedinice odabira nisu pojedinci, već skupine elemenata. Stupnjeviti (višeetapni) uzorak je uzorak koji se koristi kada se uspoređuje jednostavni slučajni uzorak s uzorkom klastera, ustanovljava se da je prvi nešto precizniji, ali isto tako i uvelike skuplji te kako bi se postigao kompromis između niske cijene i zahtjeva za preciznošću, poseže se njim; stupnjevitim uzorkom. Sustavni uzorak je poseban oblik stupnjevitog načina odabira jedinica (Milas, 2005, 414-433).

Osnovni izvori greške anketnih upitnika su smanjenje pouzdanosti te pristranost koja vodi nevaljanosti. Pod smanjenjem pouzdanosti se podrazumijevaju: način postavljanja pitanja, neposjedovanje stava i redosljed pitanja. Greške u načinu postavljanja pitanju su: više pitanja u jednom, uravnoteženost pitanja, nejasna ili višeznačna pitanja, izbor riječi i formulacija pitanja, otvorena i zatvorena pitanja, uključivanje odgovora „ne znam”, naglasak i navođenje u pitanjima. Pod pristranosti koja vodi nevaljanosti se podrazumijevaju osjetljiva pitanja i društvena poželjnost te akviesencija (potvrđivanje). Na jedan od tri najčešća načina se obavlja prikupljanje podataka u anketnim istraživanjima: poštanskom anketom, telefonskim anketiranjem, izravnim kontaktom (razgovorom „licem u lice”) (Milas, 2005, 449/462).

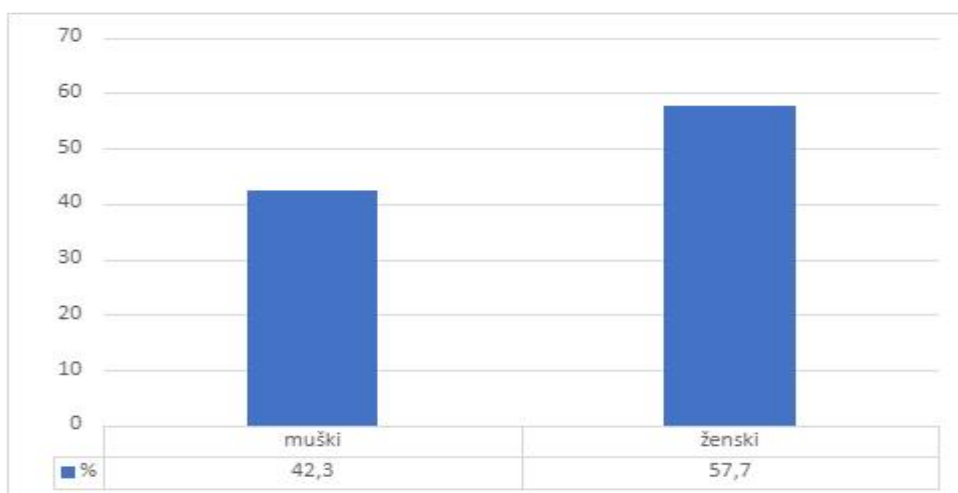
Online anketa je nova metoda istraživanja koju je omogućio internet. Pitanja u anketi mogu biti otvorenog ili zatvorenog tipa; potrebno je unijeti opširniji odgovor ili odabrati jedan ili više odgovora. Ispitanicima se proslijedi link u kojem se nalazi *online* anketni upitnik (Fricker i Schonlau, 2002, 1). Većina rezultata iznesenih u radu „*Prednosti i nedostaci internetskih istraživačkih anketa*”, pokazuju da, u najboljem slučaju, internetske ankete postižu stope odgovora jednake uobičajenim načinima rada, a često su i lošije. U literaturi nema dokaza da istodobno postavljanje ankete putem interneta i konvencionalnog načina, rezultira značajnim poboljšanjem stope odgovora putem internetskih anketa. Vrijeme uštede može biti znatno u slučaju anketa putem e-pošte, gdje je pretpostavka da su poznate adrese e-pošte potencijalnih ispitanika. Nije nužno točno da će internetsko istraživanje biti pravovremeno i u potpuno elektroničkom okruženju. Obično se, u smislu preciznosti statističkih procjena, karakterizira pogreška ankete. Sve vrste pogrešaka se nastoje smanjiti dobrim dizajnom ankete; nepokrivenost, pogreške uzorkovanja, mjerenja i neodgovora. Najpoznatiji nedostatak anketa putem interneta je pogreška nepokrivenosti (Fricker i Schonlau, 2002, 7-11).

10. Analiza i interpretacija rezultata

10.1. Strukturna obilježja ispitanika

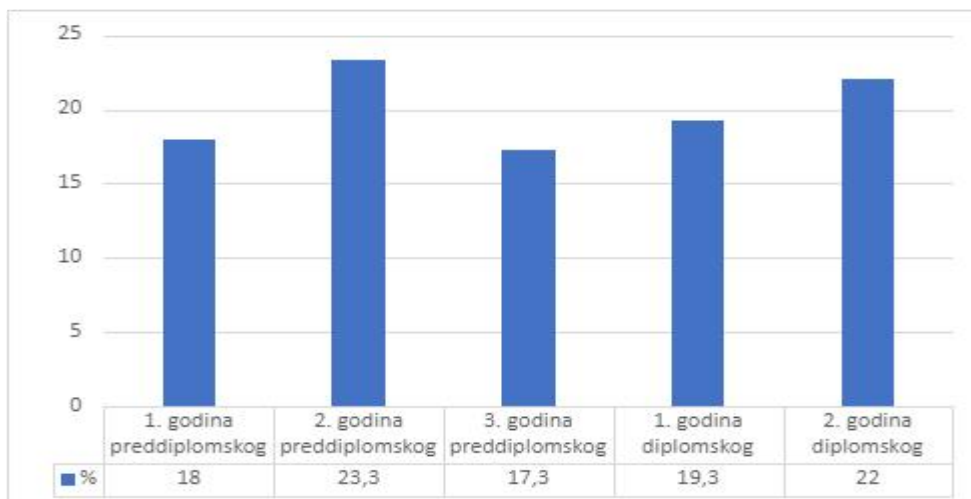
Istraživanje je provedeno na uzorku od 300 ispitanika Filozofskog fakulteta u Splitu. U uzorku su zastupljenije studentice, njih 57,7% nasuprot 42,3% studenata (Grafički prikaz 1.).

Grafički prikaz 1. Ispitanici prema spolu

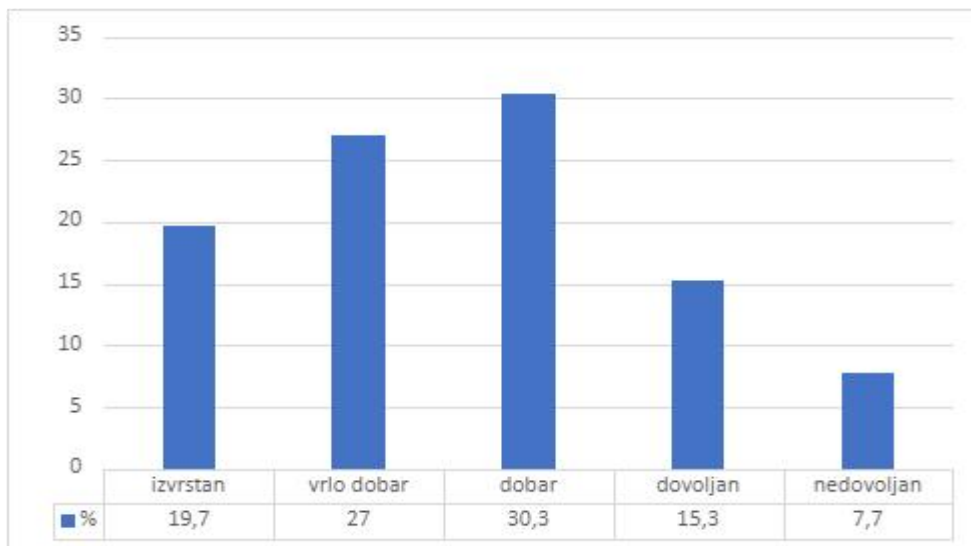
U pogledu godine studija, najviše ispitanika pohađa drugu godinu preddiplomskog i diplomskog studija, a ostale godine su relativno slično zastupljene (Grafički prikaz 2.).

Grafički prikaz 2. Ispitanici prema godini studija

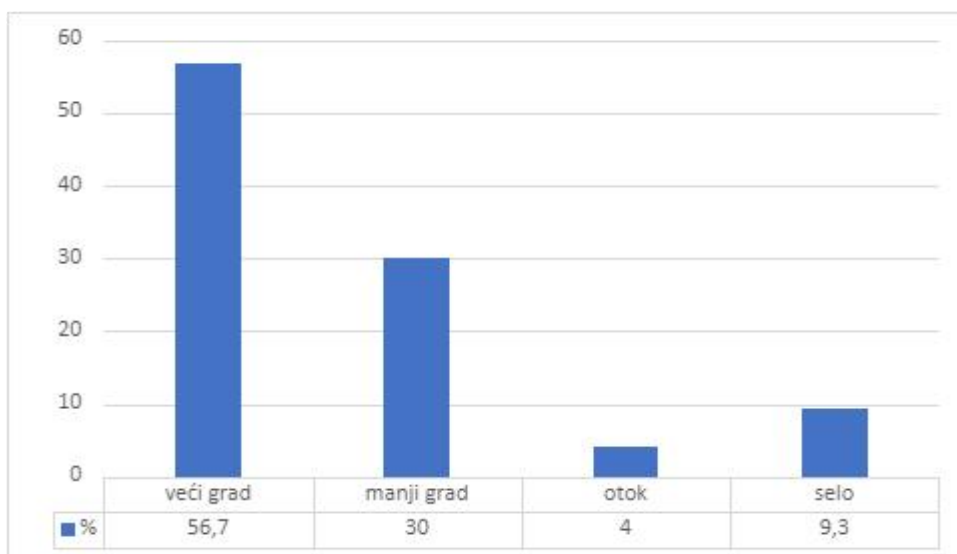
U pogledu uspješnosti studiranja, približno trećina ispitanika ostvaruje dobar uspjeh. Međutim, može se kazati kako je uspješnost studiranja visoka budući da blizu polovine ispitanika ostvaruje izvrstan ili vrlo dobar rezultat (Grafički prikaz 3.).

Grafički prikaz 3. Ispitanici prema uspjehu u studiranju

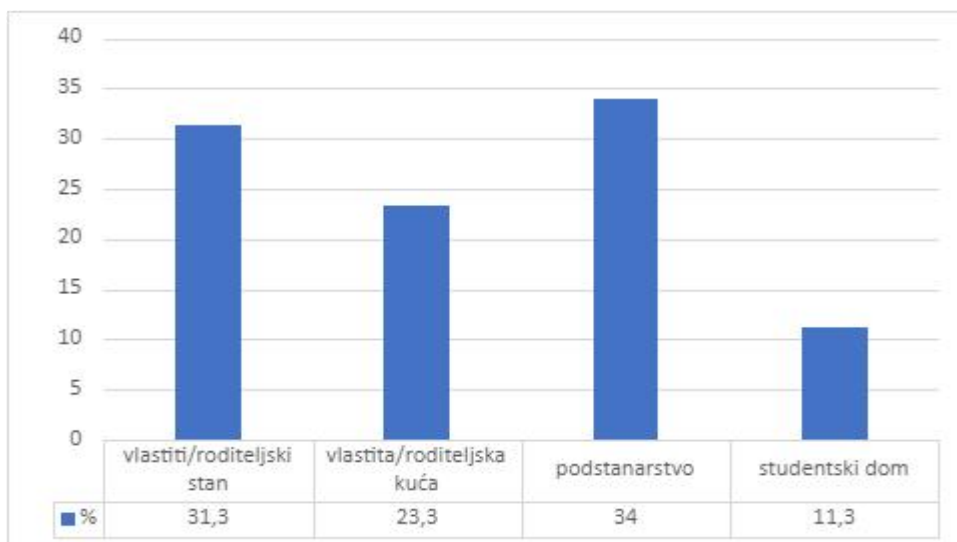
Većina ispitanika je urbanog porijekla. Njih nešto više od osamdeset posto živi u većem ili manjem gradu (Grafički prikaz 4.).

Grafički prikaz 4. Ispitanici prema mjestu stanovanja

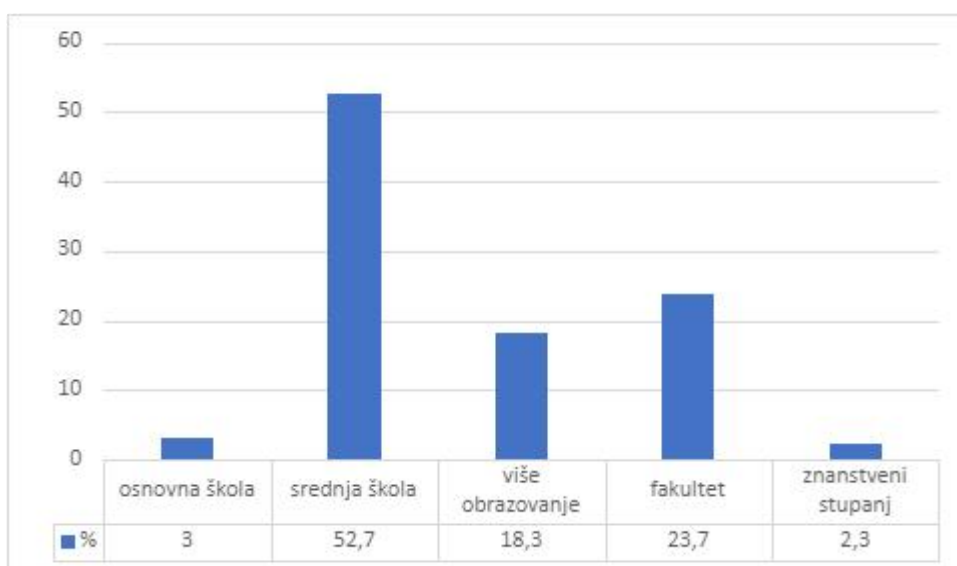
Najviše ispitanika trenutno stanuje/boravi u podstanarstvu. Zatim slijede oni koji žive u vlastitom/roditeljskom stanu, zatim kući, a najmanje u studentskom domu (Grafički prikaz 5.).

Grafički prikaz 5. Ispitanici prema trenutnom stanovanju/boravku

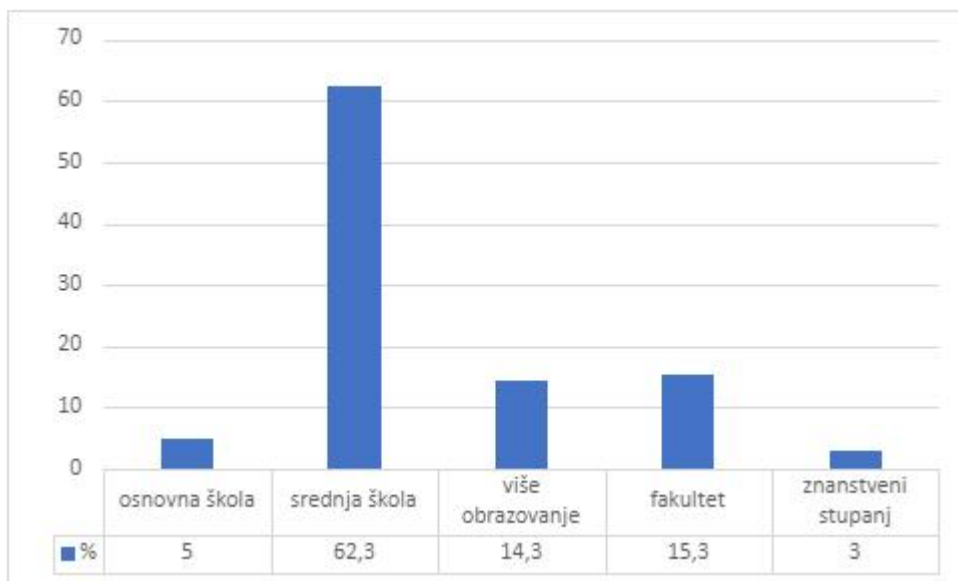

Kod više od polovine ispitanika i majka i otac su srednjoškolski obrazovani. Znatno manje ih ima završen fakultet, zatim više obrazovanje, a potom osnovnu školu i znanstveni stupanj (Grafički prikaz 6.; Grafički prikaz 7.).

Grafički prikaz 6. Ispitanici prema obrazovanju majke

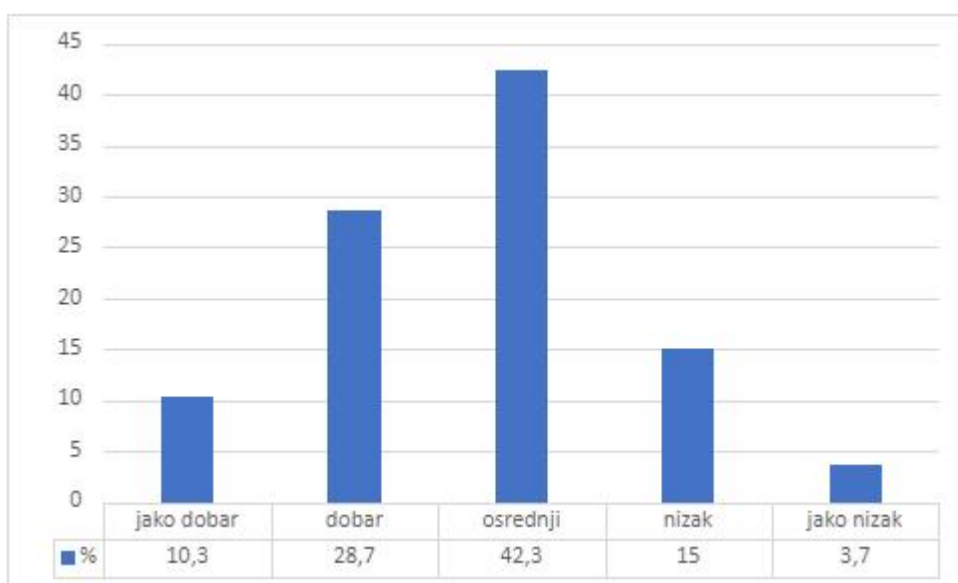

Grafički prikaz 7. Ispitanici prema obrazovanju oca

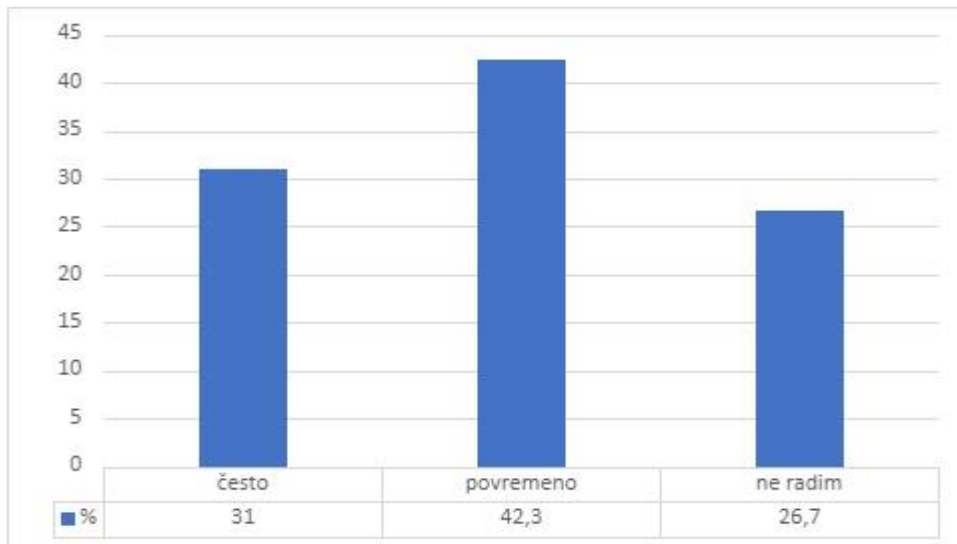
Više od trećine ispitanika ima osrednji životni standard, a više od četvrtine dobar. Zatim slijede ispitanici s niskim, jako dobrim, a najmanje ispitanika ima jako nizak životni standard (Grafički prikaz 8.).

Grafički prikaz 8. Ispitanici prema životnom standardu

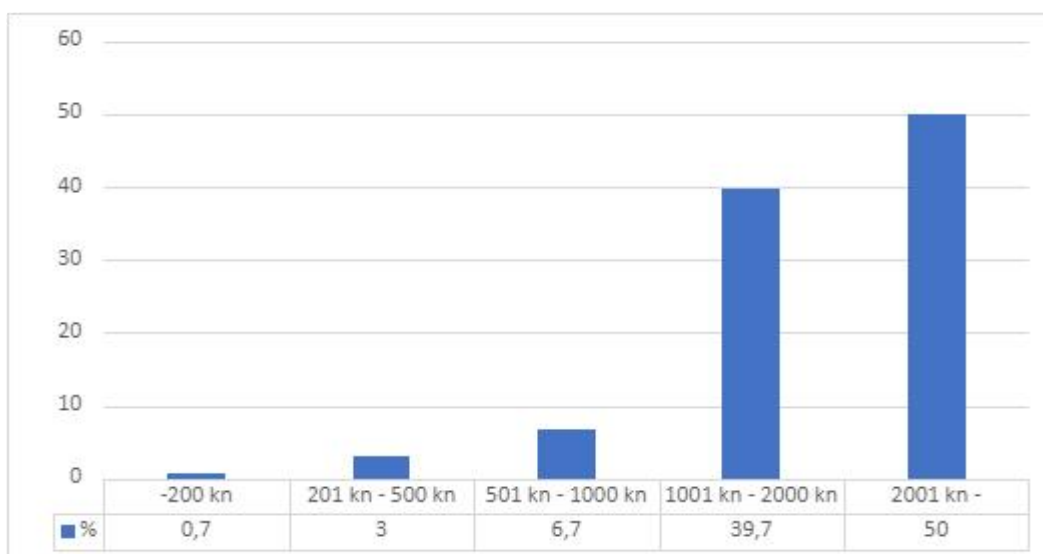
Više od trećine ispitanika povremeno (studentski) radi, a više od četvrtine često. Ne radi oko četvrtine ispitanika (Grafički prikaz 9.).

Grafički prikaz 9. Ispitanici prema studentskom radu

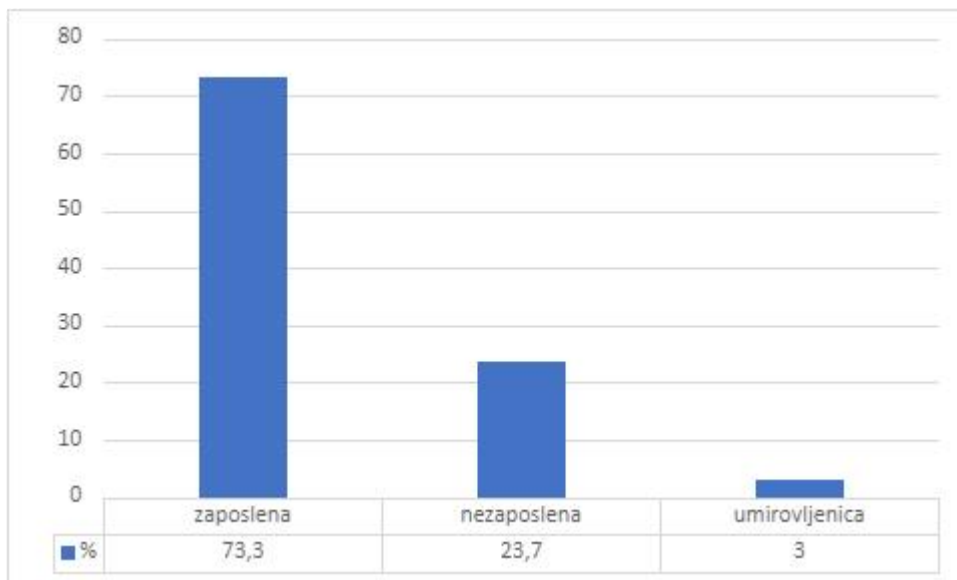
Polovina ispitanika ima mjesečni džeparac veći od 2001 kune, a više od trećine 1001 kn - 2000 kn. Zatim je znatno manje onih s 501 kn - 1000 kn i 201 kn - 500 kn, a najmanje ispitanika ima mjesečni džeparac manji od 200 kuna (Grafički prikaz 10.).

Grafički prikaz 10. Ispitanici prema mjesečnom džeparcu

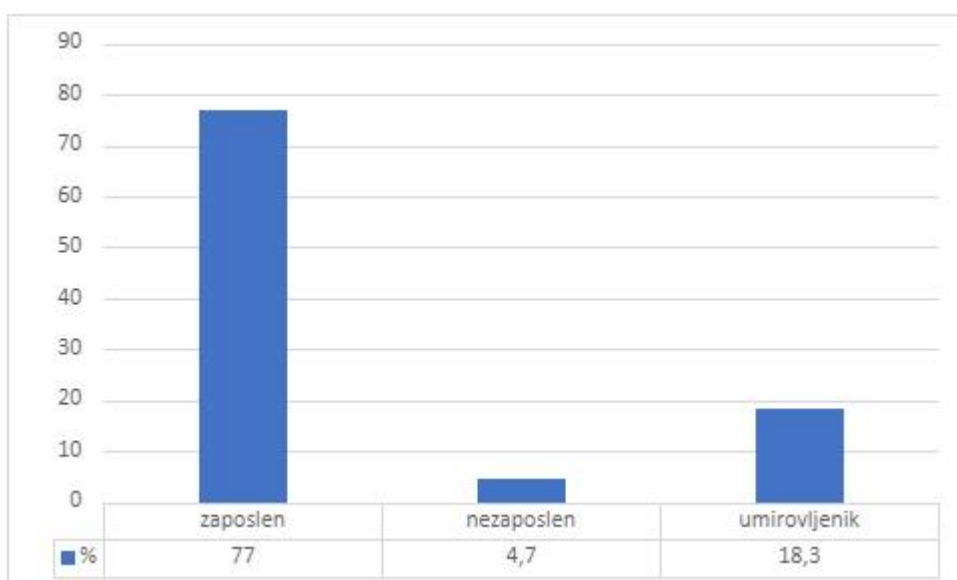

Većina ispitanika ima zaposlene roditelje. U pogledu nezaposlenosti nešto je više majki, dok je u odnosu na majke nešto više očeva umirovljenika (Grafički prikaz 11.; Grafički prikaz 12.).

Grafički prikaz 11. Ispitanici prema radnom statusu majke

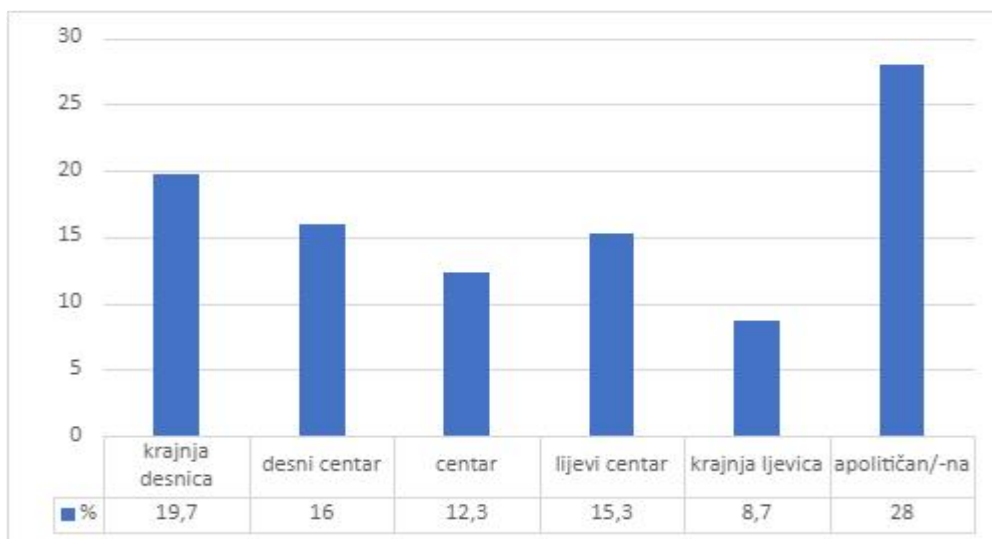

Grafički prikaz 12. Ispitanici prema radnom statusu oca

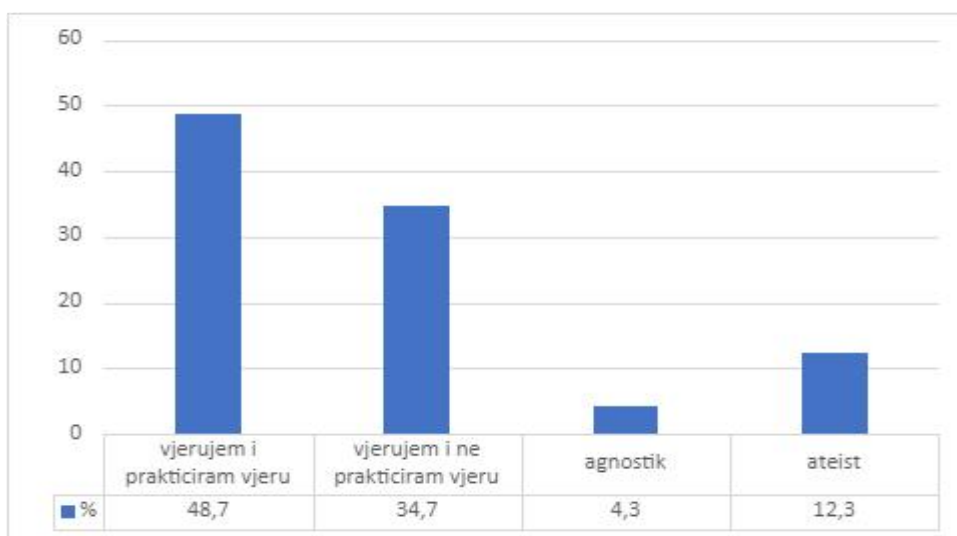
U pogledu političke orijentacije, najviše, nešto više od trećine, je desno orijentiranih ispitanika, dok je pristalica ljevice približno četvrtina. Važno je spomenuti i ispitanike koji su se izjasnili kao apolitični, a kojih je nešto više od četvrtine (Grafički prikaz 13.).

Grafički prikaz 13. Ispitanici prema političkoj orijentaciji

Skoro polovina ispitanika vjeruje i prakticira vjeru, a oko trećine ih vjeruje, ali ne prakticira. Znatno manje je ispitanika koji su se izjasnili kao ateisti, a najmanje kao agnostici (Grafički prikaz 14.).

Grafički prikaz 14. Ispitanici prema religijskom opredjeljenju

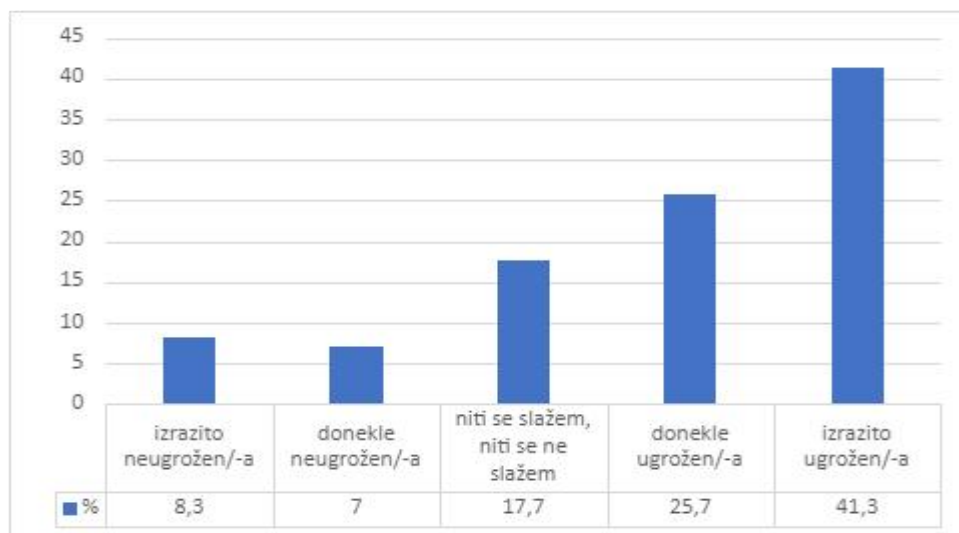
Temeljem podataka o strukturnim obilježjima ispitanika, može se kazati kako je u uzorku nešto više studentica, većina njih su na preddiplomskom studiju i postižu dobru uspješnost u studiranju. Ispitanici su u većini urbanog porijekla. Za vrijeme studiranja stanuju kod roditelja ili su podstanari. Njihovi roditelji su većinom srednjeg obrazovanja i zaposleni. Premda imaju relativno dobar mjesečni džeparac, većina ispitanika rade. Među ispitanicima najviše je desno orijentiranih, a većina su također vjernici.

10.2. Percepcija osobne ugroženosti od siromaštva

Ispitana je ugroženost od siromaštva, istraženi su razlozi zašto se ispitanici osjećaju osobno ugroženim od siromaštva, je li ispitanici štede i ako da, na čemu. Naposljetku, što od imovine posjeduju.

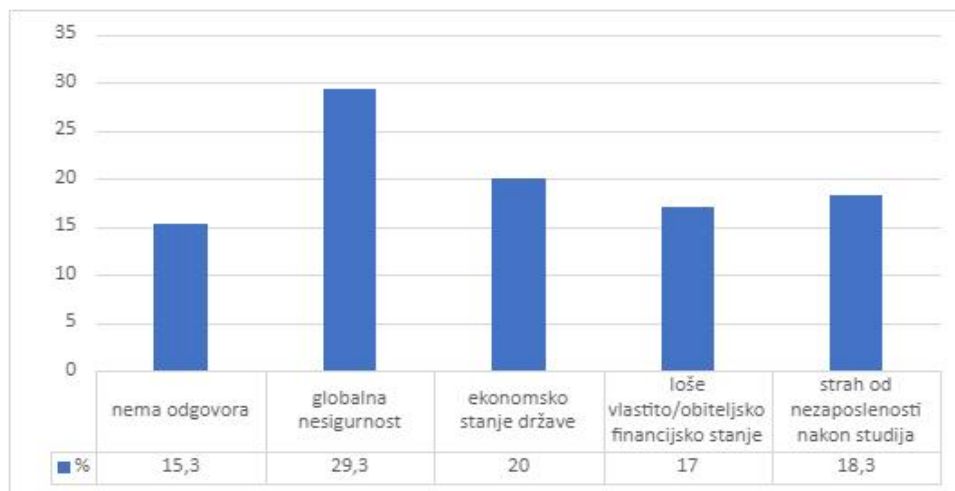
Ispitivanje ugroženosti od siromaštva je ispitano Likertovom skalom od 5 razina slaganja, pri čemu broj 1 označava izrazitu neugroženost, a broj 5 izrazitu ugroženost od siromaštva. Čak 67% ispitanika osjeća se u većoj ili manjoj mjeri ugroženim od siromaštva, dok tek 15,3% ne osjeća ugroženost. S obzirom na podatke može se potvrditi postavljena hipoteza (H1) kojom je očekivano mišljenje o osjećaju ugroženim kod najviše ispitanika, a manje učestalo mišljenje o osobnoj neugroženosti (Grafički prikaz 15.).

Grafički prikaz 15. Razina osobne ugroženosti od siromaštva

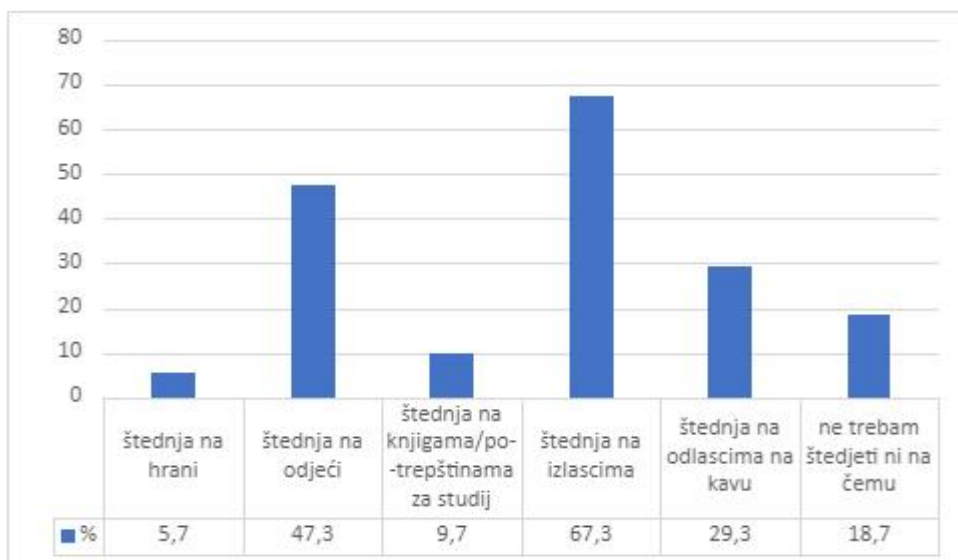
Nadalje smo istražili razloge zašto se ispitanici osjećaju osobno ugroženim od siromaštva. Najviše se ugroženost od siromaštva osjeća zbog globalne nesigurnosti, kako razmišlja više od četvrtine ispitanih. Petina ispitanika ugroženost od siromaštva osjeća zbog ekonomskog stanja države. U nešto manjem postotku prisutni su i osobni razlozi, poput straha od nezaposlenosti nakon studija te lošeg vlastitog/obiteljskog financijskog stanja (Grafički prikaz 16.).

Grafički prikaz 16. Razlog osobne ugroženosti od siromaštva

Zanimalo nas je je li ispitanici štede i ako da, na čemu. Podaci pokazuju da većina ispitanika treba štedjeti na nečemu, a oko dvije trećine ispitanika mora štedjeti na izlascima. Većina ih ne mora štedjeti na hrani i knjigama/potrepštinama za studij. Više od dvije trećine ispitanika ne mora štedjeti na odlascima na kavu, dok ih nešto manje od polovine mora štedjeti na odjeći (Grafički prikaz 17.).

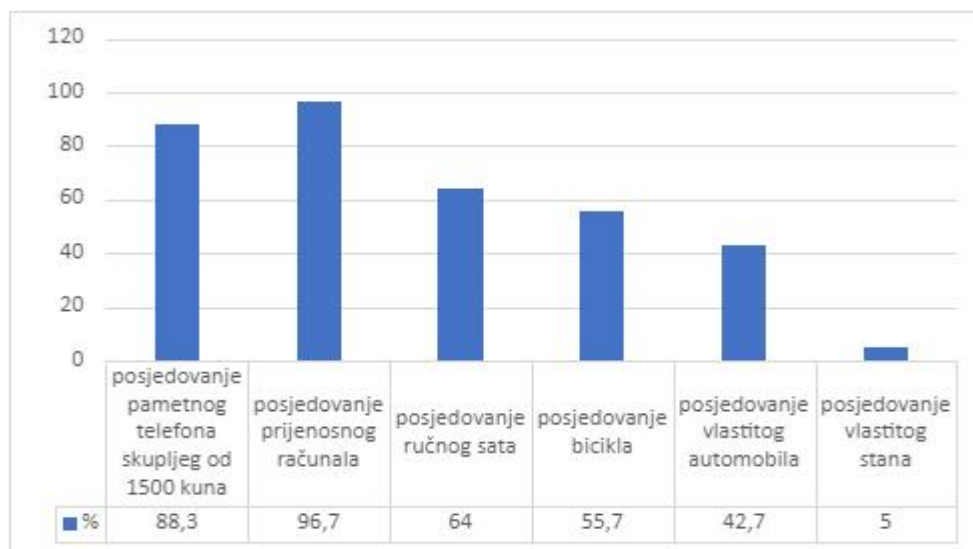
Grafički prikaz 17. Štednja

Većina ispitanika treba štedjeti na nečemu, ali u većini ne štede, izuzev na izlascima, njih oko dvije trećine te nešto manje od polovine na odjeći.

Zanimalo nas je što od imovine ispitanici posjeduju. Podaci pokazuju da većina ispitanika posjeduje prijenosno računalo, pametni telefon skuplji od 1500 kuna. Približno dvije trećine ispitanika posjeduje ručni sat, dok ih više od polovine posjeduje bicikl. Više od polovine ispitanika ne posjeduje vlastiti automobil, dok većina ispitanika ne posjeduje vlastiti stan (Grafički prikaz 18.).

Grafički prikaz 18. Posjedovanje

Većina ispitanika posjeduje imovinu koja je potrebna za studiranje, poput prijenosnog računala i pametnog telefona, u ovom slučaju skupljeg od 1500 kuna. Znatno manje ih posjeduje skuplju imovinu poput automobila, a najmanje ih posjeduje vlastiti stan.

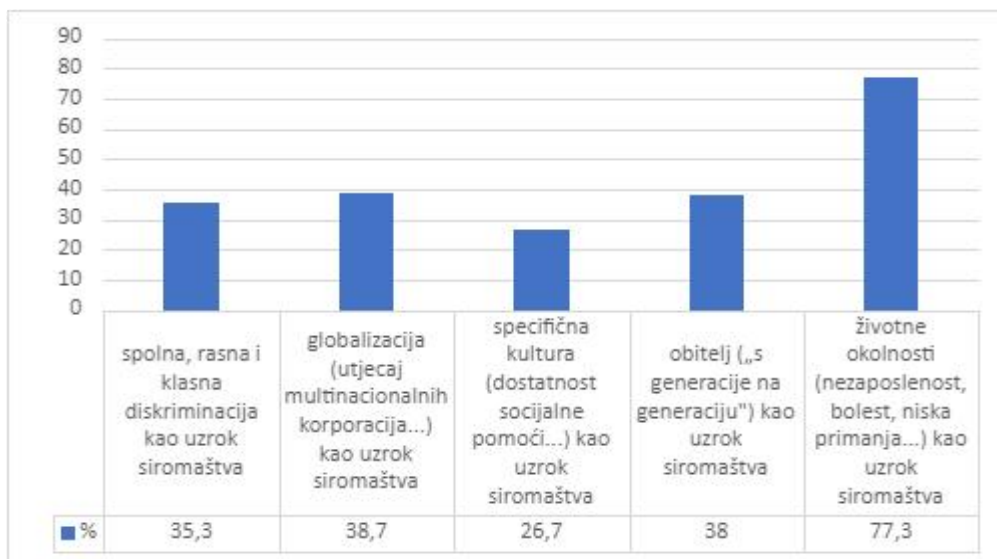
Temeljem podataka o percepciji osobne ugroženosti od siromaštva, može se kazati kako se najviše ispitanika osjeća ugroženim od siromaštva, a manje je učestalo mišljenje o osobnoj neugroženosti. Kao razlog, najviše ih navodi globalnu nesigurnost. Ispitanici u većini ne štede, a većina ih posjeduje prijenosno računalo i pametni telefon skuplji od 1500 kuna. Najmanje ih posjeduje vlastiti stan.

10.3. Uzroci siromaštva

Istražena su mišljenja o tome što su uzroci siromaštva, a u cilju dobivanja uvida u nastanak i širenje siromaštva.

Zanimalo nas je što su uzroci siromaštva. Podaci pokazuju da oko tri četvrtine ispitanika smatra da su životne okolnosti (nezaposlenost, bolest, niska primanja...) uzrok siromaštva. Oko trećine ih smatra globalizaciju (utjecaj multinacionalnih korporacija...), potom obitelj („s generacije na generaciju”) i spolnu, rasnu i klasnu diskriminaciju, uzrokom siromaštva. Oko četvrtine ispitanika smatra da je specifična kultura (dostatnost socijalne pomoći...) uzrok siromaštva. S obzirom na podatke može se potvrditi postavljena hipoteza (H2) kojom je očekivano prevladavajuće mišljenje da su životne okolnosti (nezaposlenost, bolest, niska primanja...) uzrok siromaštva (Grafički prikaz 19.).

Grafički prikaz 19. Uzroci siromaštva

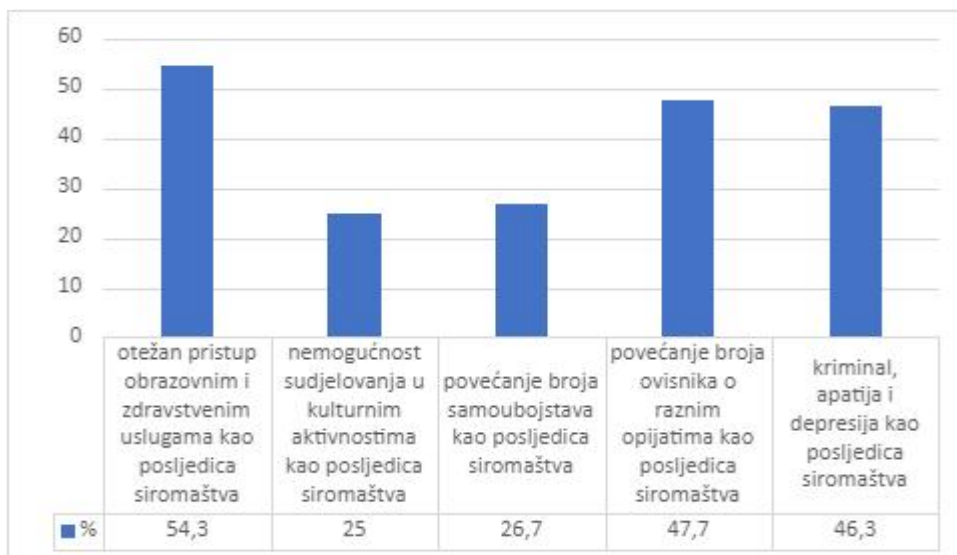
Temeljem podataka o uzrocima siromaštva, može se kazati kako većina ispitanika smatra da su životne okolnosti (nezaposlenost, bolest, niska primanja...) uzrok siromaštva, a najmanje ih smatra da je specifična kultura (dostatnost socijalne pomoći...) uzrok siromaštva.

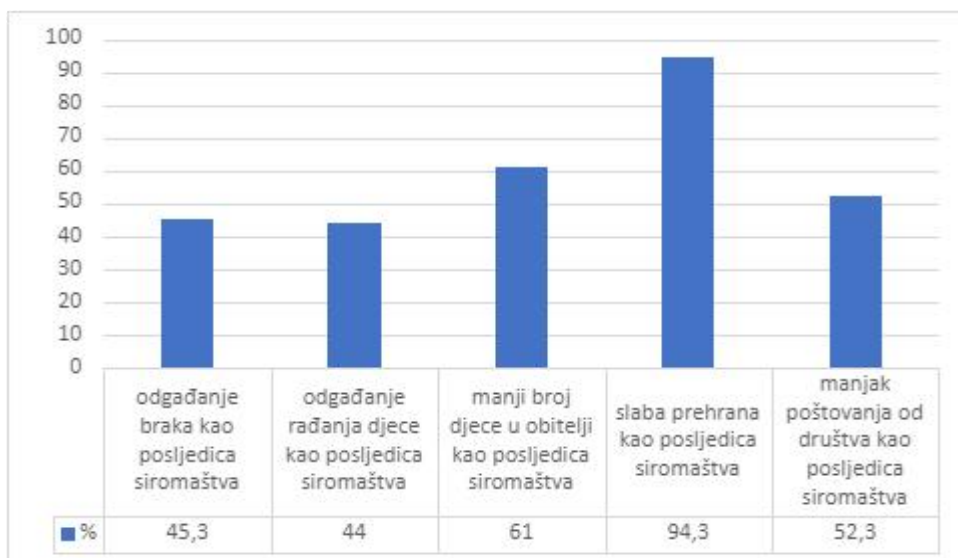
10.4. Posljedice siromaštva

Istražena su mišljenja o tome što su posljedice siromaštva, a u cilju dobivanja uvida u negativne učinke siromaštva na društvo.

Zanimalo nas je što su posljedice siromaštva. Podaci pokazuju da većina ispitanika smatra da je slaba prehrana posljedica siromaštva, dok ih znatno više od polovine smatra da je manji broj djece u obitelji posljedica siromaštva. Nešto više od polovine ispitanika smatra da je otežan pristup obrazovnim i zdravstvenim uslugama posljedica siromaštva, a zatim slijedi približno slično njih koji smatraju da je to manjak poštovanja od društva. Oko polovine ispitanika smatra povećanje broja ovisnika o raznim opijatima, zatim kriminal, apatiju i depresiju, odgađanje braka i odgađanje rađanja djece, posljedicom siromaštva. Znatno manje ih, oko četvrtine, smatra da je povećanje broja samoubojstava posljedica siromaštva, a najmanje ih smatra da je to nemogućnost sudjelovanja u kulturnim aktivnostima, četvrtina ispitanika. S obzirom na podatke može se potvrditi postavljena hipoteza (H3) kojom je očekivano prevladavajuće mišljenje da je slaba prehrana posljedica siromaštva (Grafički prikaz 20.; Grafički prikaz 21.).

Grafički prikaz 20.; Grafički prikaz 21. Posljedice siromaštva

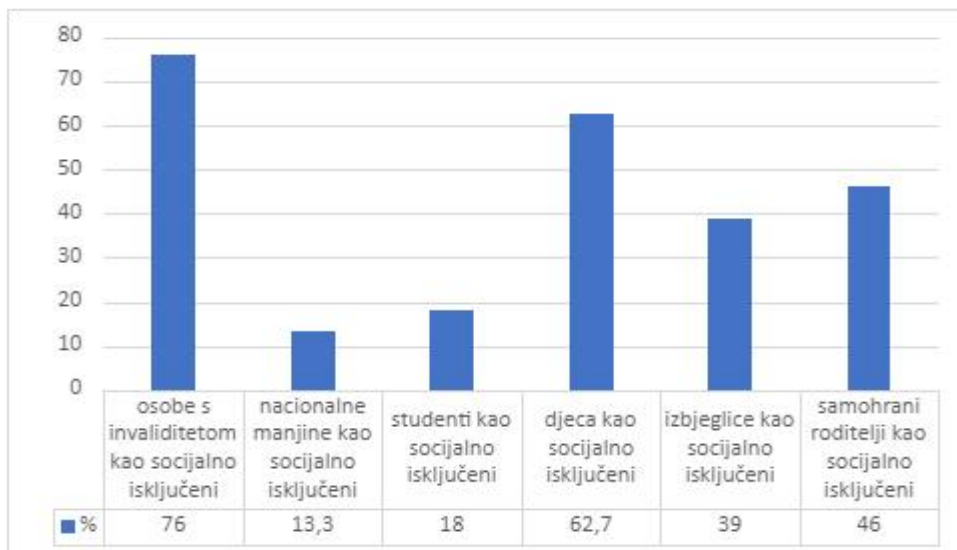
Temeljem podataka o posljedicama siromaštva, može se kazati kako većina ispitanika smatra da je slaba prehrana posljedica siromaštva, a najmanje ih smatra nemogućnost sudjelovanja u kulturnim aktivnostima te povećanje broja samoubojstava, posljedicom siromaštva.

10.5. Socijalno isključeni

Istražena je percepcija socijalne isključenosti pojedinih društvenih skupina u Hrvatskoj.

Zanimalo nas je koje su društvene skupine u Hrvatskoj socijalno isključene. Prema podacima najviše je ispitanika, oko tri četvrtine, koji smatraju kako su socijalno isključene osobe s invaliditetom. Znatno više od polovine ispitanika smatra kako su to djeca, dok nešto manje od polovine smatra kako su to samohrani roditelji. Zatim slijede ispitanici koji smatraju kako su socijalno isključene izbjeglice, studenti, a najmanje ih smatra kako su to nacionalne manjine (Grafički prikaz 22.).

Grafički prikaz 22. Socijalno isključeni

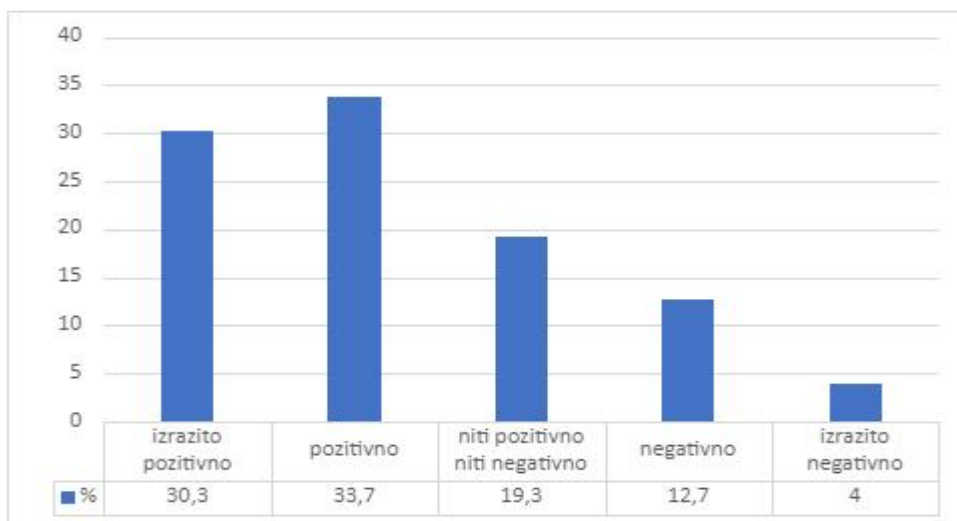
Temeljem podataka o percepciji socijalne isključenosti pojedinih društvenih skupina u Hrvatskoj, najviše je ispitanika koji smatraju kako su socijalno isključene osobe s invaliditetom, a najmanje koji smatraju kako su to nacionalne manjine.

10.6. Socijalne politike

Ispitana su mišljenja o politici oporezivanja bogatih u korist siromašnih, slaganja s određenim tvrdnjama o socijalnim naknadama, studentskoj ishrani u menzama, financiranju redovnog studiranja, studentskim stipendijama, radu preko student servisa.

Oko dvije trećine ispitanika ima pozitivno mišljenje o politici oporezivanja bogatih u korist siromašnih. Oko petine ih nema pozitivno ni negativno mišljenje, a manje ispitanika ima negativno mišljenje. S obzirom na podatke može se potvrditi postavljena hipoteza (H4) kojom je očekivano pozitivno mišljenje o politici oporezivanja bogatih u korist siromašnih kod najviše ispitanika, a manje učestalo negativno mišljenje o takvoj politici (Grafički prikaz 23.).

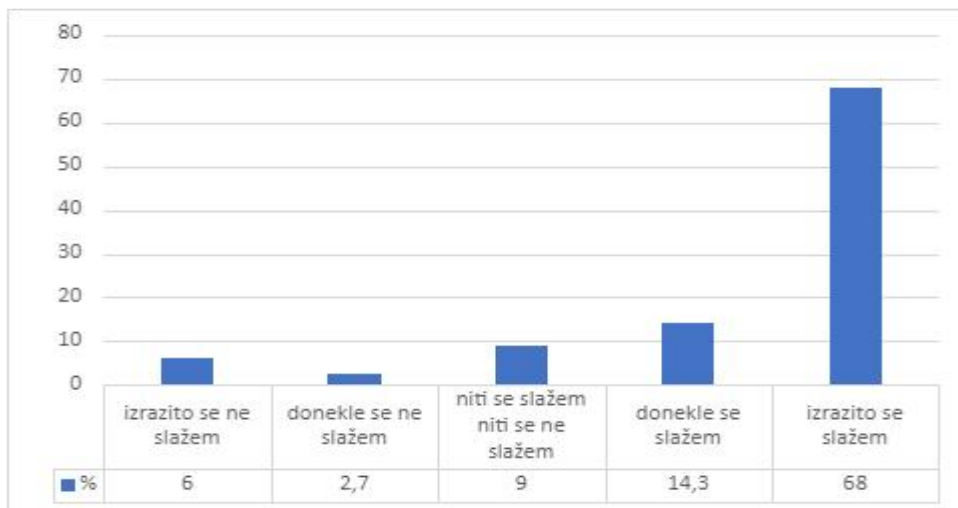
Grafički prikaz 23. Mišljenje o politici oporezivanja bogatih u korist siromašnih

as = 2,26

Većina ispitanika se slaže s tvrdnjom da su socijalne naknade korisne jer omogućuju preživljavanje siromašnih, a manje ih se ne slaže (Grafički prikaz 24.).

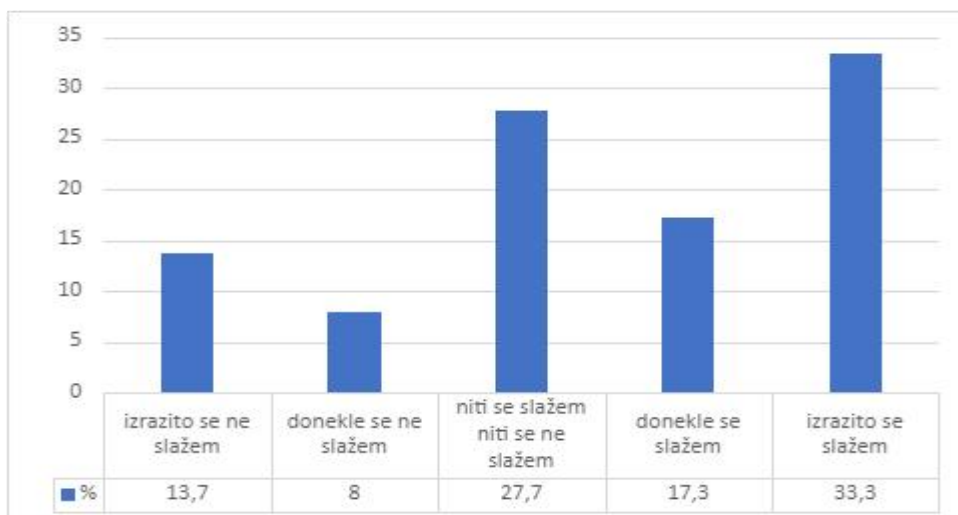
Grafički prikaz 24. Slaganje s tvrdnjom da su socijalne naknade korisne jer omogućuju preživljavanje siromašnih

as = 4,36

Oko polovine ispitanika se slaže s tvrdnjom da su socijalne naknade najhumanije mjere neke države, oko četvrtine ih se niti slaže niti ne slaže, a oko petine ispitanika se ne slaže (Grafički prikaz 25.).

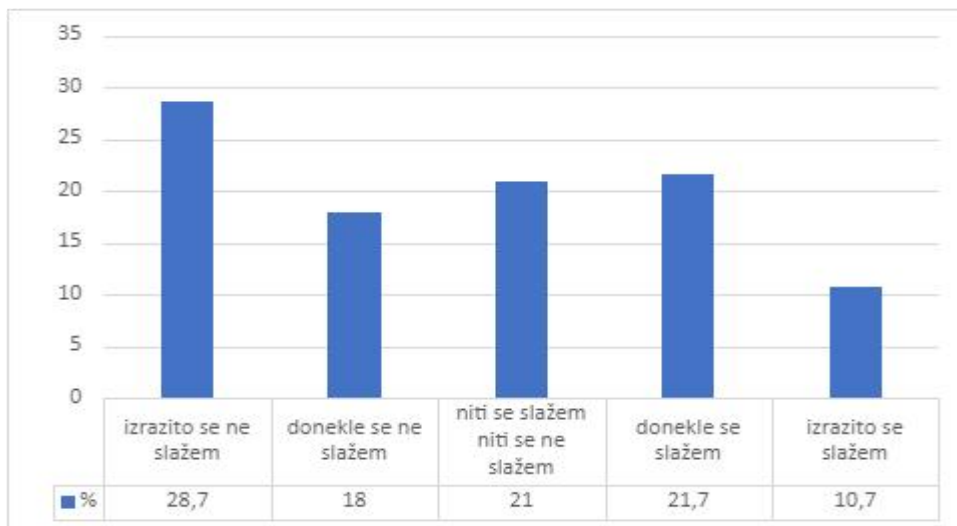
Grafički prikaz 25. Slaganje s tvrdnjom da su socijalne naknade najhumanije mjere neke države

as = 3,49

Više je ispitanika koji se ne slažu s tvrdnjom da socijalne naknade potiču nerad i nezaposlenost, nego koji se slažu (Grafički prikaz 26.).

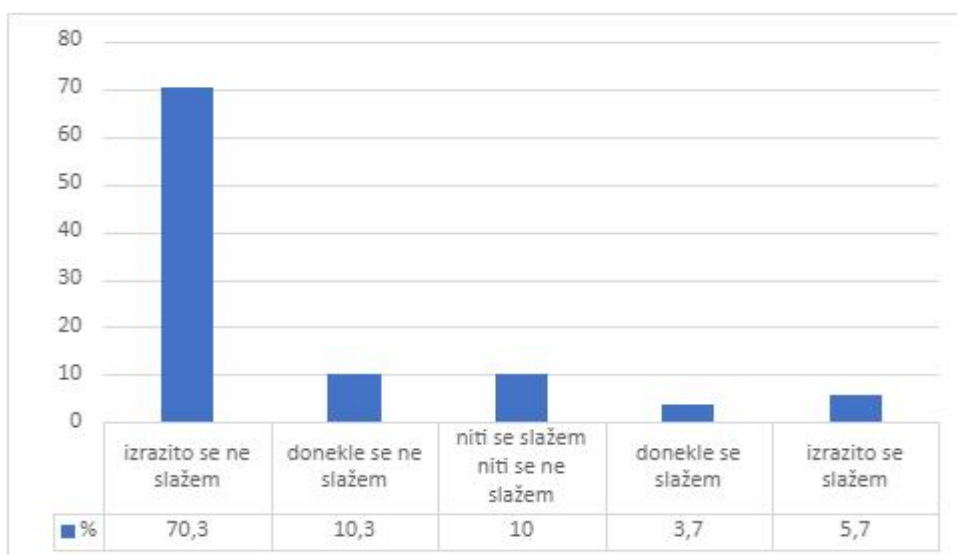
Grafički prikaz 26. Slaganje s tvrdnjom da socijalne naknade potiču nerad i nezaposlenost

as = 2,68

Većina ispitanika se ne slaže s tvrdnjom da socijalne naknade treba ukinuti jer ugrožavaju ekonomski prosperitet države, a manje ih se slaže (Grafički prikaz 27.).

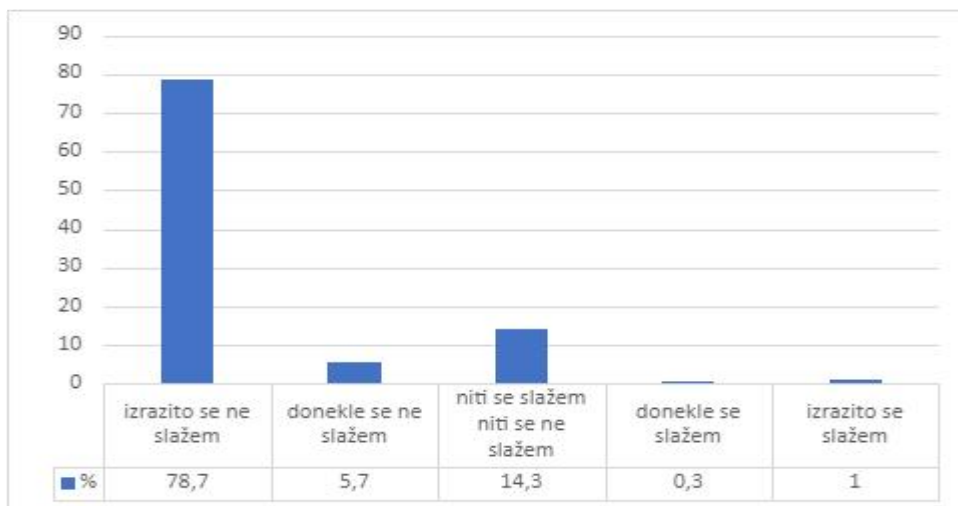
Grafički prikaz 27. Slaganje s tvrdnjom da socijalne naknade treba ukinuti jer ugrožavaju ekonomski prosperitet države

as = 1,64

Većina ispitanika se ne slaže s tvrdnjom da je diskriminatorsna praksa to što je studentima u RH dostupna ishrana u menzama, manje ih se niti slaže niti ne slaže, a neznatno je ispitanika koji se slažu s tom tvrdnjom (Grafički prikaz 28.).

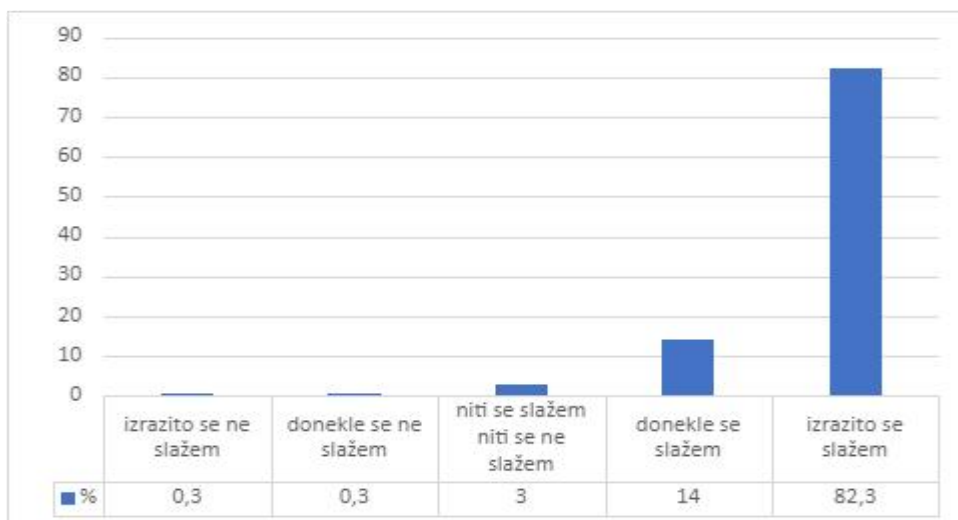
Grafički prikaz 28. Slaganje s tvrdnjom da je studentima u RH dostupna ishrana u menzama i da je to diskriminatorsna praksa

as = 1,39

Većina ispitanika se slaže s tvrdnjom da država treba financirati studiranje redovnim studentima, a neznatno ih se ne slaže (Grafički prikaz 29.).

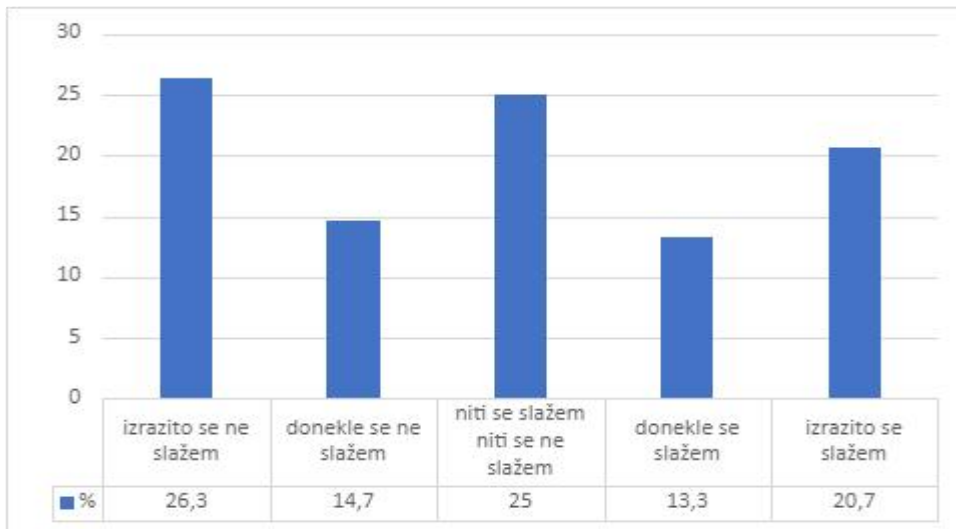
Grafički prikaz 29. Slaganje s tvrdnjom da država treba financirati studiranje redovnim studentima

as = 4,78

Najviše je ispitanika koji se ne slažu s tvrdnjom da su studentske stipendije lako dostupne. Zatim slijede ispitanici koji se slažu s tom tvrdnjom, a najmanje je onih koji se niti slažu niti ne slažu, njih četvrtina (Grafički prikaz 30.).

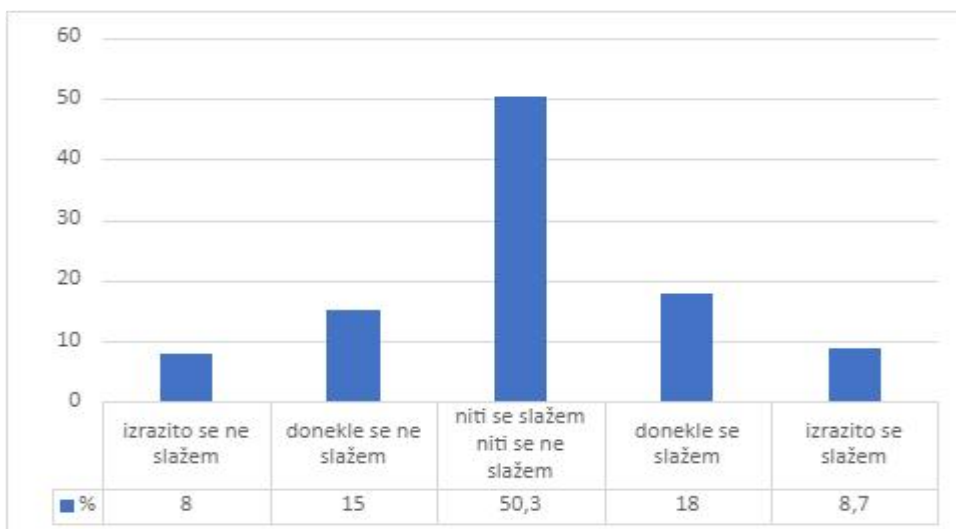
Grafički prikaz 30. Slaganje s tvrdnjom da su studentske stipendije lako dostupne

as = 2,87

Oko polovine ispitanika se niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom da su studentske stipendije dovoljne za potrebe. Zatim slijede oni koji se slažu te ispitanici koji se ne slažu s tom tvrdnjom (Grafički prikaz 31.).

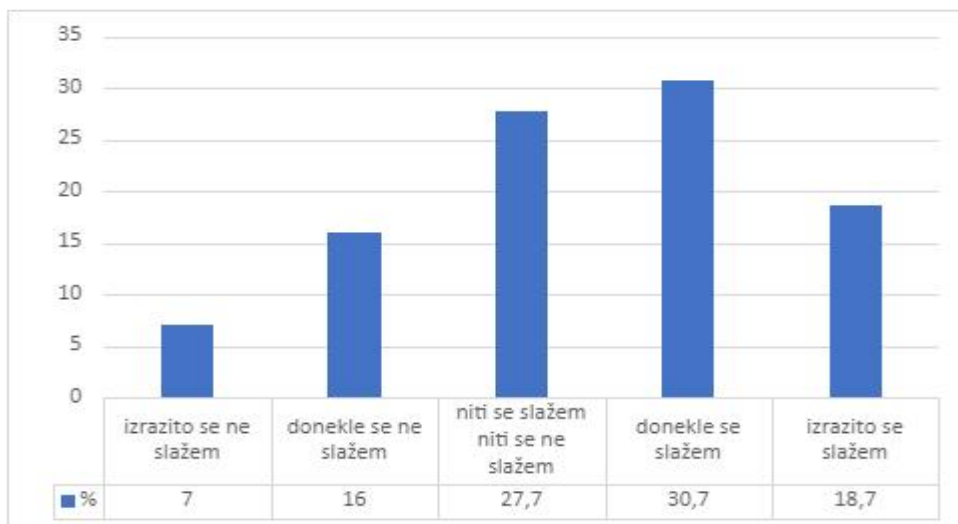
Grafički prikaz 31. Slaganje s tvrdnjom da su studentske stipendije dovoljne za potrebe

as = 3,04

Oko polovine ispitanika se slaže s tvrdnjom da je rad studenata preko student servisa adekvatno plaćen. Zatim slijede oni koji se niti slažu niti ne slažu te ispitanici koji se ne slažu s tom tvrdnjom (Grafički prikaz 32.).

Grafički prikaz 32. Slaganje s tvrdnjom da je rad studenata preko student servisa adekvatno plaćen

as = 3,38

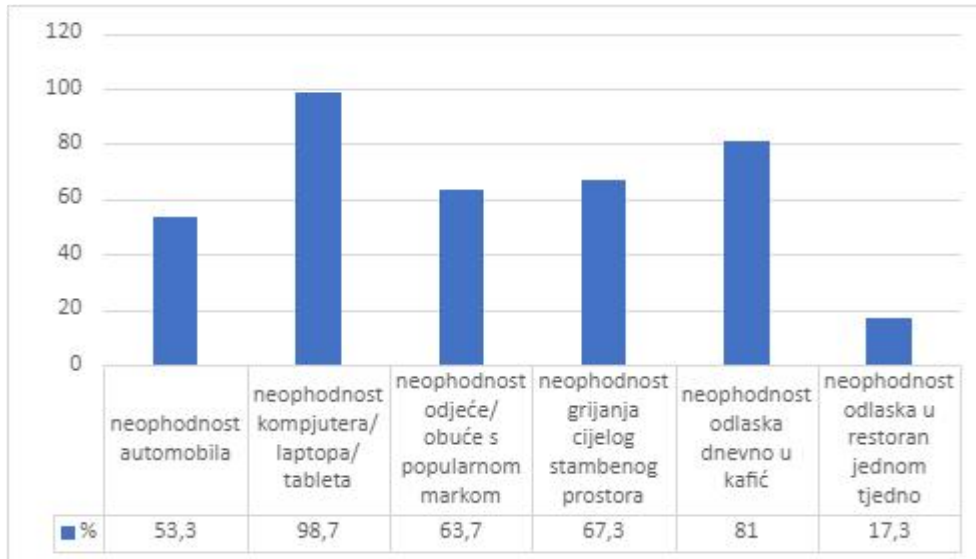
Temeljem podataka o određenim socijalnim politikama, može se kazati kako najviše ispitanika, oko dvije trećine, ima pozitivno mišljenje o politici oporezivanja bogatih u korist siromašnih. Ispitanici imaju pozitivno mišljenje o socijalnim naknadama, studentskoj ishrani u menzama, financiranju redovnog studiranja. S obzirom na laku dostupnost studentskih stipendija, više je ispitanika koji se ne slažu s tvrdnjom da su studentske stipendije lako dostupne, nego koji se slažu. Oko polovine ispitanika se niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom da su studentske stipendije dovoljne za potrebe. Zatim slijede oni koji se slažu te ispitanici koji se ne slažu s tom tvrdnjom. Najviše se ispitanika slaže s tvrdnjom da je rad studenata preko student servisa adekvatno plaćen.

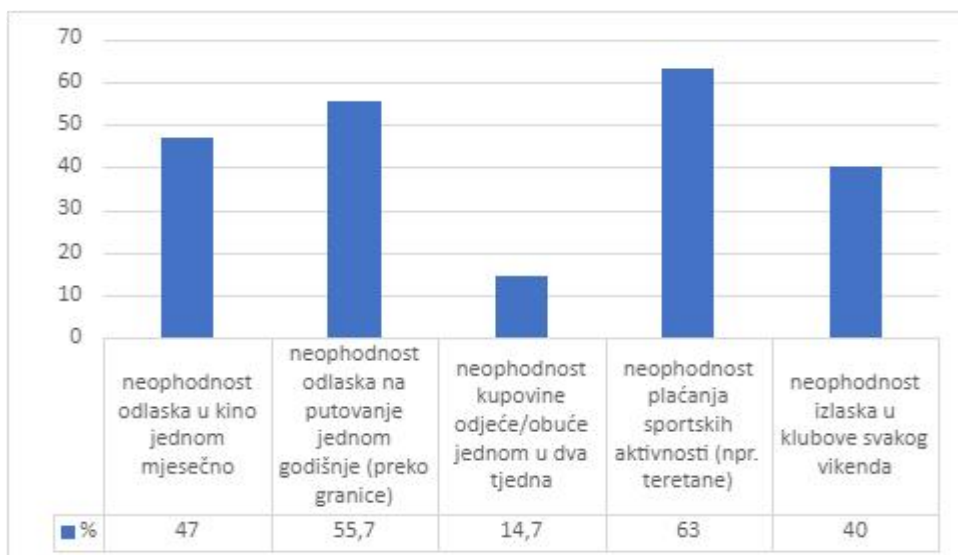
10.7. Neophodnost proizvoda, usluga i aktivnosti za život

Istražili smo koje proizvode, usluge i aktivnosti ispitanici smatraju neophodnima za život.

Većina ispitanika smatra da im je kompjuter/laptop/tablet neophodan za život, a smatra i odlazak dnevno u kafić neophodnim za život. Oko dvije trećine ispitanika smatra da im je grijanje cijelog stambenog prostora neophodno za život, dok ih nešto manje od dvije trećine smatra odjeću/obuću s popularnom markom i plaćanje sportskih aktivnosti (npr. teretane). Više od polovine ispitanika smatra da im je odlazak na putovanje jednom godišnje (preko granice) neophodan za život, a oko polovine ih smatra automobil i odlazak u kino jednom mjesečno. Manje od polovine ih smatra izlazak u klubove svakog vikenda neophodnim za život. Znatno manje ispitanika smatra odlazak u restoran jednom tjedno, a najmanje ih smatra kupovinu odjeće/obuće jednom u dva tjedna neophodnom za život (Grafički prikaz 33.; Grafički prikaz 34.).

Grafički prikaz 33.; Grafički prikaz 34. Neophodnost proizvoda, usluga i aktivnosti

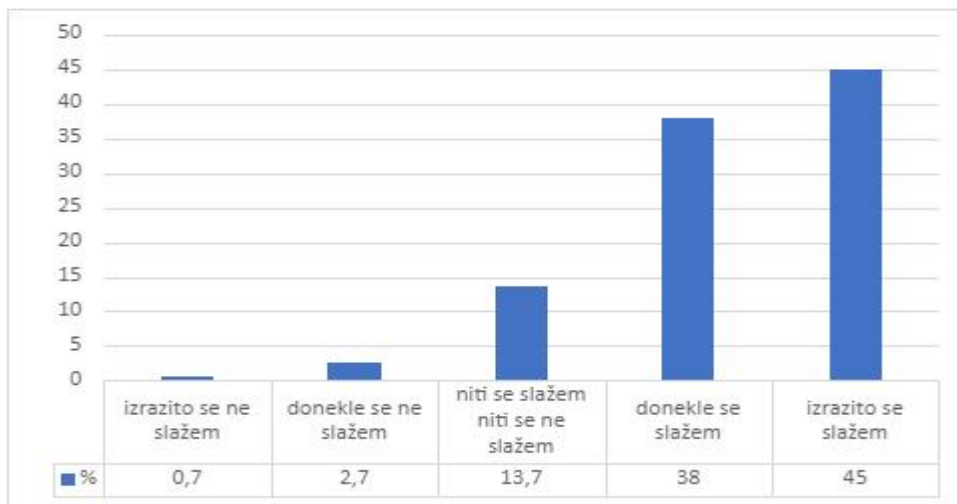
Temeljem podataka o neophodnosti određenih proizvoda, usluga i aktivnosti za život, najviše ispitanika smatra da im je kompjuter/laptop/tablet neophodan za život i znatno veliki postotak ih smatra odlazak dnevno u kafić neophodnim za život. Najmanje ih smatra da su im kupovina odjeće/obuće jednom u dva tjedna i odlazak u restoran jednom tjedno neophodni za život.

10.8. Percepcije budućnosti

Ispitali smo slaganja s određenim tvrdnjama o percepcijama budućnosti u vezi siromaštva i povezanih društvenih i političkih procesa.

Većina ispitanika se slaže s tvrdnjom da će u budućnosti postotak siromašnih sve više rasti, a neznatno ih se ne slaže (Grafički prikaz 35.).

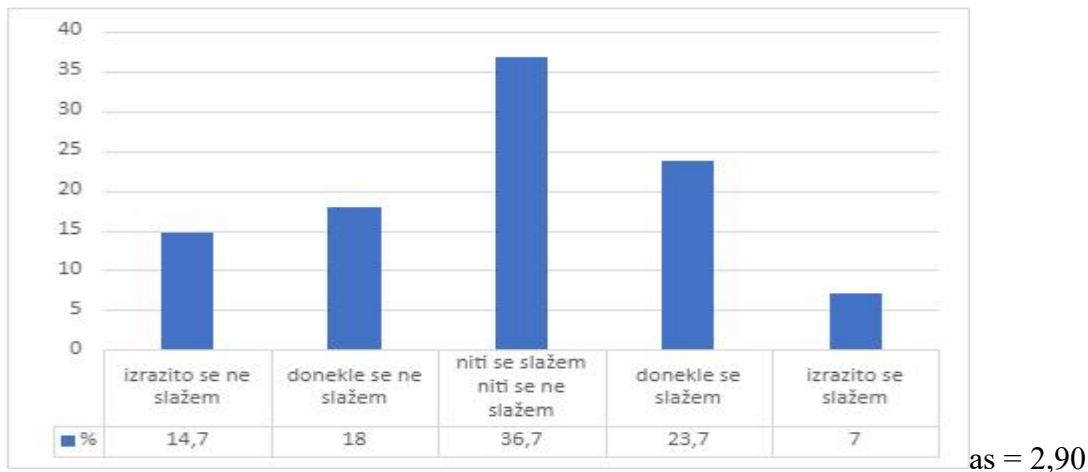
Grafički prikaz 35. Slaganje s tvrdnjom da će u budućnosti postotak siromašnih sve više rasti

as = 4,24

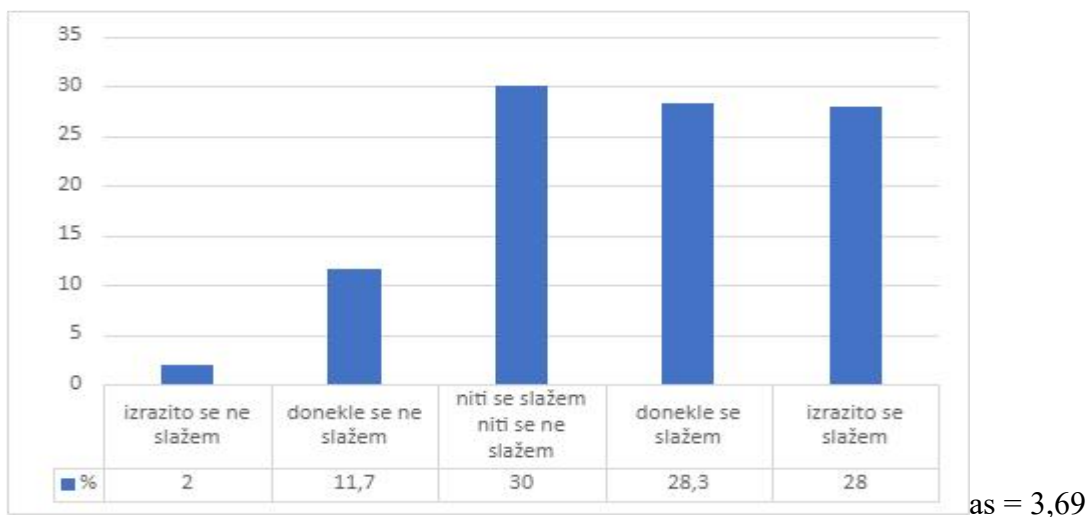
Najviše ispitanika se niti slaže niti ne slaže s tvrdnjom da će u budućnosti sve manje ljudi moći sebi priuštiti odlazak u kazalište. Zatim slijede oni koji se ne slažu te ispitanici koji se slažu s tom tvrdnjom (Grafički prikaz 36.).

Grafički prikaz 36. Slaganje s tvrdnjom da će u budućnosti sve manje ljudi moći sebi priuštiti odlazak u kazalište

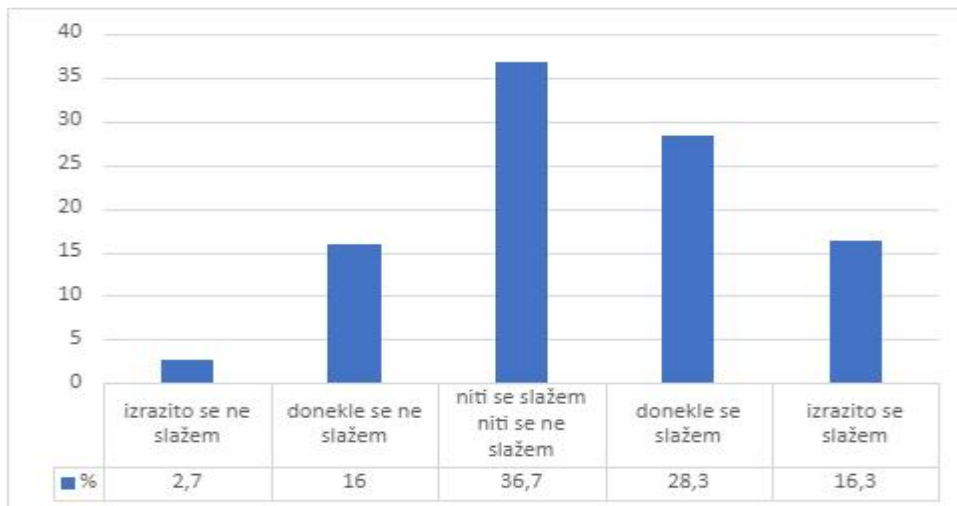
Više od polovine ispitanika se slaže s tvrdnjom da će u budućnosti sve manje ljudi moći sebi priuštiti kupovinu automobila, oko trećine ih se niti slaže niti ne slaže, a manje ispitanika se ne slaže s tom tvrdnjom (Grafički prikaz 37.).

Grafički prikaz 37. Slaganje s tvrdnjom da će u budućnosti sve manje ljudi moći sebi priuštiti kupovinu automobila

Manje od polovine ispitanika se slaže s tvrdnjom da će u budućnosti sve manje ljudi moći sebi priuštiti odlazak na putovanje, oko trećine ih se niti slaže niti ne slaže, a oko petine ispitanika se ne slaže s tom tvrdnjom (Grafički prikaz 38.).

Grafički prikaz 38. Slaganje s tvrdnjom da će u budućnosti će sve manje ljudi moći sebi priuštiti odlazak na putovanje

as = 3,40

Većina ispitanika se slaže s tvrdnjom da će u budućnosti sve manje ljudi moći kupiti stan, a neznatno ih se ne slaže (Grafički prikaz 39.).

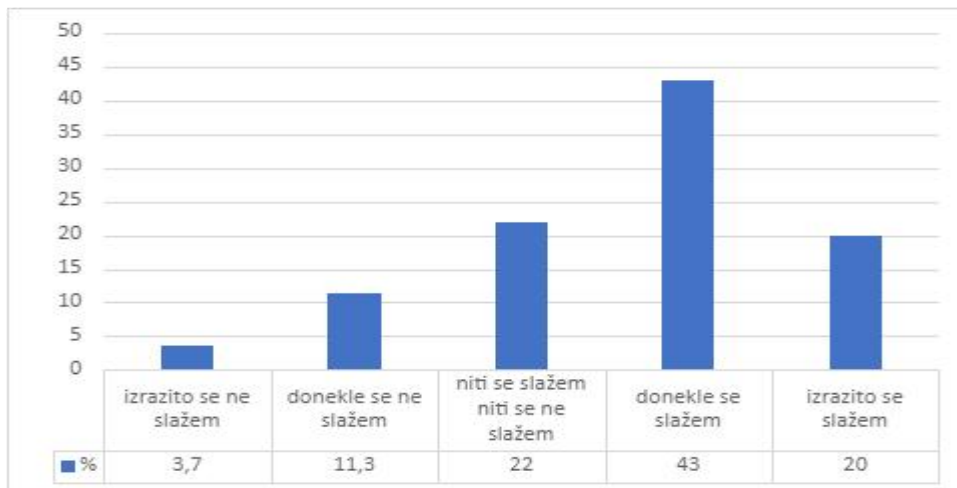
Grafički prikaz 39. Slaganje s tvrdnjom da će u budućnosti sve manje ljudi moći kupiti stan

as = 4,36

Oko dvije trećine ispitanika se slaže s tvrdnjom da će se, uslijed porasta siromaštva, stvoriti sve veći jaz između bogatih i siromašnih. Zatim slijede oni koji se niti slažu niti ne slažu, njih oko petine te ispitanici koji se ne slažu s tom tvrdnjom (Grafički prikaz 40.).

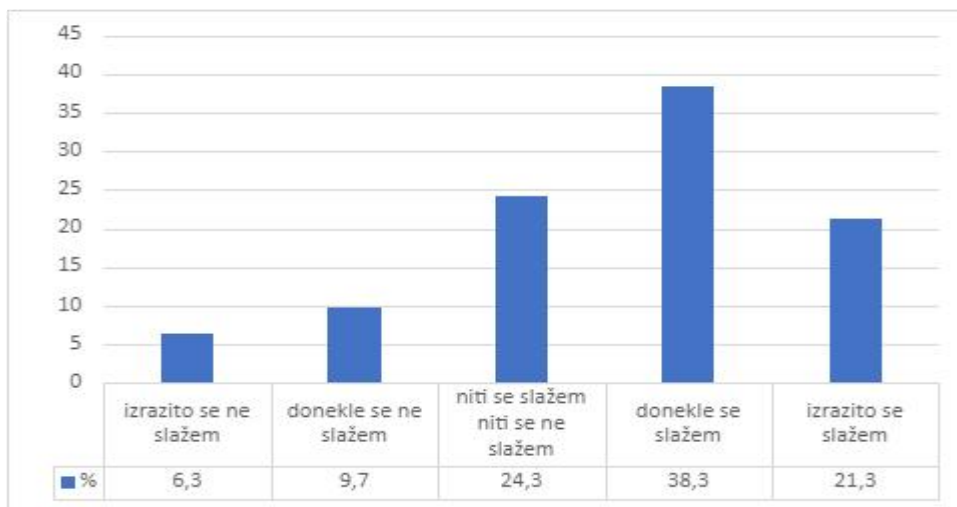
Grafički prikaz 40. Slaganje s tvrdnjom da će se, uslijed porasta siromaštva, stvoriti sve veći jaz između bogatih i siromašnih

as = 3,64

Više od polovine ispitanika se slaže s tvrdnjom da će, uslijed porasta siromaštva, doći do radikalnih političkih promjena (porast popularnosti ekstremnih političkih stranaka, pad vlada...). Zatim slijede oni koji se niti slažu niti ne slažu, njih oko četvrtine te ispitanici koji se ne slažu s tom tvrdnjom (Grafički prikaz 41.).

Grafički prikaz 41. Slaganje s tvrdnjom da će, uslijed porasta siromaštva, doći do radikalnih političkih promjena (porast popularnosti ekstremnih političkih stranaka, pad vlada...)

as = 3,59

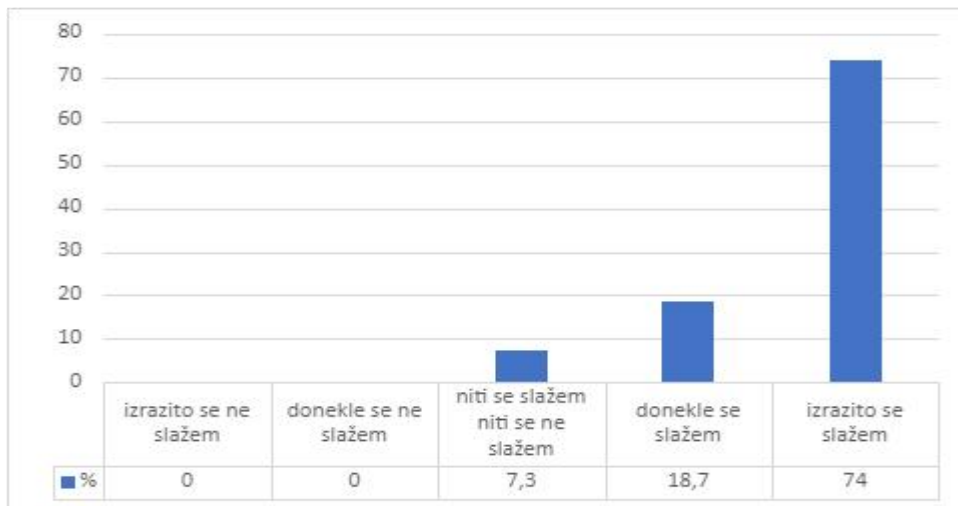
Temeljem podataka o percepcijama budućnosti u vezi siromaštva i povezanih društvenih i političkih procesa, može se kazati kako se najviše ispitanika slaže s tvrdnjama da će u budućnosti sve manje ljudi moći kupiti stan, da će u budućnosti postotak siromašnih sve više rasti. Više od polovine ispitanika se slaže da će u budućnosti sve manje ljudi moći sebi priuštiti kupovinu automobila, dok nešto manje od dvije trećine ih se slaže da će se, uslijed porasta siromaštva, stvoriti sve veći jaz između bogatih i siromašnih. Više od polovine ispitanika se slaže da će, uslijed porasta siromaštva, doći do radikalnih političkih promjena (porast popularnosti ekstremnih političkih stranaka, pad vlada...), a manje od polovine ih se slaže da će u budućnosti sve manje ljudi moći sebi priuštiti odlazak na putovanje. Nešto manje od trećine ispitanika se slaže s tvrdnjom da će u budućnosti sve manje ljudi moći sebi priuštiti odlazak u kazalište. S obzirom na podatke može se potvrditi postavljena hipoteza (H5) kojom su očekivana pesimistična viđenja budućnosti kada je u pitanju siromaštvo i njegove posljedice.

10.9. Mjere za smanjenje siromaštva

Ispitali smo koliko se ispitanici slažu da su određene mjere potrebne kako bi se smanjilo siromaštvo.

Većina ispitanika se slaže s tvrdnjom da je besplatno obrazovanje mjera potrebna za smanjenje siromaštva, znatno manje ih se niti slaže niti ne slaže, a nitko od ispitanika se ne slaže s tom tvrdnjom (Grafički prikaz 42.).

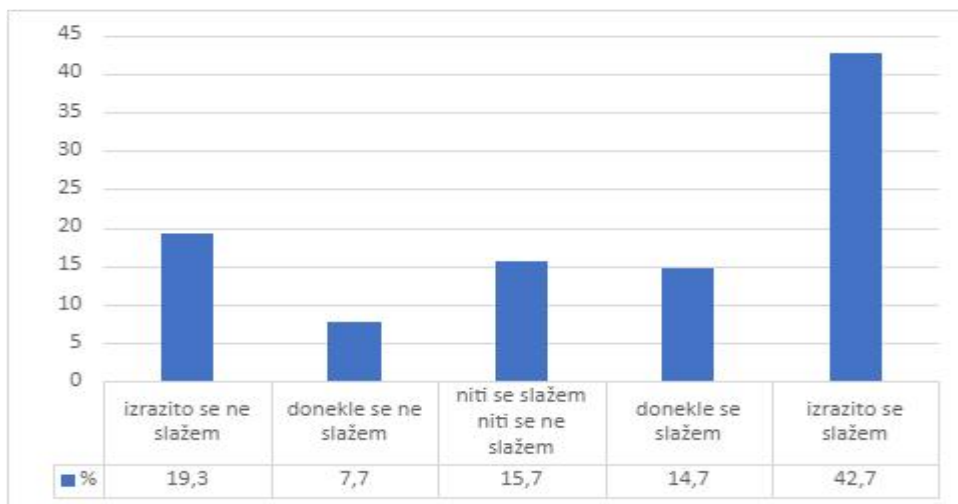
Grafički prikaz 42. Besplatno obrazovanje kao mjera potrebna za smanjenje siromaštva

as = 4,67

Više od polovine ispitanika se slaže s tvrdnjom da je povećanje socijalnih naknada mjera potrebna za smanjenje siromaštva, oko četvrtine ih se ne slaže s tom tvrdnjom, a najmanje ispitanika se niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom (Grafički prikaz 43.).

Grafički prikaz 43. Povećanje socijalnih naknada kao mjera potrebna za smanjenje siromaštva

as = 3,54

Većina ispitanika se slaže s tvrdnjom da je omogućavanje zapošljavanja mjera potrebna za smanjenje siromaštva, a neznatno ih se ne slaže (Grafički prikaz 44.).

Grafički prikaz 44. Omogućavanje zapošljavanja kao mjera potrebna za smanjenje siromaštva

as = 4,50

Više od polovine ispitanika se slaže s tvrdnjom da je smanjenje nejednakosti u plaćama između spolova mjera potrebna za smanjenje siromaštva. Zatim slijede oni koji se niti slažu niti ne slažu te ispitanici koji se ne slažu s tom tvrdnjom (Grafički prikaz 45.).

Grafički prikaz 45. Smanjenje nejednakosti u plaćama između spolova kao mjera potrebna za smanjenje siromaštva

as = 3,68

Svi ispitanici se slažu s tvrdnjom da je poticanje gospodarskog razvoja mjera potrebna za smanjenje siromaštva (Grafički prikaz 46.).

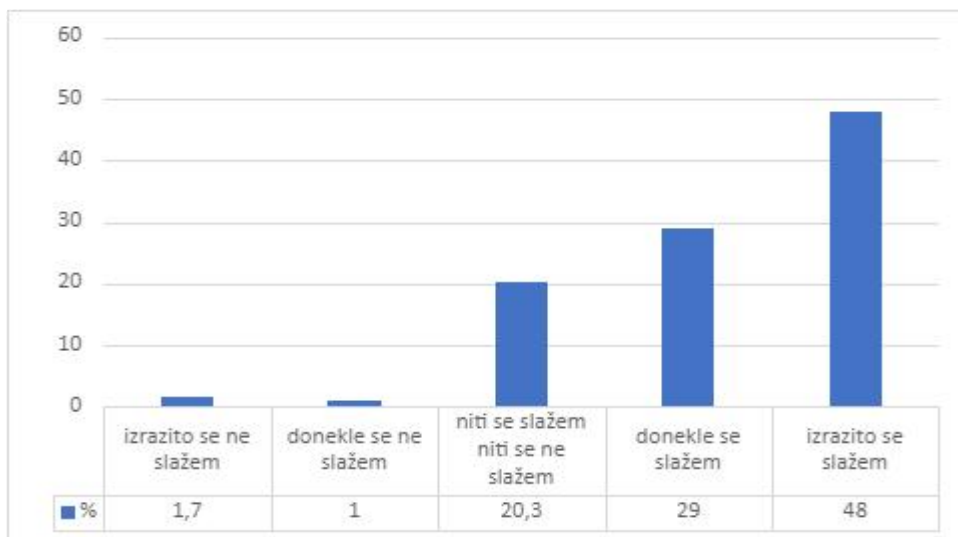
Grafički prikaz 46. Poticanje gospodarskog razvoja kao mjera potrebna za smanjenje siromaštva

as = 4,96

Oko četiri petine ispitanika se slaže s tvrdnjom da je ulaganje u nove tehnologije mjera potrebna za smanjenje siromaštva, oko petine ih se niti slaže niti ne slaže, a neznatno ispitanika se ne slaže s tom tvrdnjom (Grafički prikaz 47.).

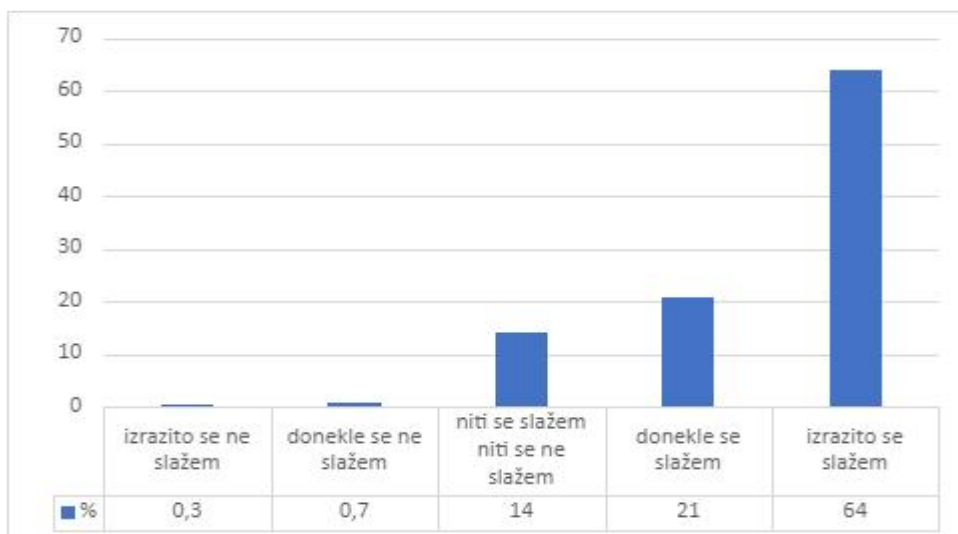
Grafički prikaz 47. Ulaganje u nove tehnologije kao mjera potrebna za smanjenje siromaštva

as = 4,21

Većina ispitanika se slaže s tvrdnjom da je ulaganje u zdravstvo mjera potrebna za smanjenje siromaštva, a neznatno ih se ne slaže (Grafički prikaz 48.).

Grafički prikaz 48. Ulaganje u zdravstvo kao mjera potrebna za smanjenje siromaštva

as = 4,48

Temeljem podataka o potrebnim mjerama za smanjenje siromaštva, može se kazati kako se svi ispitanici slažu s tvrdnjom da je poticanje gospodarskog razvoja mjera potrebna za smanjenje siromaštva. Većina ih se slaže da je to besplatno obrazovanje, da je omogućavanje zapošljavanja i da je ulaganje u zdravstvo. Oko četiri petine ispitanika se slaže s tvrdnjom da je ulaganje u nove tehnologije mjera potrebna za smanjenje siromaštva. Više od polovine ih se slaže da je to smanjenje nejednakosti u plaćama između spolova te ih se više od polovine slaže s tvrdnjom da je povećanje socijalnih naknada mjera potrebna za smanjenje siromaštva. S obzirom na podatke može se potvrditi postavljena hipoteza (H6) kojom je očekivano da ispitanici većinu mjera smatraju potrebnima za smanjenje siromaštva.

11. Zaključak

Siromaštvo je, zasigurno, nepoželjno stanje, odnosno društveni problem. U većoj ili manjoj mjeri, siromaštvo zahvaća sve dijelove svijeta, od povijesti pa sve do danas. Ono je neravnomjerno zastupljeno u svijetu. Siromaštvo se očituje na različite načine, a neki od njih su: nemogućnost preživljavanja zbog nedostatka sredstava i dohotka, neuhranjenost i glad, loše zdravlje, teže dostupno ili nedostupno obrazovanje, loši stambeni uvjeti i beskućništvo, diskriminacija i izolacija od strane društva, nesigurno okruženje, veća stopa smrtnosti.

Siromašni ljudi se nalaze na marginama društva; često obespravljani, diskriminirani, odbačeni od društva i procesa u društvu. S terminom siromaštva, usko je povezan termin socijalne isključenosti. Socijalno isključeni su oni članovi društva koji ne mogu sudjelovati u aktivnostima društva u kojima bi željeli sudjelovati. Mnoštvo je socijalno isključenih u suvremenom svijetu. Mnogi sebi ne mogu priuštiti aktivnosti koje određeni članovi društva lako mogu.

Termin siromaštva nije jednak u prošlosti i danas, odnosno na isti način se nije istraživao u prošlosti i danas. Potrebe ljudi u prošlosti nisu iste kao i potrebe suvremenog čovjeka. Znanost i tehnologija su stvorile određene proizvode i usluge bez kojih bi se suvremeni svijet teško mogao zamisliti. Za mnoge ljude koje se smatra siromašnima, u prošlosti se ne bi smatralo siromašnima, ali potrebe i zahtjevi suvremenog svijeta su drugačiji nego prije.

Rezultati provedenog istraživanja kojem je bio cilj istražiti mišljenja i stavove o eventualnom riziku od siromaštva, uzroke i posljedice siromaštva populacije studenata Filozofskog fakulteta u Splitu, pokazali su da se najviše ispitanika osjeća ugroženim od siromaštva, a manje je učestalo mišljenje o osobnoj neugroženosti. Time se potvrdila postavljena hipoteza (H1) kojom je to očekivano. Najviše ih ugroženost osjeća zbog globalne nesigurnosti, što je posve razumljivo s obzirom na inflaciju i ekonomsku krizu koja pogađa svijet, a posebno Europu. Uzimajući u obzir trenutnu ekonomsku situaciju u Hrvatskoj i šire te studentski status ispitanika, razumljivo je da većina ispitanika treba štedjeti na nečemu, ali u većini ne štede, što nije čudno s obzirom na potrošački mentalitet društva. Povezano s time, većina ispitanika posjeduje imovinu koja je potrebna za studiranje, a znatno manje ih posjeduje skuplju imovinu.

Rezultati su pokazali prevladavajuće mišljenje da su životne okolnosti (nezaposlenost, bolest, niska primanja...) uzrok siromaštva. Time se potvrdila postavljena hipoteza (H2)

kojom je to očekivano. Potvrdila se i postavljena hipoteza (H3) kojom je očekivano prevladavajuće mišljenje da je slaba prehrana posljedica siromaštva. Isto tako, navedeni rezultati se mogu povezati sa studentskim statusom ispitanika koji, s obzirom na životne okolnosti, studiraju te time imaju manje vremena za zaraditi novac. S obzirom na slabu prehranu kao posljedicu siromaštva, studenti se većinom hrane po menzama i nedostatak novca im zasigurno utječe na kvalitetu prehrane.

Najviše ispitanika ima pozitivno mišljenje o politici oporezivanja bogatih u korist siromašnih, a manje ih ima negativno mišljenje o takvoj politici. Time se potvrdila postavljena hipoteza (H4) kojom je to očekivano. S obzirom na činjenicu da su ispitanici studenti Filozofskog fakulteta u Splitu na kojem studiraju redovni studenti kojima država financira studiranje i dio ishrane u menzama, ispitanici imaju pozitivno mišljenje o financiranju redovnog studiranja i studentskoj ishrani u menzama.

Ispitanici imaju pesimistična viđenja budućnosti kada je u pitanju siromaštvo i njegove posljedice. Time se potvrdila postavljena hipoteza (H5) kojom je to očekivano. Jedan od velikih problema mladih u Hrvatskoj je stambeno pitanje te je razumljivo da se najviše ispitanika slaže s tvrdnjom da će u budućnosti sve manje ljudi moći kupiti stan.

Ispitanici većinu mjera smatraju potrebnima za smanjenje siromaštva te se time potvrdila i posljednja hipoteza (H6) kojom je to očekivano. Posve je razumljivo da su se svi složili da je poticanje gospodarskog razvoja mjera potrebna za smanjenje siromaštva. Ta mjera svakako može pridonijeti boljem standardu ljudi. Većina ispitanika se slaže da su besplatno obrazovanje, omogućavanje zapošljavanja, ulaganje u zdravstvo, mjere potrebne za smanjenje siromaštva. Besplatno obrazovanje omogućuje svima, kakav takav, ali besplatan pristup obrazovanju. Zapošljavanje je jako bitno kako bi ljudi mogli zadovoljiti svoje egzistencijalne potrebe, a ulaganjem u zdravstvo, direktno se ulaže u zdravlje ljudi bez kojega nema života. To su neke od mjera koje ispitanici smatraju potrebnima za smanjenje siromaštva.

Zanimljivo bi bilo ovo istraživanje provesti s populacijom koja je završila proces obrazovanja i radno je aktivna. S obzirom na različitu dob i generaciju, rezultati bi vjerojatno bili prilično različiti. Na rezultate bi vjerojatno utjecao i drugačiji status ispitanika; koji su zaposleni. Njihov rad i briga o obitelji i kućanstvu pridonosi drugačijem pogledu na život i osjećaje rizika od siromaštva.

Nazvati suvremeni svijet, rizičnim, zasigurno nije pogrešno jer se suvremeno društvo suočava s brojim izazovima. Ratne strahote koje se svakodnevno događaju, visoka inflacija, ekonomska kriza, neuhranjenost, glad i umiranje od gladi, problemi su koje društvo i državne vlasti trebaju staviti na prvo mjesto. Nehumano je stavljati te probleme sa strane i ne suočavati se s njima. Bez određenih društvenih i političkih promjena, teško će se moći riješiti problem siromaštva koji narušava ljudsko dostojanstvo i živote.

12. Literatura

1. Abrahamson, P. (1995), Social Exclusion in Europe: Old Wine in New Bottles? **Družboslovne razprave**, 11(19-20): 119-136. <raspoloživo na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dr/dr19-20Abrahamson.PDF>>
2. Ajduković, M. (2008), Socijalni problemi, socijalni rizici i suvremeni socijalni rad, **Revija za socijalnu politiku**, 15(3): 395-414. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/30379>>
3. Asen, R. (2002), **Visions of Poverty: Welfare Policy and Political Imagination**. East Lansing: Michigan State University Press. <raspoloživo na: file:///C:/Users/antep/Downloads/visions-of-poverty-welfare-policy-and-political-imagination-rhetoric-and-public-affairs_compress.pdf>
4. Bejaković, P. (2018), Mjere za ublažavanje dugotrajne nezaposlenosti u Hrvatskoj, **Političke analize: tromjesečnik za hrvatsku i međunarodnu politiku**, 9(33-34): 36-43. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/205960>>
5. Bilić, V. (2016), Školski uspjeh djece i mladih koji odrastaju u siromaštvu i materijalno nepovoljnim uvjetima, **Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja**, 14(1): 91-105. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/154334>>
6. Bradshaw, T. K. (2007), Theories of Poverty and Anti-Poverty Programs in Community Development, **Rural Poverty Research Centre**, 38(1): 7-25. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/publication/247528769_Theories_of_Poverty_and_Anti-Poverty_Programs_in_Community_Development>
7. Družić Ljubotina, O.; Kletečki Radović, M. (2011), Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista „tema” socijalnog rada?, **Ljetopis socijalnog rada**, 18(1): 5-29. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/68694>>
8. Družić Ljubotina, O.; Sabolić, T.; Kletečki Radović, M. (2017), Život obitelji s djecom u uvjetima siromaštva iz perspektive roditelja, **Ljetopis socijalnog rada**, 24(2): 243-276. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/192738>>
9. Esping-Andersen, G. (2001), Kakva socijalna država za XXI. stoljeće? Konvergencije i divergencije europskih država, **Revija za socijalnu politiku**, 8(3): 309-324. <raspoloživo na: <file:///C:/Users/antep/Downloads/203-2335-1-PB.pdf>>

10. Fricker, R. D.; Schonlau, M. (2002), Advantages and Disadvantages of Internet Research Surveys: Evidence from the Literature, **Field Methods**, 14(4): 347-367. <raspoloživo na: <https://core.ac.uk/download/pdf/36731123.pdf>>
11. Giddens, A. (2007), **Sociologija**. Zagreb: Nakladni zavod globus.
12. Hallerod, B. (1995), The Truly Poor: Direct and Indirect Consensual Measurement of Poverty in Sweden, **Journal of European Social Policy**, 5(2): 111-129. <raspoloživo na: https://www.researchgate.net/publication/258136565_The_Truly_Poor_Direct_and_Indirect_Consensual_Measurement_of_Poverty_in_Sweden>
13. Jones, P.; Cullis, J. (2003), „Neuspjeh pojedinca” i analiza socijalne politike, **Financijska teorija i praksa**, 27(2): 251-270. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/5789>>
14. Jordan, G. (2004), The Causes of Poverty Cultural vs. Structural: Can There Be a Synthesis?, **Spring: Perspectives in Public Affairs**, 18–34. <raspoloživo na: <https://www.asu.edu/mpa/Jordan.pdf>>
15. Koprek, I. (2012), Globalno siromaštvo i supererogacija u etici, **Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja**, 10(2): 225-233. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/85043>>
16. Kvartuč, D. (2021), Ekonomske nejednakosti u uvjetima globalizacije, **Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja**, 55(107): 229-239. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/264063>>
17. Lučev, J.; Babić, Z. (2013), Tipovi kapitalizma, ekspanzija neoliberalizma i socijalni učinci u baltičkim zemljama, Sloveniji i Hrvatskoj: komparativni pristup, **Revija za socijalnu politiku**, 20(1): 1-19. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/100480>>
18. Malenica, Z. (2011), Siromaštvo u Hrvatskoj, **Politička misao: časopis za politologiju**, 48(3): 65-81. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/74103>>
19. Matković, T. (2008), Tko što radi? Dob i rod kao odrednice položaja na tržištu rada u Hrvatskoj, **Revija za socijalnu politiku**, 15(3): 479-502. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/30383>>
20. McKenzie, K. (2019), The Effects of Poverty on Academic Achievement, **BU Journal of Graduate Studies in Education**, 11(2): 21-26. <raspoloživo na: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1230212.pdf>>

21. Milas, G. (2005), **Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima**. Zagreb: Naklada Slap.
22. Mood, C.; Jonsson, J. O. (2016), The Social Consequences of Poverty: An Empirical Test on Longitudinal Data, **Social Indicators Research**, 127(2): 633-652. <raspoloživo na: [file:///C:/Users/antep/Downloads/s11205-015-0983-9%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/antep/Downloads/s11205-015-0983-9%20(1).pdf)>
23. Musa, I. (2019), Društvene nejednakosti i siromaštvo, **Hum: časopis Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru**, 14(22): 46-69. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/238752>>
24. Pavlišić, P. (2016), Društvo na putu sraza: povijesni prikaz i potreba za razvojem pravednije nove ekonomije, **Ekonomski misao i praksa**, 25(1): 217-238. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/160064>>
25. Eurostat. People at risk of poverty or social exclusion - products datasets. <raspoloživo na: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/sdg_01_10>
26. DZS. Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2020. <raspoloživo na: <https://podaci.dzs.hr/2021/hr/10019>>
27. DZS. Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2021. <raspoloživo na: <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>>
28. Rawls, J. (1999), **A Theory of Justice**. New York: Belknap Press. <raspoloživo na: <https://giuseppicapograssi.files.wordpress.com/2014/08/rawls99.pdf>>
29. Silver, H. (1994), Social exclusion and social solidarity: Three paradigms, **International Labour Review**, 133(5-6): 531-578. <raspoloživo na: <file:///C:/Users/antep/Downloads/SocialexclusionSocialsolidarityILR1994.pdf>>
30. Spicker, P. (1993), **Poverty and Social Security: Concepts and Principles**. New York: Routledge. <raspoloživo na: <http://www.spicker.uk/open-access/Poverty%20and%20Social%20Security%20-%20Paul%20Spicker.pdf>>
31. Šošić, V. (2005), Siromaštvo i politike na tržištu rada u Hrvatskoj, **Financijska teorija i praksa**, 29(1): 75-94. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/5714>>
32. Šućur, Z. (1995), Koncept socijalne isključenosti, **Revija za socijalnu politiku**, 2(3): 223-230. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/29778>>

33. Šućur, Z. (2004), Socijalna isključenost: pojam, pristupi i operacionalizacija, **Revija za sociologiju**, 35(1-2): 45-60. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/14459>>
34. Šućur, Z. (2005), Siromaštvo i socijalni transferi u Hrvatskoj, **Financijska teorija i praksa**, 29(1): 37-58. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/5712>>
35. Šućur, Z. (2006), Objektivno i subjektivno siromaštvo u Hrvatskoj, **Revija za socijalnu politiku**, 13(3-4): 237-255. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/30293>>
36. Šućur, Z. (2006), Siromaštvo, višedimenzionalna deprivacija i socijalna isključenost u Hrvatskoj, **Revija za sociologiju**, 37(3-4): 131-147. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/13210>>
37. Šućur, Z. (2014), Stari i novi siromasi u hrvatskom društvu: empirijski uvid, **Bogoslovska smotra**, 84(3): 577-610. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/129343>>
38. Šućur, Z. (2016), Uloga i izdaci socijalne zaštite u gospodarskoj krizi, **Revija za socijalnu politiku**, 23(1): 7-38. <raspoloživo na: <https://hrcak.srce.hr/155449>>

Sažetak

Siromaštvo je jedno od gorućih problema suvremenog svijeta i društva. Ono je bilo prisutno u prošlosti te je i danas neravnomjerno zastupljeno u svijetu. Siromašni su ljudi na marginama društva, a često su odbačeni, diskriminirani i potlačeni. S terminom siromaštva, usko je povezan i termin socijalne isključenosti koji se odnosi na nemogućnost sudjelovanja članova društva u aktivnostima u kojima bi željeli sudjelovati. Državne vlasti bi trebale donositi konkretne programe i mjere socijalne politike kako bi smanjile siromaštvo i suzbile njegovo daljnje širenje.

Istraživanje je provedeno na uzorku od tristo studenata Filozofskog fakulteta u Splitu, *online* anketom, kojem je bio cilj istražiti mišljenja i stavove o eventualnom riziku od siromaštva, uzroke i posljedice siromaštva navedene populacije. Rezultatima istraživanja je potvrđeno svih šest hipoteza. Rezultati istraživanja su općenito pokazali postojanje rizika od siromaštva kod studenata. Prevladalo je mišljenje kako su životne okolnosti (nezaposlenost, bolest, niska primanja...) uzrok siromaštva, a slaba prehrana posljedica siromaštva.

Ključne riječi: rizik od siromaštva, uzroci, posljedice, istraživanja, socijalna isključenost, socijalne politike

RISK OF POVERTY ON THE EXAMPLE OF THE STUDENT POPULATION

Abstract

Poverty is one of the pressing problems of the modern world and society. It was present in the past and is still unevenly represented in the world today. Poor people are on the margins of society, and they are often rejected, discriminated against and oppressed. Closely related to the term poverty is the term social exclusion, which refers to the inability of members of society to participate in activities in which they would like to participate. State authorities should adopt concrete programs and social policy measures to reduce poverty and prevent its further spread.

The research was conducted on a sample of three hundred students of the Faculty of Philosophy in Split, through an online survey, the aim of which was to investigate the opinions and attitudes about the possible risk of poverty, the causes and consequences of poverty of the said population. The results of the research confirmed all six hypotheses. The results of the research generally showed the existence of the risk of poverty among students. The prevailing opinion was that life circumstances (unemployment, illness, low income...) were the cause of poverty, and poor nutrition was the consequence of poverty.

Keywords: risk of poverty, causes, consequences, researches, social exclusion, social policies

Prilozi

1. Anketni upitnik

Poštovani/-e,

Molim Vas za sudjelovanje u sociološkom istraživanju kojim želim ispitati mišljenja i stavove o eventualnom riziku od siromaštva, uzroke i posljedice siromaštva populacije studenata Filozofskog fakulteta u Splitu. Rezultati će se koristiti isključivo za diplomski rad, stoga Vas molim za otvorenost i iskrenost.

Zahvaljujem na suradnji!

1. Spol

1. muški
2. ženski

2. Godina studija

1. 1. godina preddiplomskog
2. 2. godina preddiplomskog
3. 3. godina preddiplomskog
4. 1. godina diplomskog
5. 2. godina diplomskog

3. Procijenite Vaš uspjeh u studiranju

1. izvrstan
2. vrlo dobar
3. dobar
4. dovoljan

5. nedovoljan

4. Mjesto stanovanja

1. veći grad
2. manji grad
3. otok
4. selo

5. Živite u

1. vlastitom/roditeljskom stanu
2. vlastitoj/roditeljskoj kući
3. podstanarstvu
4. studentskom domu

6. Označite obrazovanje Vaših roditelja

	osnovna škola	srednja škola	više obrazovanje	fakultet	znanstveni stupanj
majka	☐	☐	☐	☐	☐
otac	☐	☐	☐	☐	☐

7. Procijenite Vaš životni standard

1. jako dobar
2. dobar
3. osrednji
4. nizak

5. jako nizak

8. Radite li uz studiranje?

1. često
2. povremeno
3. ne radim

9. Koliko iznosi Vaš mjesečni džeparac?

1. -200 kn
2. 201 kn-500 kn
3. 501 kn-1000 kn
4. 1001 kn-2000 kn
5. 2001 kn-

10. Označite radni status Vaših roditelja

	zaposlen/-a	nezaposlen/-a	umirovljenik/-ca
majka	☐	☐	☐
otac	☐	☐	☐

11. Vaša politička orijentacija

1. krajnja desnica
2. desni centar
3. centar
4. lijevi centar
5. krajnja ljevica
6. apolitičan/-na

12. Vaše religijsko opredjeljenje

1. vjerujete i prakticirate vjeru
2. vjerujete i ne prakticirate vjeru
3. agnostik
4. ateist

13. Na skali od 1-5, označite koliko se smatrate ugroženim/-om od siromaštva, pri čemu broj 1 označava izrazitu neugroženost, a broj 5 izrazitu ugroženost od siromaštva.

1 2 3 4 5

14. Ukoliko se smatrate ugroženim/-om od siromaštva, koji je tome razlog (ako ste na prethodno pitanje odgovorili 1 ili 2 na skali, ne trebate odgovoriti na pitanje)?

1. globalna nesigurnost
2. ekonomsko stanje države
3. loše vlastito/obiteljsko financijsko stanje
4. strah od nezaposlenosti nakon studija

15. Na čemu morate štedjeti?

	da	ne
hrana	☐	☐
odjeća	☐	☐
knjige/potrepštine za studij	☐	☐
izlasci	☐	☐
odlasci na kavu	☐	☐
Ne trebam štedjeti	☐	☐

ni na čemu.		
-------------	--	--

16. Što od navedenog posjedujete?

	da	ne
pametni telefon skuplji od 1500 kuna	☐	☐
prijenosno računalo	☐	☐
ručni sat	☐	☐
bicikl	☐	☐
vlastiti automobil	☐	☐
vlastiti stan	☐	☐

17. Koji su, prema Vašem mišljenju, uzroci siromaštva (možete zaokružiti više odgovora)?

1. spolna, rasna i klasna diskriminacija
2. globalizacija (utjecaj multinacionalnih korporacija...)
3. specifična kultura (dostatnost socijalne pomoći...)
4. obitelj („s generacije na generaciju”)
5. životne okolnosti (nezaposlenost, bolest, niska primanja...)

18. Koje su, prema Vašem mišljenju, posljedice siromaštva (možete zaokružiti najmanje tri odgovora)?

1. otežan pristup obrazovnim i zdravstvenim uslugama
2. nemogućnost sudjelovanja u kulturnim aktivnostima
3. povećanje broja samoubojstava

4. povećanje broja ovisnika o raznim opijatima
5. kriminal, apatija i depresija
6. odgađanje braka
7. odgađanje rađanja djece
8. manji broj djece u obitelji
9. slaba prehrana
10. manjak poštovanja od društva

19. Tko su, prema Vašem mišljenju, socijalno isključeni (ekonomski, sociokulturno...), odnosno najranjivije skupine u hrvatskom društvu (možete zaokružiti više odgovora)?

1. osobe s invaliditetom
2. nacionalne manjine
3. studenti
4. djeca
5. izbjeglice
6. samohrani roditelji

20. Kakvo je Vaše mišljenje o politici oporezivanja bogatih u korist siromašnih?

1. izrazito pozitivno
2. pozitivno
3. niti pozitivno niti negativno
4. negativno
5. izrazito negativno

21. Na skali od 1-5, označite koliko se slažete s navedenim tvrdnjama, pri čemu broj 1 označava izrazito neslaganje pa sve do broja 5 koji označava izrazito slaganje.

Socijalne naknade su korisne jer omogućuju preživljavanje siromašnih.	1	2	3	4	5
Socijalne naknade su najhumanije mjere neke države.	1	2	3	4	5
Socijalne naknade potiču nerad i nezaposlenost.	1	2	3	4	5
Socijalne naknade treba ukinuti jer ugrožavaju ekonomski prosperitet države.	1	2	3	4	5

22. Na skali od 1-5, označite koliko se slažete s navedenim tvrdnjama, pri čemu broj 1 označava izrazito neslaganje pa sve do broja 5 koji označava izrazito slaganje.

Studentima u RH je dostupna ishrana u menzama i to je diskriminatorna praksa.	1	2	3	4	5
Država treba financirati studiranje redovnim studentima.	1	2	3	4	5
Studentske stipendije su lako dostupne.	1	2	3	4	5
Studentske stipendije su dovoljne za potrebe.	1	2	3	4	5
Rad studenata preko student servisa je adekvatno plaćen.	1	2	3	4	5

23. Označite navedene proizvode, usluge i aktivnosti kao osobno neophodne za život, odnosno nisu neophodne.

	neophodno je	nije neophodno
automobil	☐	☐
kompjuter/laptop/tab	☐	☐

let		
odjeća/obuća s popularnom markom	☐	☐
grijanje cijelog stambenog prostora	☐	☐
odlazak dnevno u kafić	☐	☐
odlazak u restoran jednom tjedno	☐	☐
odlazak u kino jednom mjesečno	☐	☐
odlazak na putovanje jednom godišnje (preko granice)	☐	☐
kupovina odjeće/obuće jednom u dva tjedna	☐	☐
plaćanje sportskih aktivnosti (npr. teretane)	☐	☐
izlazak u klubove svakog vikenda	☐	☐

24. Na skali od 1-5, označite koliko se slažete s navedenim tvrdnjama, pri čemu broj 1 označava izrazito neslaganje pa sve do broja 5 koji označava izrazito slaganje.

U budućnosti će postotak siromašnih sve više rasti.	1	2	3	4	5
U budućnosti će sve manje ljudi moći sebi priuštiti odlazak u kazalište.	1	2	3	4	5

U budućnosti će sve manje ljudi moći sebi priuštiti kupovinu automobila.	1	2	3	4	5
U budućnosti će sve manje ljudi moći sebi priuštiti odlazak na putovanje.	1	2	3	4	5
U budućnosti će sve manje ljudi moći kupiti stan.	1	2	3	4	5
Usljed porasta siromaštva, stvorit će se sve veći jaz između bogatih i siromašnih.	1	2	3	4	5
Usljed porasta siromaštva, doći će do radikalnih političkih promjena (porast popularnosti ekstremnih političkih stranaka, pad vlada...)	1	2	3	4	5

25. Na skali od 1-5, označite koliko se slažete s ponuđenim odgovorima na pitanje: „Koje je mjere potrebno poduzeti kako bi se smanjio broj siromašnih”, pri čemu broj 1 označava izrazito neslaganje pa sve do broja 5 koji označava izrazito slaganje.

besplatno obrazovanje	1	2	3	4	5
povećanje socijalnih naknada	1	2	3	4	5
omogućavanje zapošljavanja	1	2	3	4	5
smanjenje nejednakosti u plaćama između spolova	1	2	3	4	5
poticanje gospodarskog razvoja	1	2	3	4	5
ulaganje u nove tehnologije	1	2	3	4	5
ulaganje u zdravstvo	1	2	3	4	5

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Marijan Pusić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistar sociologije, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog/diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz nečitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 03.07.23.

Potpis

Marijan Pusić

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica:

Narjuna Pušić

Naslov rada:

Rižika od siromaštva na primjeru
Andrićke populacije

Znanstveno područje i polje:

Društvene znanosti, sociologija

Vrsta rada:

Diplomski rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

prof. dr. sc. Srećko Stanić

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

inv. prof. dr. sc. (predsjednica) Ivanka Buzan

inv. prof. dr. sc. (članica) Marija Lončarić

prof. dr. sc. Srećko Stanić (članica povjerenstva)

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 03.04.23.

Potpis studenta/studentice:

Narjuna Pušić

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskoga fakulteta u Splitu.